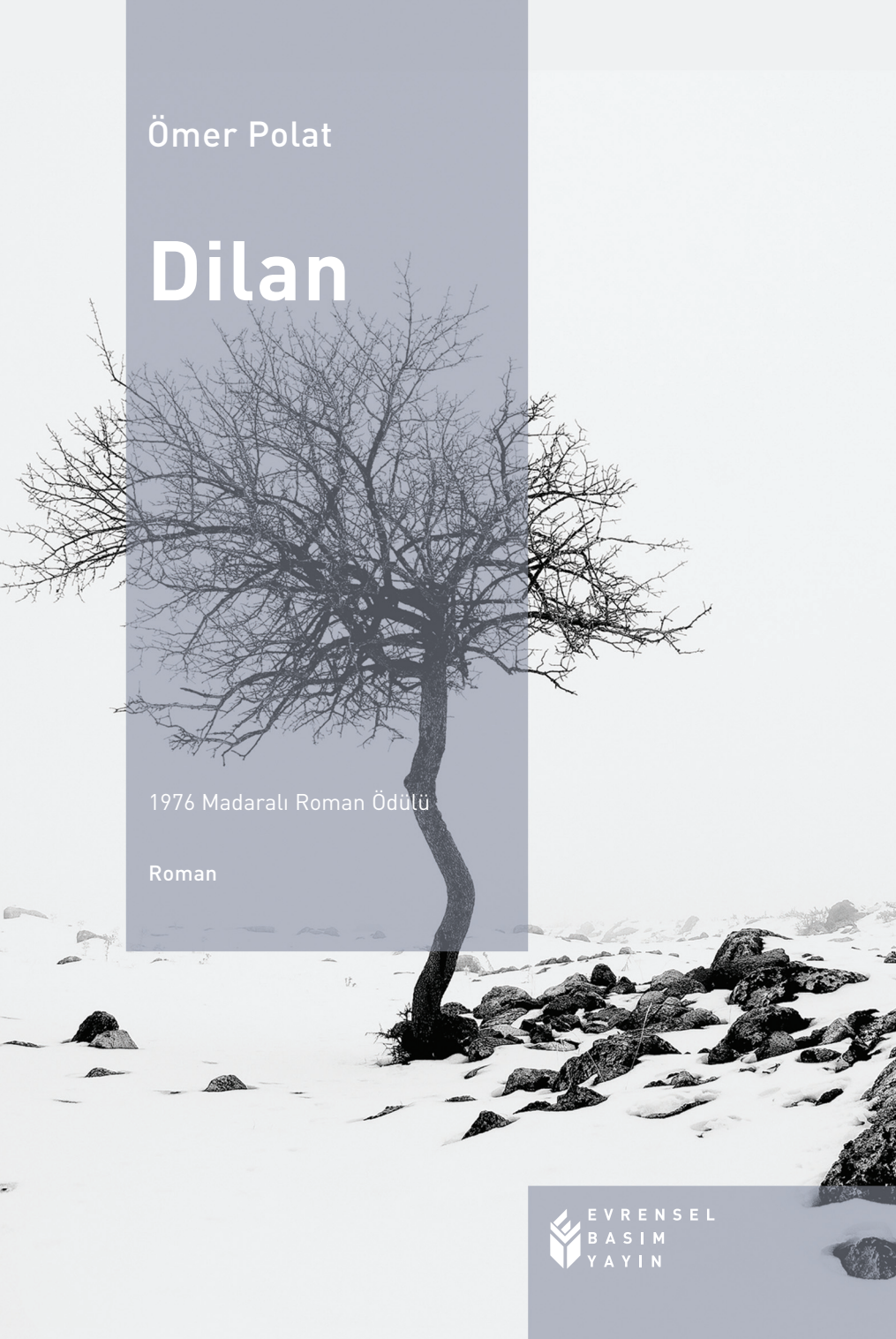
Ömer Polat

Dilan

1976 Madaralı Roman Ödülü

Roman

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Ömer Polat

Dilan

Roman

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **416**

Dilan: Ömer Polat

Genel Kapak Tasarım: **Savaş Çekiç**

Kapak Uygulama: **Devrim Koçlan**

Kapak Fotoğrafı: **H. Ali Dönmez**

ISBN **978-605-4156-50-4**

© Evrensel Basım Yayın **2011** - Sertifika No **11015**

Birinci Basım: Mayıs 2011

Baskı: Ezgi Matbaası
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme - Yenibosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 - 654 94 18 - ezgimatbaa@mynet.com - www.ezgimatbaa.net

DİLAN

Bir

Gözlerini odayı dolduran alacakaranlığa açtı. Kollarını çıkardı yorganın altından. Yumuk elleriyle ovdu gözlerini. Damın içine alacalık bulaşmamıştı daha. Bakışları bütün damı dolandı, karanlık köşelerden birinde kaldı. Gide gide karanlığa alıştı gözleri. Alacalığın zor ha zor ulaştığı köşe, azdan az duruldu. Alacalık oraya da bulaştı. Önce kirden karaya dönmüş yorganı, babasının yastığa yaslanmış ak sakalını, açık ağzını, dökük dişlerini, yorgandan çıkıp isli hasıra uzanmış çıplak, kara, kaim damarlı, buruşuk etli kolunu seçti. Sonra da duvarın dibine doğru yorganın altında bir top olmuş anasını. Gözleri köşede aradığını bulmuş olacak ki, çok durmadı orada. Anasının usuldan kımıldattığı yorgandan aldı gözlerini. Sonra başka bir köşede, yamalı bir keçenin altındaki bir yığın ete gitti gözleri. Kardeşlerine. Kimi yüzükoyun, kiminin ağzı açık, kiminin başı keçenin altında götü dışarda, kimi de et yığınının arasında kaybolmuş kardeşlerine. Kara kirpikleri yeniden düştü önüne. Gözü yorganın üstündeki ak bir yamaya takıldı kaldı. Düşünceler aldı içini. Yüzü bir duruldu, bir bulandı. Düşüncelerin aklığında karalığında ufak ağzı, kalkık burnu, geniş düz alnı, al yanakları halden hale girdi. Atmak ister gibi düşüncelerini birden başını kaldırdı. Ocağın isinden karaya bulanmış, aralarından otlar sarkan merteklere dikti kara gözlerini. Bakmasıyla yeniden bir yılgınlık çöktü yüzüne. Doğruldu yatağın içinde. Gerdanını örten saçlarını attı ardına. Canı, sırtındaki ak gömlekten daha bir beyaz çıktı meydana. Sertçe döndü babasından yana. Kaşları bir çatıldı, bir gevşedi. Babasının odayı dolduran horlamasına acımayla, tiksintiyle, yılgınlıkla baktı. Yorganını attı üstünden. Bileklerine kadar uzanan güllü donu çıktı yorganın altından. Kalktı. Dört bir yanına dolu dolu gerindi. Başını kaldırdı, bacaya baktı. Alacakaranlık aklığa dönüşüyordu günün önünde. Başucunda buruşuk duran iki dayrayı[1] aldı. Üst üste giyindi. Yürüdü. Her adımda güllü donu gözüküyordu önü yırtmaçlı dayralarının arasından. Kapının bulunduğu köşeden biri çinko, öbürü ağaç

1 Dayra: Entari.

iki külek[2] aldı. Dama açılan kapısız bir delikten içeri süzüldü. İçeri bacasız ve karanlıktı. Üstteki dayrasının cebini karıştırdı. Bir kibrit sesi duyuldu. Kibritin alevi önce duvardaki çırayı yaktı. Sonra sönmeden, üstü katmerleşmeye yüz tutmuş bir hayvan bokunun üstüne düştü. Sonuna kadar yandı. Çıradan sarı, yarı ölgün bir ışık yayıldı ahıra benzeyen damın içine. Yan yana bağlanmış iki inek yatıyordu duvarın dibinde. Çıra yanınca, önlerine düşmüş başlarını ağırdan kaldırdılar, çıraya baktılar. Gözleri parladı çıra ışığında. Yeniden indirdiler başlarını önlerine.

"Haydın kalkın anolar. Dilan size kurban, haydın."

İnekler aldırmadılar. Kaburgaları isyanda, boyunları bir sinir kalmış, omurga kında bıçak gibi. Ne duydular Dilan'ı, ne de aldırdılar. Dilan sinirle salladı başını. Yürüdü. Çıplak ayak parmakları arasına dolan boklara aldırmadan. Boynuzları kısa, boz renkli ineğe ulaştı ilk. Bir iki tekmeledi ineğin karnını. Bir yandan da:

"Ha anam, dı kalk. Hoo, hooo anam. Yeter yattığın. Bak nerdeyse gün çalacak her yana. Kalk anam. Bak balan da acıkmış," diye destek oldu kalkmasına.

İnek ön dizlerinin üstüne dikeldi, sonra arka ayaklarından destek alarak kalktı. İneğin kalktığını gören, köşedeki tahta bölmenin içinde yatan danalardan biri böğürmeye başladı yayvan yayvan. Öbür dana da böğürdü. Ses sese kattılar ikisi de. Dilan aldırmadı, ikinci ineği tekmelemeye başladı. İkinci inek daha zor kalktı. İlk inek "pat pat" sıçtı, işedi. Keskin bir sidik kokusu doldurdu damın içini. Dilan'ın yüzü buruştu. Elini başına götürdü, puşusunu aradı. Aceleyle geri döndü. İki damı birbirine bağlayan deliği geçerken bir yandan da:

"İçine sıçayım böyle işin. Burnumun delikleri sızladı. Kökünüz kesileydi de yakam kurtulsaydı sizden," diye söylendi.

Öbür dama geçti. Baba daha horluyordu. Annesi ise ha vardı, ha yoktu. Büzülmüş, bir topak olmuştu babasının dalında. Dilan kısa bir an baktı ikisine de. Gözleri, babasının dişleri dökülmüş ağzını, üstünde kara kıllar çıkmış iri burnunu, kıllı kulaklarını, beyaza kesmiş başını dolandı, anasına kaydı. Sonra kardeşlerinden yana dön-

2 Külek: Kova.

dü. Üstlerindeki keçe açılmıştı. Bıldırcın balası gibi birbirlerine girmişlerdi. Hızla kardeşlerinden yana yürüdü, keçeyi üstlerine örttü. Başını geri attı. Odaya ulaşan sidik kokusundan kurtulmak istedi. Eteklerini yeldire yeldire yatağına yaklaştı. Yastığının altından puşusunu aldı. Gelişigüzel doladı puşusunu yüzüne gözüne. Yeniden delikten içeri girdi. Sidik kokusu azalmıştı. Danaların bulunduğu tahta bölmeye doğru gitti. Tahta bölmenin önünde duran sepeti kaldırdı. Danalardan birinin kulağından tut- tu, çekti. Dana tahta bölmeden kurtulunca Dilan kulağı bıraktı. Dana anasına doğru koştu. Dilan yeniden sepeti bölmenin ağzına kapattı, içerde kalan dana acı acı böğürdü.

"Biraz daha dayan anoş," dedi Dilan, "sıra sana da gelecek."

Hızla anasının memesini emen danaya ulaştı. Direğe sarılı ipi açtı. İneğin karnı altına çöktü. Dört memeyi de dananın ağzında iyice ıslattı. Süt daha hazneden uç vermeden, ipi dananın boynuna geçirdi, anasının ön ayağına bağladı. Dana bir iki direndi, kâr etmedi. Dilan çinko küleğe uzandı, aldı. İki eliyle iki memeyi avuçladı. Ak bir süt çinko küleğin dibini köpüklendirmeye başladı. Bir delikten karanlığa akan ince bir gün ışığı gibi süt akıyordu çinko küleğe. Süt tez aldı küleğin dibini. Çok geçmeden de yarıladı. Önceleri hazneden fışkıran süt gide gide azalmaya başladı. Dilan hazneyi bir iki avuçladı, memeleri yumrukladı. Yeniden sağmaya başladı. Süt önce çoğaldı, çok geçmeden de azaldı, kurudu. Dilan dizlerine dayandı, kalktı. Küleği çıranın durduğu direğin dibine koydu. Döndü, sabırsızlanan danayı anasının ön ayağından açtı. Dana sütü az kalmış memelere hışımla saldırdı, çekiştirmeye başladı, inek bir iki çiftelendi, dana aldırmadı.

Dilan, elleri belinde kısa bir an seyretti danayı. Yüzünde bir gülümseme dolandı. Bölmede kalan danayı anımsadı, gülümsemesi gitti. Hızla geri döndü, bölmeye doğru yürüdü. Usulca sepeti kaldırdı. Fırsatı kollayan dana dışarı fırladı. Arka ayağı Dilan'ın çıplak parmaklarından birini ezdi geçti. Dilan acıyla çöktü.

"Hay seni olmaz olaydın deli dana," diye acılı bir sesle söylendi. "Sanki kıtlıktan çıkmış gavurun malı."

Boka bulaşmış parmağında sızlayan yeri buldu. Eline kan bulaştı. Kalktı direkten çırayı aldı. Sızlayan parmağına doğru tuttu. Boklu

parmağından ince bir kan süzülüyordu. Yerden biraz bok aldı, kanayan parmağının üstüne bastırdı. Sonra hızla doğruldu, çırayı yerine koydu. Son açılan dana şapırtıyla anasını emiyordu. Dilan bir iki tekmeledi, yumrukladı danayı. Dana aldırmadı. Hırsla çatıyı aldı. Danayı anasının ön ayağına bağladı, ağaç küleği memelerine iterken:

"Ey, sen dur deli dana," diye söylendi. "Sana bir dirhem süt bırakırsam bana da Dilan demesinler bu köyde. İtin kızı desinler valla."

İşini bitirip kalktı. İki danayı da kulaklarından çeke çeke tahta bölmenin içine soktu, sepeti ağıza koydu. Danalar acı acı böğürmeye başladılar. İnekler de isteksiz, bir iki böğürdüler. Dilan aldırmadı. Süt küleklerini aldı, çıktı.

Anası uyanmış yatağın içinde üstünü giyiyordu. Baba yan dönmüş, horlaması kesilmiş, bir kolu başının altında uyuyordu. Alt dudağı sarkmış, ağzının yanından selikler[3] akıyordu. Kardeşleri kalkmış yatağın içinde oturuyorlardı. Kimi çapaklı gözünü ovalıyor, kimi esniyor, kimi de kaşınıyordu. Dilan süt küleklerini ocağın yanına koydu. Dikeldi. Yüzü acıyla buruştu. Elleriyle belini tuttu, acıyı dindirmek istedi. Anasıyla göz göze geldiler.

"Ben ölem Dilan'ım," dedi utangaç. "Artık halim kalmadı kızım. Dizimin dermanı tükenmiş. Yataktan kalkmak bile bir zulüm. Eski zamanım olaydı hiç seni işe sokar mıydım? Neylersin ki şimdi halım hal değil!"

Dilan gözlerini kaçırdı anasından.

"Aman ana, sana kalk süt sağ diyen mi var? Sonra ben işimden şikâyet mi ettim ki sen böyle konuşuyorsun? İşin gücün kendine dert bulmak. Yüz kere dedim, benim işimin üstüne dert bulma kendine."

Sonra hırsla külekleri koyduğu yerden aldı, bakır bir kazana boşaltmaya başladı. Boşalan külekleri, arasından ışık süzmeye başlayan kapının dalına koydu. Gitti, yatağının kenarına oturdu. Cebinden bir ayna çıkardı, yüzünü seyretmeye başladı. Anası öksürüklerde boğuldu. Gözünü aynadan aldı yan yan baktı anasına. Babası yorganı başına çekti. Çocuklar yatağın içinde boğuşmaya durmuşlardı. En büyüğünün boyu on iki karışı geçmezdi. Hepsinin başı makasla

3 Selik: Salya.

kırkılmıştı. Çıplak olmasalar hangisi kız hangisi oğlan bilinmezdi. Kemikleri çıkmış, karınları şiş şiş duruyorlardı. En küçük çocuk acıyla ağlamaya başladı. Sızlanıyordu:

"Kıuz anoo, Refo götümü çimdikledii," diye bağırıyordu.

Dilan aynasını yatağın üstüne koydu, hırsla kalktı. Refo kardeşlerinin arkasına sindi. Dilan Refo'yu çekti çıkardı çocukların arasından. Kız titriyordu. Dilan gelişigüzel bir iki vurdu. Refo da ağlamaya başladı. Ocağı temizleyen ana söylendi:

"Bırak o başı batmışları Dilan. Koy ne halleri varsa görsünler. Bıktım hepsinden... Sabahtan akşama kadar bütün işleri didişmek."

Sonra çocuklara döndü:

"Kalkın başı batasıcalar. Çıkın dışarı. Çıkın da kalabalığınız kesilsin. Yoksa babanızı uyartırım, ne haliniz var, görürsünüz o zaman," diye bağırdı.

Çocuklar seslerini kestiler. Baba yorgana daha bir sarıldı. Dilan yeniden oturdu yatağın üstüne. Aynasını koyduğu yerden aldı. Yastığı dikeltti. Aynayı da üstüne koydu. Başını görecek şekilde yerleştirdi aynayı. Bir zaman daha seyretti yüzünü. Parmağını ağzında ıslattı, kaşlarını sıvazladı. Sonra cebinden mendile benzer bir çaput çıkardı, ağzında ıslattı. Gözlerini iyice sildi. Kalktı, bir duvar deliğinden bir kutu aldı. Geldi, yeniden oturdu yerine. Kutuyu açtı. Kutudan ince bir çöple sürme aldı. Önce kara kirpiklerini, sonra gözlerinin dört bir yanını boyadı. Kara gözleri daha bir karalandı. Yeniden yüzüne daldı. Güzelliği aldı götürdü özünü. Ne çocukların yeniden boğuşmaya başladığını, ne anasının oflarını duyuyordu. Yüzünü seyretmeye bıkmadan, saçlarını döktü yüzüne. Ağırdan örmeye başladı sonra da. Hem saçlarını örüyor, hem de arada sırada başını kaldırıp bacaya bakıyordu. Gün nerdeyse doğacaktı. Saçlarını ördükten sonra, kofisini[4] aldı başucundan. İncitmekten korkar gibi yerleştirdi başına. Sonra usulca arkaya itti. Olmadı. Kofiyi arkadan aldı yana kaydırdı. Beğenmedi gene. Bu sefer öbür yana kaydırdı. Gene olmadı. Yeniden öbür yana eğdi kofiyi. Beğendi. Güldü. Efo bütün işini bırakmış ablasını seyrediyordu. Dilan parmağının birini bir çengel yaptı, kofisinin altından bir tutam saç çıkardı, alnına bıraktı. Alnına

4 Kofi: Kürtlerin örttüğü baş örtüsü.

düşen saçı ikiye böldü sonra. Bir zaman daha seyretti yüzünü. Ayırdığı saçlarını yeniden birleştirdi, yarım kıvırdı, sağ gözünün üstüne bıraktı. Parmağını ağzında ıslattı, kaşlarını bir daha düzledi, kalktı. Ellerini beline koydu evi bir zaman süzdü. Çocuklar Dilan'ın baktığını görünce boğuşmayı bıraktılar. Usulca kalktılar yataklarından. Dilan bir zaman babasına baktı. Sonra kardeşlerini, ocağı yakmaya çalışan anasını, bir yanı ise bulanmış gaz lambasını süzdü. Bir iğrenme doldu yüzüne. Gözleri kısıldı, yüzünün alı gitti.

"Ben suya gidiyorum ano," dedi.

Anasının yanıtını beklemeden yürüdü. Köşeden külekleri aldı ve ardından demir küsküyü kaldırdı, kapıyı açtı, çıktı.

Karşı dağdan, yarısı kurtulmuş günün ışıkları vurdu yüzüne. Gözleri güldü. Kara kirpikleri elmacık kemiklerini yalamaya düştü. Gözlerini günden kaçırdı. Yaşmağını açtı, derinden soludu. İçini dolduran taze bahar havası gözüne ışık, yüzüne renk getirdi. Canlandı. Başını usulca çevirdi, Mirkan'ın kapısına baktı. Mirkan gene her zamanki gibi evinin önündeki taşa oturmuş, sessizce sigara içiyordu. Dilan'ın baktığını anlayınca sessizce kaldırdı başını önünden. Göz göze gelmeden Dilan kaçırdı gözlerini. Mirkan usulca kalktı, ağızlığından çıkardığı sigarasını yere attı, ayağı ile ezdi, evinden yana yürüdü. Dilan yeniden kaldırdı başını. Mirkan'ın ince uzun boyunu, geniş omuzlarını, evine girerken gördü. Başı önünde yürüdü Dilan. Damın duvarı dibinden kirli bir çaput aldı, gitti bir taşın üstüne oturdu. Sonra ayağına bulaşan hayvan boklarını silmeye başladı. Ne düşündüyse birden başını kaldırdı. Zübet beyin kapısına baktı. Beyin oğlu Paşo, kale duvarına benzeyen konuk odalarının duvarına yaslanmış duruyordu. Dilan'ın kendisinden yana baktığını görünce, elini usulca başına götürdü. Parmaklarının ucuyla başındaki papağı yavaşça arkaya itti. Papağın altından kurtulan bir tutam saç alnına döküldü. Güldü. Dilan başını yeniden önüne indirdi. Eli işte gözü oynaşta, bir yandan ayaklarını siliyor, bir yandan da Mirkan'ın kapısını kolluyordu. Ara sıra da Paşo'ya bir göz atıyor, daha gözü Paşo'nun gözüne ulaşmadan, başını yere indiriyordu.

Çok geçmeden Mirkan'ın kapısı açıldı. Mirkan önde, al tayının yuları kolunda, al tayı ardında çıktı dışarı. Tay oynamaya başladı dışarı çıkar çıkmaz. Mirkan yuları zor zapteder oldu. Dilan başı-

nı kaldırdı Mirkan'a baktı. Mirkan tayını durdurmaya çalışıyordu. Al tay kıpır kıpır oynuyordu. Sanırsın Zurnacı Şahmurat, gelin götürme havasını çalıyordu. Tay bir zaman daha oynadı. Dilan işini unutmuş, tayla Mirkan'ı seyrediyordu. Mirkan tayın boynunu, ince belini, geniş, dik sağrısını okşamaya başladı. Tay yumuşadı sonunda. Mirkan tayın ağzına yuları verdi, kedi çevikliği ile atladı sırtına. Tay yeniden oynamaya başladı. Alnı akıtmalı başı dikeliyor, sağa sola dönüyor, oynuyordu. Sanki Feremuz'un gelişini Eyşo halayın başını çekerek kutluyordu. Mirkan bir yandan kendine düzen veriyor, papağını yana eğiyor, bir yandan al taya yol veriyor, bir yandan da Dilan'a bakıyordu.

Mirkan, al tayın üstüne mısmar[5] gibi çakılmış bir halde, derenin yolunu tuttuğunda Dilan özüne geldi. Aceleyle bakındı dört bir yanına. Köyde herkes kendi derdindeydi. Bir Paşo yaslandığı duvardan üstten bakan bir gülümsemeyle bakıyordu kendisine.

Dilan Paşo'dan başka kendisini gören olmadığına sevindi. İçini gürül gürül akan bir sevinç doldurdu. Elindeki çaputu attı. Kalktı. Dudaklarında al tayın kıvraklığında bir halay türküsü, kollarında külekleri, tuttu derenin yolunu. Damlarının dalına çıkınca eğildi birkaç sarı çiçek kopardı yerden. Göz ucuyla da Paşo'ya baktı. Paşo eli götünde, ağızlık ağzında, kunkulu[6] alnını örtmüş, yüzünde hovarda bir gülümseme, ağır adımlarla peşine düşmüştü bile. Dilan daha oynak bir halay türküsüne geçti. Utanmasa, bir gören olmayacağına inansa Mirkan'ın al tayından daha beter oynayacaktı. İçi içine sığmıyordu. Önünde köyün en görkemli, at binmede, tüfenk atmada, keklik avında en başta gelen yiğidi Mirkan, ardında koca Zübet beyin oğlu, aşiret sahibi, ünü dağlardan yüce bir beyin oğlu Paşo. İçinden "Ah," diyordu, "Bitli Hazo bir görse dalımdan geleni, önde gidip gözü dalımda olanı. Çatlardı valla."

Yalan da değildi. O çalım içinde vurdu geçti harmanları. Mirkan tayın yularına asılıyor, elinden geldiğince tayı ağır sürmeye çalışıyordu. Durmadan atın boynunu okşuyor, ara sıra dönüp sağrıyı sıvazlıyor, kısa bir süre de olsa Dilan'ı görüyordu. Mirkan baktıkça Dilan'ın içi kabarıyor, gözlerinin içi gülüyordu. Mirkan derenin ba-

5 Mısmar: Çivi.

6 Kunkul: Kâkül.

şına ulaşmadan atladı indi attan. Tay yeşile ağız attı. Mirkan tayın yanında, bir eli atının belinde durdu bir zaman.

Dilan da durdu. Utanmaya başladı. Eğildi, yerden sarı çiçek, deli ot, kuşekmeği toplamaya durdu. Bir yandan da Mirkan'ı kolluyordu. Mirkan baktı olmayacak tayın önüne düştü, yuları çekmeye başladı. Tay yeniden huysuzlandı, tepindi. Sonunda güç yetiremedi Mirkan'a. Ağzını yeşilden aldı, başı geriye tartıla tartıla Mirkan'ın ardınca dereye indi. Dilan yerden dikeldi, Mirkan'ın tayıyla derede kayboluşunu gözledi. Sonra döndü ardına baktı. Paşo ağzında sigarası, elleri götünde, ağır ağır geliyordu ardıncak. Dilan yeniden gülümsedi. İnceden, yüzünü saran gülümseme önce yanaklarını ala buladı, sonra gözlerinin karasında parladı. Önüne düşen örüklerini arkasına attı, yürüdü. Derenin başında yeniden durdu. Ayağına diken batmış gibi yaptı, Paşo'ya baktı. Sonra külekleri kollarında dere baş aşağı bıraktı özünü.

Gün ışığı daha dereye ulaşmamıştı. Yamaç yamaca gölge salmıştı. Derenin öbür yüzünde, kayaların arasında üç küçük kız toprağı eşeliyorlar, çiriş[7] topluyorlardı. Derenin o yanında, uzayıp giden düzlükte bir çoban sürüsünü yaymış, otlatıyordu. Bir taşın üstüne oturmuş, kavalına üflüyordu. Ezgi yelin ağzında dalgalanıyor, derenin bu yanına zor ha zor ulaşıyordu. Bahar kudurgan kancıktan beter azmaya başlamıştı derenin iki yamacında da. Kar çiçeği, navruz berodan[8] olmuştu. Karşı dağda güne boyun eğen karlar erimiş, iz iz olup toplanmıştı derenin üstünde. Sonra yalancı bir nehir gibi vurmuş gelmiş bir kayanın üstünden akıyordu. Dört yanını ak köpüklere bulayarak. Dinsizi imana getiriyordu dere.

Mirkan bir taşın üstüne oturmuş, yuları elinde tayını suluyordu. Bir ıslık çalıyordu inceden. Islık eski bir türküyü söylüyordu. Bir Kürt beyi kızının bir çobana olan yanmışlığını. Dilan derenin içine varmadan duydu ıslığı. O eski türkü karşıdaki kayadan dökülen suyun sesine karışıp geliyordu. Durdu. İçini acıyla karışık tatlı bir duygu, bir kıpırtı kapladı. Gözleri önce bir iki şavkılandı, daldı, duruldu, donuklaştı sonunda. Adını bilmediği bir küçük böcek önünde duran kıştan kalma bir kenger dikenine tırmanıyordu. Duruyor, belki de

7 Çiriş: Çorbası yapılan bir dağ otu.

8 Berodan: Birbirine katmak, karışık olmak.

soluklanıyor, yeniden ha gayret diyordu ince kıllı bacaklarına. Sanki umduğunu bulacaktı dikenin başında. Dilan'ın gözleri böcekteydi. Ama görmüyordu böceği. Gözü başka yerde, aklı başka yerdeydi. Islığın sesi birden kesildi. Çağlayanın sesi yetim kaldı. Dilan birden geldi kendine. Uykudan uyanır gibi silkelendi, dört bir yanına bakındı. Mirkan suya doyan tayının başına yularını geçiriyordu. Kolunun birini tayının boynuna dolamıştı. Dilan haset dolu baktı taya. Gözleri tayın boynunu okşayan iri ellerinde kaldı Mirkan'ın. Mirkan yuları tayın başına takınca eli boynundan beline gitti tayın. Ağırdan, incitmeden korkar gibi okşamaya başladı beli. Dilan yeniden durdu. Gözlerini alamadı Mirkan'ın tayın belini okşayan elinden. İçini tatlı bir uyuşukluk aldı. Özünde olmadan eli beline gitti, okşadı. Kalçasında durdu eli. Birden ateşe değmiş gibi çekti elini belinden. Yüzüne kan seğirtti, kızardı.

Mirkan tayın yularını beline taktı, yokuş yukarı vurdu özünü. Dilan bir kayanın ardına çöktü. Mirkan'ın gözleri Dilan'ı aradı. Atın başını çevirdi, Dilan'ın ardına saklandığı kayayı dolandı. Birden yüz yüze geldiler. Dilan telesti[9]. Vurup geçmek istedi Mirkan'ı. Beceremedi. Ayaklarına güç yetiremedi. Göğsü inip kalkmaya başladı Çingene körüğü gibi. Göz göze geldiler. Dilan başını indirdi önüne. Mirkan nefesini toplamaya çalıştı, olmadı. Sesine aldırmadan konuştu:

"Artık sabrım kalmadı Dilan," diye. "Ne sabrım kaldı, ne gücüm. Artık bu iş nere varacaksa varsın. Gözüm görmez, elim iş tutmaz oldu Dilan. Çaresi yok, bu gece elçilerimi yollayacağım. Ya herro ya merro."

Sustu. Dilan'a baktı. Dilan'ın ayakları yeri tutmaz oldu. Başını kaldırdı Mirkan'a baktı. Göz göze geldiler. İkisinin de gözleri ışıldadı. Dilan tez kaçırdı gözlerini. Gülmek geldi içinden, beceremedi. Mirkan da indirdi başını önüne. Kısa suskunluk yıl oldu Mirkan'a. Dilan eğildi yerden külekleri aldı. Mirkan'ı yanlayıp geçecekken durdu. Başı önünde konuştu:

"Derdini neden bana açarsın. Ben kız babası mıyım? Ne diyeyim söz yok, möz yok ortada. Ben ne diyeyim ki! Hem ben..." dedi soluk soluğa. Sözünün ardını getiremeden vurdu geçti Mirkan'ı. Mirkan bir kartal kayası gibi dik, onurlu, ama ılık, sevda dolu gözlerle bak-

9 Teles: Acele etmek.

tı Dilan'ın ardından. İçinden bağırmak, derdini, sevdasını anlatmak istedi Dilan'a. Ama ne sesine, ne de özüne yetti gücü. Sessizce geri döndü, otlamaya düşen tayın yularını çekti, yürüdü.

Dilan derenin başına zor attı kendini. Külekleri bir yana fırlattı, suyun başına çöktü. Derenin soğuk suyundan yüzüne çarptı. Yüzü, elleri buza kesinceye dek yıkandı. Soluk soluğa kaldı sonunda. Önünde göllenen su tezden duruldu. Yüzü göründü suda. Bir zaman yüzünü seyretti suda. Kaşlarını sıvazladı. Alnına yapışan bir tutam saçı yeniden kıvırdı, büktü. Yüzüne rahatlık gelince kalktı. Yeşil otların üstüne attığı küleklere doğru yürüdü. Eğilecekken durdu. Başını kaldırdı, dere baş yukarı baktı. Paşo bir kayanın üstünde oturuyordu. Yüzüne gölge düşmüştü. Sigarasından çıkan dumanlar bir kayadan çıkıyordu sanki. Dilan tezden indirdi başını önüne. Kızardı, bozardı. Renk aldı, renk verdi. Sonunda soğuktan kızarmış yüzü iyice gerildi. Külekleri aldı, başını sertçe çevirdi, sinirle tek omuz silkti, yürüdü. Derenin kıyısına oturdu.

Kar sularıyla çoğalan dere suyu koca nehir olmuştu baharla. Dupduru akıyordu. Kayalara çarpıyor, köpükleniyor, dolanıyor, kıvrılıyor, hızlanıyor, derin uğultular içinde dere baş aşağı akıp gidiyordu. Su, Dilan'ın gözlerini aldı. Kara gözleri suya uydu, aktı gitti. Gönlü su oldu sonunda, sevdası köpük. Ömrü akıp giden su. Ne derdi kaldı, ne gamı. Hep güzel umutlar, hep düşlediği gerçek olmayan şeyler geldi aklına. Kaşlarının arası gerildi. Gözlerine ışıklar doldu sudan duru, köpükten ak.

Zaman hiç geçsin istemedi. Ama zaman akan derenin suyu gibi akıp gitti. Sonunda gözleri karardı, içi bulandı. Zor oldu gözlerini akıp giden sudan almak. Küleklere el attı. Ağırdan külekleri yıkamaya koyuldu. Ama aklının yarısı gene o güzel düşlerde. Önce bulaşmış sütten arındırdı külekleri. Ardından kumla ovmaya başladı içlerini, dışlarını. Bu sefer de işine daldı gitti. Ne kadar zaman geçti bilmedi. Arkasında duyduğu bir soluktan irkildi. Tavşan çevikliği ile sıçradı, kedi huyu ile geri döndü. Bitli Hazo karşısında duruyordu. Elleri belinde, gülüyordu. Birkaç altın diş tüylü üst dudağının altından parlıyordu.

"Adam gibi gelsene bitli," dedi kızgın. "Ödüm koptu. Deli misin ne?"

Bitli Hazo ellerini kızgınlık dolu indirdi belinden. Dilan'a bir adım daha yaklaştı. Suratı buruştu, gözlerinin içi kin dolu baktı:

"Korktun mu Dilan hanım? Demek ürktün? Gören de, duyan da seni yavru maral sanır. Korkma anam, korkma. Dalında iki sevdalın olduktan sonra sana cin bile yaklaşamaz."

Dilan işinin başına gitmek istedi, ama Bitli Hazo kolundan tuttu, çekti. Dilan hayın camıştan beter baktı Bitli Hazo'nun gözüne.

"Bakma yüzüme öyle. Bakma Dilan hanım. Yalan mı dediklerim. Hele bir başını kaldır da derenin üstüne bak. Koca Zübet beyimizin oğlu yiğit Paşo sabahtan bu yana çökmüş kayanın üstüne. Gören camış boku sanır. Oturmuş da senin yolunu bekler. Ya Mirkan? Alıcı kuşu havadan indiren Mirkan? Harmanda oyalanmakta. Benim için mi? Senin için Dilan hanım, senin için. Şimdi bu yalandan korkmalar, ürkmeler niye? Şişme. Sana yel bile dokunmaz."

Dilan ses etmedi. Sessizce işinin başına oturdu. Bitli Hazo yeniden koydu ellerini beline. Kin dolu baktı Dilan'a. Ağzını bir yana eğdi, Dilan'ın yanıtını bekledi. Dilan hiçbir şey duymamış, bunca söz işitmemiş gibi oturdu küleklerin başına. Bitli Hazo'ya inat, bütün dünyaya inat gözlerinin içi gülüyordu. Gözlerinin içi ak köpüklü sudan kara kara şavkılanıyordu. Ardında kuzu gibi meleyip dolanan iki yiğit vardı. Biri bey oğlu, namlı, şanı dağ aşmış; öbürü ise yiğit, yiğitlikte alıcı şahine denk.

Dilan gözlerinin içi güle güle başladı küleklerin içini kumla ovmaya. Bitli Hazo kinle doldukça doldu. Yeniden ellerini beline koydu, geldi Dilan'ın başına dikildi. Gölgesi yedi başlı ejderha gibi düştü suya Dilan'ın gözlerinde. Hazo, Dilan'ın aldırmazlığını görünce kudurdu iyice. Burnundan solumaya başladı:

"Zorun kime Dilan hanım? Ne deli inek gibi solumaya başladın? Yalan mı sevdalın olduğu? Hem bir değil, iki. Yerin dibine batacağına, bu şişmen kime?"

Dilan başını iki yana salladı, tövbeler getirdi.

"Yalandan sallama başını Dilan hanım. Senin de devranın geçer. Sen de kar altında kalan tezek olursun bir gün."

Dilan dişlerinin arasından konuştu:

“Allahını seversen git başımdan Hazo. Bırak işimi göreyim. İkisini de sana verdim onların.”

“Hıh, bana vermiş. Senin olsun anam. İkisi de senin olsun. Ben sen değilim ki! Ben öyle her göz kırpana uçkur açmam senin gibi. Bana Hazo demişler anam.”

“Hazo değil, Bitli Hazo demişler.”

Dilan başıyla geri döndü, acıma, kin, nefret dolu baktı Hazo’ya. Yeniden döndü işine.

“Yalan mı? Bitli Hazo dememişler mi?” diye söylendi. “Senin o bitli başına, o evelikten kısa boyuna kim bakar ki! Senin değil dalından dolaşan, bir göz kırpan çıksa, Şafo’nun kancığı gibi o an yatardın altına. Ne demişler açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.”

Külekleri akan suya vurdu, doldurdu. Hazo’nun yanıtını beklemeden külekleri aldı, dere baş yukarı hışımla yürüdü. Hazo ne olup bittiğini anlayamadı. Dilan yokuşa vurduğunda aklı başına geldi. Arkasından kale topu gibi ünledi:

“Vay senin toprak başına Dilan! Demek sen kendini benden güzel saydın ha? Ayının sıçtığı. Anam, benim gözüm senin gibi oynaşta moynaşta değil. Olsaydı ben de senin gibi gözüme sürme çeker, cebimde ayna gezdirir, kofimi de yan koyardım. Ben...”

Dilan duymadı gerisini. Kendini hızla iri bir kayanın ardına attı. Usulca çöktü kayanın dibine. Karşı yamaçtan dökülen suyun sesinden başka bir şey duyulmuyordu kayanın ardında. Dilan elleriyle kulaklarını kapadı. Her şeyin sesi gitti. Doğa sessizliğe büründü Dilan’ın özünde. Bir zaman öylece kaldı. Gün kayaya nerdeyse kuşluk gölgesi düşürüyordu.

Bir zaman sonra kalktı. Tam külekleri alacakken Paşo’yu anımsadı. Gözlerindeki korku, kin dağıldı. Yüzüne kan seğirtti. İçi dışını dövmeye başladı. Başını kaldırdı dere baş yukarı baktı. Paşo eli götünde ayakta duruyordu bir kayanın altında. Paşo Dilan’ın baktığını görünce kıpırdadı. Kayanın altından bir adım attı ileri. Dilan başını indirdi. Eğildi külekleri aldı. Döndü derenin içine baktı. Bitli Hazo elleri belinde kendisine bakıyordu. Yürüdü. Her zamanki yolundan gitmedi. Yamaçtan yürümeye başladı. Taşların arasından zorlukla yürüyordu. Çok geçmeden ayağı keskin bir taşa geldi. Taş yar-

dı ayağını. Acı yüzüne vurdu içinden. Durmadı, daha bir hızlandı inada inat. Yamacı döndü sonunda. Döndü geri baktı. Bitli Hazo gözükmüyordu. Külekleri yeniden yere koydu. Nefeslenmeye başladı. Dere baş yukarı baktı külekleri almadan. Paşo üst başında duruyordu. Hışımla aldı külekleri. Hızlandı. Paşo da hızlandı. Dilan bir zaman yürüdü. Sonunda baktı olmayacak, durdu. Elleri belinde bir zaman dik dik baktı Paşo'ya. Paşo gülüyordu. Dilan külekleri aldı, başı önünde Paşo'nun üstüne doğru vurdu özünü. Derenin başına ulaşmadan Paşo'nun sesi ulaştı:

"Ben de seni yiğit kız bilirdim Dilan. O Bitli Hazo'dan mı ürktün? Bitli Hazo'dan da korkulur mu Dilan? Sana söz söyleyenin, yan gözle bakanın içini kurşunla doldururum valla. Bir daha böyle ne kendini yor, ne de beni."

Dilan Paşo'ya baktı ve tezden indirdi gözlerini. Paşo eli götünde bir zaman Dilan'ın yanıtını bekledi. Dilan birden külekleri aldı, hızla yukarı tırmandı. Paşo'nun yanından vurdu geçti. Paşo söz bulmaya çalışırken beş on adım uzaklaştı bile. Paşo tez kurtuldu şaşkınlığından. Ardından bağırdı:

"Korkma, az kaldı Dilan'ım. Çoğa kalmaz benim olursun. Ondan sonra da ne bu ürkmen kalır, ne de bu ağızsız dilsiz oluşun."

Dilan bir zaman hızla hiçbir şey düşünemeden yürüdü. Ne zaman ki kollarının acısı yüreğine vurdu, işte o zaman durdu. Döndü ardına baktı. Paşo olduğu yerde duruyordu. Külekleri yere koydu. Bir zaman kızarmış, sızım sızım yanan ellerine baktı. Ateş gibiydi ellerinin içi. Ellerini koynuna soktu, küleklerin başına çöktü. Mirkan harmanın öbür ucunda tayını otlatıyordu. Dilan gözlerini küleğin içine indirdi. Gözleri gözlerini gördü küleğin içinde. Bakıştılar. Gülüştüler. Tatlı bir ürperti yeniden doldurdu içini. Döndü yeniden ardına baktı Dilan. Paşo ağır ağır üstüne doğru geliyordu. Hızla kalktı çöktüğü yerden. Külekleri aldı, yürüdü.

Köy cana gelmişti günle birlik. Köpek havlamaları, horozların kesik kesik ötüşleri, koyun-kuzu melemeleri, insan sesleri birbirine karışıyor, tâ köyün dışına taşıyordu.

İKİ

Bacadan içeri vuran akşamın son ışıkları damın içini sarı bir renge buluyordu. Dilan köşeye bir çulun üstüne oturmuş, çorap örüyordu. Elindeki cağlar[10] oynaşıyor, birbirlerine cilve yapıyorlardı sanki. Cağın ucu çoraba her ilmik atışta yarım desene bir nokta daha katıyordu. Dalmış gitmişti işine.

Anası ise ocağın başında yufka pişiriyordu. Kara kuru bir kadındı. Bir topak gibi duruyordu sacın başında. Dumandan gözleri kanlanmıştı. Gören ağlıyor sanırdı. Canında derman namına arasan et bulunmazdı. Eli saca her uzanışta ince derinin altındaki kara kan dolu damarlar iyice şişiyordu.

Dilan'ın üç küçük kardeşi Seydo, Romo, bir de Şilan sacın başına çökmüş analarını kolluyorlardı. Ana elindeki oklavayı yufkanın altına sokuyor, ortalayıp kaldırıyordu. Yufkayı oklavanın üstünde alışılmış bir hareketle tartıyor, sonra sacın üstüne seriyordu. Yufka hemen kabarcıklanmaya başlıyor, yanmaya fırsat kalmadan kadın tarafından ters yüz çevriliyordu. Yufka pişince ana gene o her zamanki alışkanlığı ile oklavayı yufkanın altına sokup kaldırıyor, pişen yufkayı ilerdeki çuvalın üstünde duran pişmiş yufkaların üstüne örtüyordu.

Üç çocuğun gözleri de analarıyla aynı işi yapıyordu. Yufkayı onlar da gözleriyle alıyorlar, sacın üstüne seriyorlar, çeviriyorlar, pişince saçtan alıp öbür pişenlerin üstüne koyuyorlardı. Gözleri orada, pişen yufkaların üstünde biraz daha kalıyor, gözlerini zorla çekip alıyorlar, zor ha zor analarına ulaşıyorlardı. Burunlarından akan sümüklerini dilleriyle yalayıp ağızlarına atıyorlar, yutkunuyorlar, ara sıra da sessizce merhamet dilenen yaralı ceylan gözü gibi gözlerini analarına dikip bakıyorlardı.

Ana zaman zaman işine ara veriyor, alnında tomurcuklanan terleri koluyla siliyor, nefesini topluyor, yeniden işine koyuluyordu. Çocuklarına ne bakıyor, ne de onları görüyordu.

10 Cağ: Şiş.

Dilan'ın işi özünü alıp derin düşlere götürmüştü. Birden gülen kara gözleri, çok geçmeden duruluyor, durgunlaşıyor, bacadan çekilip gitmekte olan günün son ışıklarına takılıp kalıyordu.

Ana, gün bacadan son ışıklarını da çekip gittiğinde son yufkayı aldı sacın üstünden. Dizlerine dayandı, doğruldu. Tam dikelmeden elleri hızla beline gitti. Yüzü acıyla bir kat daha buruştu kat üstüne. Şeftali çekirdeğine döndü yüzü. Derinden, acı acı iç geçirdi, inledi. Doğruldu.

Çocuklar da kalktılar analarıyla birlik. Gözleri bir yufkalarda, bir analarında. Ana yeniden gözlerini kaçırdı çocuklarından. Dört yanında bir şeyler aradı. Dilan'da kaldı gözleri. Seydo, Şilan'ın böğrüne bir dirsek vurdu yalandan. Şilan acıyla bağırdı. Ana gözlerini Dilan'dan aldı çocuklara baktı. Yüzüne yapışan uçları kınalı kır saçlarını yüzünden aldı.

"Hiç yalandan mızlanmayın. Patlasanız babanız gelene kadar birinize bir lokma yufka yok. Eşşeğin sıpaları sizi. Bakın o üç kuzuyu Refo yalnız götürdü dereye. Siz üçünüz kuzuya gitseydiniz ne olurdu! Refo da biraz çiriş toplardı dereden. Akşama sıcak bir aş pişirirdim. Siz durun, babanız gelir elbet. Sizi iyi bir dövdürmezsem bana da Heco demesinler. Dikilmeyin karşıma. Defolun. Dolaşmayın ayak altında."

Çocukların üçü de boyunlarını büktüler, sessizce geri döndüler, gidip karanlığın bulaştığı bir köşeye çöktüler. Karanlığın içinden gözlerini yeniden yufkalara dikip öylece kaldılar.

Ana, çocuklar köşeye büzülünceye kadar gözlerini onlardan ayırmadı. Sonra Dilan'a döndü:

"He he Dilan hanım, yeter," dedi cılız, kısık bir sesle. "Şimdi de bir çeyizdir çıkardın başımıza. Bütün gün bir suya gitmekten, bir de iki ineği sağmaktan başka yaptığın iş yok. Bir de çeyiz yapmak. Bu kaçıncı çoraptır sayısını ben unuttum valla."

Dilan elindeki çorabı usulca yanına koydu. Ellerini koynuna soktu, başını dizlerine dayadı. Ana başını umutsuzca salladı iki yanına.

"Hanıma da hiçbir şey demeye gelmiyor. Bey kızından alıngan oldun çıktın. Hep kendini düşüneceğine biraz da dön bize bak! Bak kardeşlerinin bir yufka için sabahtan bu yana gözleri döküldü. Bir

yufka veremedim. Derdim ne? Derdim o ki, unumuz harman sonuna kadar ulaşsın. Bu yaştan sonra torba takıp dilencilik mi edelim?"

Sustu. Dilan başını iyice gömdü dizlerinin arasına. Ana yeniden konuştu:

"Benim bütün istediğim senin iyiliğin kızım. Eğer bir gün kötülüğünü istediysem aha bu iki gözüm avucuma gelsin. Bugün kapımızın önünü süpürürken Bitli Hazo bana dediklerini bir ite söyleseydi it kudururdu valla. Biz yoksuluz, kimsesiziz kızım. Namusumuzdan başka neyimiz var bu dünya yüzünde. Ya o ihtiyar baban duysa bu olanları? İnme iner de ortalıkta kor gider bizi. Bizim yaşımız geçmiş, işimiz bitmiş. Ama, ya bu dört kardaşın? Zerul[11] perişan olurlar ortalıkta."

Dilan dizlerinin üstünden kaldırdı başını. Anasına baktı. Anası:

"Niye öyle bakıyorsun Dilan kızım? Yalan mı Bitli Hazo'nun söyledikleri? Yalan mı köyün diline düştüğümüz?"

Dilan'ın gözleri kinlendi. Kalktı. Anasına doğru iki adım attı, durdu. Ellerini beline koydu:

"Sen de kalkmış o Bitli Hazo'nun sözüne uyuyorsun ana. Ben o bitlinin sözüyle mi oturup kalkacağım bundan sonra?"

"Sana otur kalk diyen mi var kızım? Ama el ağzı bu. El ağzı çuval ağzı değil ki tuta büzesin! Bugün Bitli Hazo söyler, yarın da bütün köy. Benim istediğim senin iyiliğin kızım. Kötü bir şey mi söyledim ki öyle üstüme geliyorsun?"

Dilan'ın yüzüne kan geldi. Kirpikleri seğirdi üst üste.

"Neler söyledi o bitli gene?" dedi, başını önüne indirdi.

"Ne demedi ki kızım. Sözleri içime ok gibi battı. Demek artık kapı süpürmek de sana düştü he Heco hala, dedi. Maral kızın ne güne kaldı? Öyle ya, kim bilir hangi oynaşını takmış peşine dolandırıyordur dağ dere. Aman bütün işi sen gör Heco hala. Kızının nazik elleri incinmesin, nasır tutmasın. Gün yakmasın, karartmasın maral kızını. Gözle, gün yakmasın ki, sevdalıları dalında dolanmaktan vazgeçerler sonra. Daha ne bileyim kızım, saydı da saydı. Başım döndü, gözlerim karardı, kulaklarım duymaz oldu kızım."

11 Zerul: Perişan.

Sustu. Dilan'ın gözlerinin içine baktı. Dilan başını indirdi önüne. Belindeki elleri düştü yanına. Ana sözü koyduğu yerden aldı:

"Senin sevdalı neyine kızım. Daha yaşın ne, başın ne. Hem senin evlenme zamanın mı? Sen çıkıp gidersen ne olur halımız? Biz iki yaşlıyı bu dört çıplak balanın umuduna mı koyacaksın ere gidip de? Hem anlamadığım başka bir şey daha var: Bu sevdalılar ne demek? Haydi anladık sevdalın var. Ama bu sevdalıları anlamadım. Sen buğarsağa[12] gelen inek misin ki dalında sevdalıların oluyor? Zati asıl ağırıma giden de bu. Benim bildiğim sevda bir olur. Bunun çoğunu senden duydum. Nasıl iştir bu kızım? Serçe bile serçeliği ile bir sevda tutuyor özüne. Sen kuş kadar da mı değilsin? Haydi bizi geç balam. Biz bugün var yarın yokuz. Bize acıma hiç. Bize zaten Allah bile acımadı. Ama kendine acı. Sen erkek misin ki sevdalıların olsun! Altı üstü bir kanayaksın[13] kızım. Dünyanın sonu mu yoksa?"

Dilan sert bir hareketle başını kaldırdı önünden. Yüzüne düşen kara saçları bir baş çırpmasıyla yana attı. Acımasız baktı anasına.

Seydo oturduğu karanlık köşeden usulca kalktı, yufkaların başında durdu. Bir anasına, bir Dilan'a baktı. Dilan sessizliği bozdu:

"Ana, sanki senin iki sevdalın olmadı mı hiç? Bütün ömrün boyunca yok Reco'nun nasıl senin dalından koştuğunu, yok Mısto'nun nasıl ayna gönderdiğini, yok bilmem kimin sana nasıl yanıp tutuştuğunu anlattın durdun. Şimdi kalkmış benim iki sevdalımın olmasına söz vurup duruyorsun. Benim iki sevdalım var. Yalan değil. Ama senin sevdalılarının sayısını sen bile unutmuşsun."

Sustu. Seydo usulca eğildi, bir yufka aldı, koltuğunun altına sıkıştırdı. Yeniden bir anasına, bir Dilan'a baktı, karanlık köşeye doğru yürüdü.

Ana umutsuzca başını iki yana salladı. Geldi kızının başını okşadı:

"Hele hele namussuz. Hiç de unutmamışsın benden aldıklarını. Haklısın. Ne yapaydım kızım. O saydıkların hep benim dalımda dolanıyorlardı. Benim onlara yüz verdiğim mi vardı? Ama seninkiler?"

12 Buğarsağa: Hayvanların çiftleşme zamanı.

13 Kanayak: Kimsesiz genç kız, kadın.

“Ne olmuş benimkilere ana?” dedi. Dilan, başını anasından kurtardı. “He, söyle ne olmuş benimkilere? Onlar benim dalımda dolanmıyorlar da ben mi dolanıyorum sandın? Hem dalımdan dolanan yiğitler öyle ayın oyun yiğitler değil. Biri köyümüzün en görkemli yiğidi yetim Mirkan, öbürü de aşiretimizin beyi Zübet ağamızın oğlu Paşo bey. Şimdi söyle, sen benim yerimde olsan böyle iki yiğide tekme mi atardın ardından gelmesinler diye?

Dilan sözünü bitirdi. Hızla geri döndü. Gitti yerine oturdu. Anası bir zaman daha kaldı olduğu yerde. Sonra karanlığın içine;

“İyi iyi,” diye söylendi. “İkisi de köyün en namlı yiğidi imiş. Senin dalında dolananlar yiğitti de benim dalımda dolananlar karı mıydılar? Onlar da bizim köyün en namlı yiğitleriydi Ama ben hiç birine göz kaldırıp da bakmadım. Sonunda işte babana vardım. Niye? Namuslu diye. Çalışkan diye... İyi bir çoban diye... Sesi güzel diye... Üstüne kaval çalan yok diye. Ya seninkiler kızım? Mirkan’ı bilirim. İyi oğlandır. Merttir, cesurdur. Namusludur. Ama neye yarar. Beş koyunu bir atından başka neyi var? Baban da yoksuldu ama, iyi çobandı. Bakma şimdi yaşlandı. Çobanlıkta üstüne yoktu. Koyunun dilinden anlardı. Aşiretler ardında dolanırlardı bize çoban olsun diye. Ya Mirkan? Mirkan’ın neyi var? Bir at binmekten, ava gitmekten başka ne gelir elinden. Şimdi bir eli bir boğazı var da geçiniyor. Hele bir evlensin görürüm boyunu. Paşo beyi dersen, onu hiç konuşmasak daha iyi. Bize yaramaz. Daha doğrusu biz ona yaramayız. O beydir. Biz onun aşiretinde hulam. Bey sevdası yaz yağmuru gibi olur kızım. Tez gelir geçer. Bugün seni alır, yarın seni unutur bir başkasına sevdalanır. Sen hiç bir karıya doyan bey görüp duydun mu? Onların gözü ne mala doyar, ne de karıya. Alır seni bir yıl kullanır, sonra atar. O zaman da sen o eve hizmetçi olursun. Gelsin koyun sağmak, gitsin konuk ağırlamak, işin o olur. Yılda bir girer yatağına. O da dölünü çoğaltmak için. Yaramaz bize. Bey oğluna varman için bey kızı olmak gerek. Dalın güçlü olmak gerek. Güçlü olmalı ki, yarın üstüne isterse de karı getiremeye. Hem Paşo bey seni sevse de kanma, güvenme. Babası istemez. Şanına leke düşer seni oğluna alırsa. Babası istese anası istemez. İkisi de istese törelerimiz istemez. Onun için umudunu kes ikisinden de. Daha yaşın genç. Sana göre iyi bir kısmet çıkar günün birinde. Şimdilik umudunu Mirkan’dan da Paşo beyden de kes. Neyse kızım, çok konuştum... Haydi gel yardım et de

bu yufkaları sandığa koyalım. Yoksa bu eşşek sıpaları gece uyumaz dibini kazırlar yufkanın mufkanın. Sabaha da iş gene bana düşer. İnan artık yufka açıp pişirmeye bile dermanım kalmadı. Sen de bizi böyle koyup gidersen çok yaşamam valla. Güze kalmaz ölümün üstüne gelirsin."

Sustu, Dilan'ın kalkmasını bekledi. Damın içi iyice kararmıştı. Dilan hırsla kalktı. Anasının yardımını beklemeden çuvalı yufkalarla birlik tuttuğu gibi kaldırdı, karanlığın bulaştığı köşeye götürdü, kirli bir sandığın içine koydu. Hızla geri döndü, gitti yerine oturdu. Dizlerini büktü, göğsüne dayadı. Ana olduğu yerde bir zaman daha durdu. İçinden dualar okudu, kararan bacaya doğru üfledi. Sonra çaresiz, yılgın, kamburu çıkmış bir halde çocukların bulunduğu köşeye gitti oturdu.

Çok geçmeden Refo elinde bir çubuk, eteği dolu yemlik girdi içeri. Karanlığa:

"Boooy, kimse yok mu bu evde?" dedi.

Çocuklar kıkırdadılar. Refo duydu.

"Gelin size yemlik getirdim," dedi gülerek.

Çocuklar köşeden koptular. Refo bir etek yemliği damın ortasına boşalttı. Çocuklar çamurlu yemliğe aç kurttan beter saldırdılar. Ana köşeden:

"Refo, kızım kuzuları içeri ettin mi?"

"He ana ettim. Bugün bende hal koymadılar andıra kalasıcalar. Nerde bir toprak yığını gördüyseler oraya koştular. Dizlerimin dermanı kesildi koşmaktan. Fırsat verselerdi çiriş toplayacaktım. Derede bir çiriş var akıllara ziyan ana."

"Neyse kızım," dedi ana. "Yarın bu yer artıkları kuzuları götürsünler, sen de çirişe git. Bahar geldi ağzımıza bir yeşil değmedi daha. Eskiden herkeslerden evvel biz yerdik çirişi. Dilan, hanım olduktan bu yana her şeyden kısmetimiz de kesildi."

Dilan burnundan soludu. Refo anasına yanıt vermeden kardeşlerinin yanına çöktü. Ağız şapırtıları damın içini doldurdu.

Çok geçmeden babanın öksürükleri kapının dışında duyuldu. Çocuklar ne var ne yok silip süpürmüş, köşelerine çekilmişlerdi. Ana oturduğu köşeden kımıldadı.

“Dilan hanım, zahmet olmazsa kalk da kapıyı aç babana hiç değilse. İnsan sevdaya tutulur, tutulur ama töreyi de unutmaz. Biz de kız olduk zamanında.”

Dilan aldırmadı. Baba bir zaman daha öksürüklere boğulduktan sonra kapıyı açtı, içeri girdi. Kapıyı örtmeden bir iki derinden nefeslendi. İçeri baktı, fersiz gözleri karanlıkta hiçbir şey göremedi. En küçük kızı Şilan koşarak babasının bacaklarına sarıldı.

“Babo,” dedi soluk soluğa.,“Babo, anam bugün yufka pişirdi. Bize hiç vermedi valla!”

Baba kızının başını okşadı, kapıyı örttü.

“Anangil evde yok mu kızım?” diye sordu.

“Evdeler... Oturmuşlar... Dilan abamla anam dövüştüler baba.”

Baba odanın içine doğru yürüdü. Bacaklarını ayırdı, dengeledi.

“Öldünüz mü itoğliler?” diye ünledi ardından. “Yerizden kıpırdayın bir. Bu eve babanız mı yoksa bir it mi geldi? Kalkın da şu lambayı yakın. Allah bilir işini valla! Bilmiş de size mal mülk vermemiş. Olsaydı o zaman halınız ne olurdu? Herhalde yataklarınızı bile ben sererdim. Tövbe tövbe.”

Cebinden çakmağını çıkardı, yaktı. Sarı ışıkta yol bula bula duvara yaklaştı. Lambanın şişesini çıkardı, fitili ateşledi, şişeyi yeniden taktı. Odaya ölgün sarı bir ışık yayıldı. Olduğu yerden başını döndürdü, önce karısını süzdü. Kadın başını dizlerinin arasına almış bir topak olmuştu. Baba iğrenme dolu tükürdü. Dilan babasının kendinden yana baktığını görünce dikeldi, kalktı. El bağladı. Baba alttan baş yukarı doğru süzdü kızını. Başını iki yana çaresizce salladı.

“Nedir bu halınız kızım?” diye sordu. “Talan vurdunuz da bölüşemiyor musunuz yoksa? Nedir alıp veremeyeceğiniz! Davranın bakalım. Şu evi bir süpürün, düzene koyun. Konuklarımız var akşama. Bugün Efogilin duvarı dibinde köylülerle otururken Melle Rızo geldi yanıma. Usulca bu akşam size geleceğiz, dedi. Hayırdır melle, diye sordum, hayırdır, dedi. Ama böyle pis eve gelse gelse şer gelir hayır yerine.”

Sonra gitti ocağın başına kuk oturdu. Tabakasını çıkardı, tütün sarmaya başladı. Dilan’ın içini bir tatlı ürperti tâ ayaklarından başla-

yıp tepesine kadar sardı. Gözleri ışıldadı. Hızla gitti, köşeden yamalı bir minder aldı, geldi. Babasının baş ucunda bekledi. Baba başını kaldırdı, kızına baktı. Kırlaşmış sakalları ağzından yana yayıldı, güldü. Dilan da güldü. Baba usulca götünü yukarı kaldırdı. Dilan minderi altına yerleştirdi, çekildi. Yanında el bağlayıp durdu.

"Hele bir su ver kızım," dedi usulca.

Dilan koştu bir tas su getirdi. Baba boş tası geri verirken tekrar göz göze geldiler Dilan'la:

"Aldırma kızım ananın o dırdırlarına. Kocadı iyice. Bak beni de ananın o dırdırları kocattı. Yoksa koca Eho kocayacak bir adam mıydı? Sen aldırma ona. Haydi şimdi çocuklara bir şeyler yedir, ahıra yolla. Kalabalık etmesinler ortalıkta. Bir de çıra yak koy içeri. Haydi kızım."

Dilan sandığa doğru koştu. Çıkardığı birkaç yufkayı bir bezin üstüne koydu, bezi hasırın üstüne yaydı. Dört çocuk yufkaların başına üşüştüler. Dilan yeniden sandıktan bir tas dorak[14] çıkardı, önlerine koydu. Çocuklar dürüm yapmaya giriştiler. Yedikleri yemliklerden ağızlarının dört bir yanı yeşile boyanmıştı. Maymun yavrusuna benziyorlardı bu halleriyle. Dilan sonra köşeye gitti oturdu. Yerden çorabı aldı, örmeye başladı.

Baba sardığı sigarayı sarı kehribar ağızlığına taktı, yaktı. Damın içini gözden geçirdi. Neye baktıysa içi bulandı. Ahırın kokusu, ocağın içeri yaydığı is kokusu, ter, ten kokusu içini bulandırdı. Sigarasından bir derin kullep[15] çekti. İçine giden duman yüreğini kaldırdı, kusacak gibi oldu.

"Dilan kızım, hele bir dürüm de yap bana getir. İçim kalkıyor," diyebildi zor ha zor.

Dilan işini yeniden bıraktı, kalktı. Sandıktan aldığı bir yufkanın arasına dorak koydu, dürdü. Öksürüklerde boğulan babasına doğru yürüdü. Babasının bu hali içinden bir şeyler kopardı Dilan'ın. Dürümü uzattı, babasının durulmasını bekledi. Baba geçten geç geldi özüne.

14 Dorak: Yağsız peynir.

15 Kullep: Yudum.

Sakalına bulaşan salyaları sildi, Dilan'ın uzattığı dürümü aldı. Zorla bir lokma kopardı, dişsiz ağzında gevelemeye başladı. Dilan yeniden işinin başına döndü. Ana olduğu yerde uyuyordu. Baba dürümü yedi, bitirdi, içinin bulantısı geçti. Sönmüş sigarasını yeniden yaktı. Dilan'ı seyre koyuldu. Güzeldi kızı. Kofisinin altından fışkıran gür kara saçları yüzünün iki yanını sarmıştı. Çıkık elmacık kemiklerinin üstündeki kara gözleri şöve[16] gibi parlıyordu. Baştan aşağı süzdü kızını. Sonra yeniden yüzüne daldı. Dilan başını kaldırdı, göz göze geldiler. Baba gülümsedi. Bu gülümsemede gurur, sevgi vardı dolu dolu. Dilan gözlerini kaçırdı. Babasını çok sevdiğini, onun da kendisini sevdiğini bir daha anladı. Gelin olmak geldi aklına. Bir yanı sevince, bir yanı acıya bulandı. Parmakları işiyle oynaşmaya durdu, özü ise daldı gitti. Babasının sesiyle geldi kendine. Çocuklarına sesleniyordu:

"Haydi Refo," diyordu. "Kardeşlerini de al, ahıra git kızım. Gürültü etmeden oturun orda. Uykunuz gelirse ineklerin ahırlığında yatın. Haydin."

Çocuklar ses etmeden kalktılar, başları önlerinde ahıra açılan delikten içeri süzüldüler. Baba bu sefer karısına döndü:

"Kız," dedi. "Kalk da bir çay suyu koy ocağın üstüne. Konuklarımız nerdeyse gelir."

Ana derin uykulardaydı. Duymadı. Baba başını umutsuzca iki yana salladı, Dilan'a döndü. Dilan kalktı. Gözleriyle anlaştılar. Dilan köşeden karaya bulanmış bir çaydanlık aldı, su doldurdu, ocağın üstüne koydu. Gitti yeniden yerine oturdu. Tam işine başlayacakken kapıdan gelen öksürükler duyuldu. Dilan işini yeniden yanına koydu, babasına baktı. Baba:

"Kaldır şu ananı. Yata yata ölecek. Sen de kardeşlerinin yanına git."

Kapıdan öksürüklerin ardından Melle Rızo'nun sesi geldi:

"Apo Ehooo, evde misiiin?"

"Geliyorum Melleee!"

Dilan anasını uyandırdı aceleyle. Kadın başını dizlerinden kal-

16 Şöve: İncik boncuk.

dırdı, şaşkın şaşkın yanına yöresine bakındı. Baba kapıyı açmaya kalktı. Dilan aceleyle ahıra doğru yürüdü, delikten içeri süzüldü. Baba kapıyı açtı. Melle Rızo önde, Koppo, Feyzo, Bişo arkada içeri girdiler. Selam verdiler. Baba konuklarını ocağın başına doğru buyur etti. Ana yüklükten aldığı Dilan'ın yorganını iki kat edip konukların altına serdi. Baba konuklara tek tek hoş geldin dedi. Sonra tütün tabakasını çıkardı, Melle Rızo'nun önüne kaydırdı. Melle Rızo sigara sardıktan sonra tütün tabakası bütün konukları sıradan dolaştı. Oda dumanlandı çok geçmeden. Ocağın üstündeki çaydanlık kaynamaya başladı. Ana büzülüp oturduğu karanlık köşeden kalktı, aydınlığa çıktı. Baba göz ucuyla "çayı demle" diye işaret etti. Ana sandığın başına gitti. Bir zaman orada kurdalandı[17], sonra bir avuç çayla geldi ocağın başına. Çayı demledi, kalktı. Gitti yeniden ışığın zor ha zor ulaştığı köşeye çöktü. Çay, deme durdu.

Söz sözü açtı. Kasabadaki mal meydanından, kahvelerden, sonra da bütün dünyadan yalan yanlış döndü geldi.

Ana usulca, varlığını belli etmeden yeniden kalktı. Sandığa gitti. Beş kirli istikan[18] çıkardı. Bir bakır tasa ufak ufak kırılmış şeker doldurdu. Kalktı. Şeker dolu tası konukların orta yerine koydu. Döndü ocağın başına gitti. İstikanları sarı, kirli bir çayla doldurdu. Baba çayın rengine baktı, karısına döndü:

"Benim malımı aziz konuklarımdan mı esirgiyorsun karı? Çayını biraz fazla koysan kıyamet mi kopardı?"

Koppo altından ayak değiştirdi.

"Öyle ya Heco bacı," dedi. "Demli olsun ki hayıra şadlık olsun."

Ana istikanları tek tek getirdi, Melle Rızo'dan başlayıp bütün konukların önüne koydu, çekildi. Ocağın yanında el bağlayıp bekledi. Melle Rızo tastan bir küçük şeker aldı ağzına. Şekeri üst damağının köşesine sakladı. Çaydan bir yudum aldı, istikanı yeniden hasırın üstüne koydu. Bağdaşını değiştirdi. Yalandan, zorla, bir iki öksürdü.

"Beli Apo Eho," dedi babaya dönerek: "Sabahtan bu yana hiç sormuyorsun neye gelmişsiniz diye!"

17 Kurdalanmak: Kurcalamak, kaşınmak.

18 İstikan: Çay bardağı.

Baba da bir iki yalandan öksürdü. Boğazını temizledi bir zaman. Sazına yalandan düzen tutturmaya çalışan âşıktan beter uzattı zamanı. Bağdaşını bozdu, dizinin birini göğsüne dayadı.

"Hoş gelmişsiniz, sefalar getirmişsiniz, benim başım gözüm üstüne gelmişsiniz. Benim ne haddime sizin gibi aziz konuklarıma neye geldiğini sormak. Daha boğazınızdan bir yudum sıcak suyumuz gitmeden... Hem konuğa üç gün geçmeden neye geldiği sorulmaz törede. Yaşlandıysak töreleri de unuttuk saymayın. Hele bir üç gün geçsin sorarız elbet meramınızı, emrinizi."

Koppo güldü, elini dizine vurdu.

"Yani Apo Eho," dedi ardından, "törede konak sahibine sormak yoksa, konuğa da mı derdini, meramını söylemek yasak!"

"Konuk bizim başımızın tacıdır. Onun hem başımızda, hem gönlümüzde yeri vardır. Namusumuzdan gayrı neyim varsa konuklarımındır. Arzunuz neyse olur. Bunu açmak da size düşer, açmamak da. Ama bilin ki ben üç gün geçene kadar size bir şey sormam."

"Valla işimiz iş," dedi Bişo. "Can kurban böyle töreye de, böyle töre bilene de. Şimdi anladım tahsildarın felini[19]. Herif gelir üç gün yer içer, keyf sürer, sonra da ilk konak sahibinden başlar soymaya. Herifler bizim töreleri bizden iyi bellemişler valla."

"İşin ucunda her gün kızarmış tavukla pirinç pilavı olduktan sonra, sen de bellerdin töreyi Bişo," dedi Koppo.

Melle Rızo öksürdü, söz almak istediğini belli etti. Bişo konuşacakken sustu. Derinden iç geçirdi, tütün tabakasına el attı.

"Böyle söz sözü açarsa işimiz üç günü de aşacağa benzer. En iyisi mi biz neye geldiğimize dönelim. Ama bilmem ki nasıl açsak? Bacımız da yabancı değil ama, gene ne de olsa kanayak," diye söyledi Melle Rızo, sonra da Apo Eho'nun yüzüne baktı.

Baba başıyla karısına bir işaret verdi. Ana usulca yekindi, dizlerine dayandı, kalktı. Elleri koynunda, başı önünde, yazgısına yüzyılların baş eğmişliği içinde ahırın deliğinden girdi. Baba kart horoz örneği şişti, Melle Mirzo'dan yana döndü:

19 Fel: Hile.

“Bu iş de tamam konuklar. Yeter ki siz emredin, inişe akan dereyi yokuşa akıtırım valla.”

“Bunu bilmezsek kapını açmazdık biz de,” diye Koppo yeniden söze karıştı.

Ama Melle Mirzo yeniden öksürdü, döndü Koppo’ya baktı. Koppo yeniden başını önüne indirdi, Melle Mirzo’ya yol verdi.

Melle Rızo bağdaşını değiştirdi, teke sakalını sıvazladı;

“Apo, biz Allahın emriyle, Peygamberin kavliyle kızın Dilan’ı oğlumuz Mirkan’a istemeye geldik,” dedi.

Sözün sonu gelmeden baba başını önüne indirdi, tesbihini koluna taktı, ak sakalını kaşımaya başladı. Yüreğine bir yerlerden sevinç, bir yerlerden de acı doluyordu durmadan.

Dilan, Melle Rızo’nun sözlerini duyar duymaz başını deliğin ağzından içeri aldı. İçinde tuttuğu nefesini ahırın sidik kokan boşluğuna bıraktı. Ne yapacağını bilemeden bir zaman durdu bokluğun ortasında. Anası deliğin ağzında büzülmüş oturuyordu. Kardeşleri ahırlıkta uyuyorlardı. Ayakları, kolları birbirine karışmıştı. Gözleri bir zaman kardeşlerinde kaldı. Gözleri duruldu, ışıldadı. Gitti geviş getiren boz ineğin başında durdu. Eli ağırdan ineğin sırtına gitti. Şumallamaya[20] başladı ineği. Elinin altından kurtulan boz tüyler parıldadılar. Parıltı gittikçe çoğaldı, büyüdü. Gözlerini aldı Dilan’ın. Parlaklık su oldu sonunda. Kayalara çarptıkça köpüklenen, aklaşan bir su. Derenin suyu. Mirkan al tayını suluyordu dereden. Kolunda tayının yularının bağı. Tayın ağzı köpüklü suda. Köpükleri öpüyor sanırsın.

Tayı da özü gibi, sahibi gibi görkemli, alımlı. Dudaklarında bir ıslık. Islık o eski türküyü çalmakta. Mirkan kayanın başında ıslığa uymuş sanki. İnce dal boyu ufaktan sallanmakta. Dağ yeline tutulmuş kanteper örneği.

İçerden gelen seslerle geldi özüne. Elini ineğin sırtından aldı, deliğin ağzına yanaştı. Ana yer açtı kızına.

“Valla ne diyeyim Melle Rızo... Bilmem ki! Zamanı gelen kuşu uçururlar yuvadan. Dilan bizim ilk yavrumuz. Nazlı büyüdü. Ca-

20 Şumallama: Okşayarak tımar etme.

nımızdan esirgediğimizi ondan esirgemedik. Eh, onun da zamanı geldi. Uçup gidecek, bir dala daldalanacak elbet. Yuvadan uçuncaya kadar söz bize düşer. Yuvadan uçtuktan sonra da mal sahibine. Ama Dilan ister kuşburnu dalına konar, ister ısırgan dalına. Öz bileceği şey. Ne desem boşuna. Ama gene de baba yüreği benimki de. Bilmek isterim kızımın hangi dala konmak istediğini."

Sustu. Derinden iç geçirdi. Dalgın gözlerle baktı konuklarına. Fevzo:

"Ohoo," dedi. "Seni dert şimdiden aldı Apo Eho. Ama sana şunu söyleyeyim: Hiç meraklanma. Bil ki kızın Dilan kuşburnu dalına konacak. Mirkan'ı hepimiz biliriz. Yetim büyüdü. Çok çekti. Ama namuslu büyüdü. Hepimizin oğlu sayılır. Eh, Dilan da öyle. Hayırlı olacağına inanmasaydık hiç kapını çalar mıydık?"

Melle Rızo:

"Apo, ben vebal altına girmem. Bak, on yıldır köyünüzün mellesiyim. Herkesi tanırım bu köyde. Kendi burada yok, ama Allahı üzerimizde. Mirkan dışı gibi, içi de temiz çocuktur. Yiğittir, görkemlidir, namusludur. Buna bir diyeceğin var mı?"

"Yok," dedi baba. "Allah için bir diyeceğim yok. Dediklerin doğrudur. Ama gel gör ki kazın ayağı öyle değil. Hani bir söz var, 'yel kayadan ne götürür', derler. Bizim iş de aynen. Mirkan yoksul, biz yoksul. Beni düşündüren bu. Gözü çıksın yokluğun. Yoksa ben de bilirim Mirkan'ı. Ben de bilirim iyi oğula kız vermeyi."

Sustu, elindeki süpürge çöpüyle ağızlığının içini temizlemeye koyuldu. Odayı dolduran sessizliği Bişo bozdu:

"Canım sen gönlünü berk tut. Tarlayı bulan öküzü de bulur. Hem Mirkan yiğit oğlandır diyoruz sabahtan bu yana. Aç çıplak koymaz kızını. Hem koysa namusunu aç koydu derler. Yiğit adam leke getirir mi şanına?"

"Öyle öyle," diye yan çıktı Melle Rızo, "getirmez Allah için. Hem yeri göğü yaratan herkesin rızkını verir. Hele bir acından ölen göster bu koca dünya yüzünde?"

Apo Eho derinden bir iç geçirdi, ağızlığını temizlemekten vazgeçti. Başını önünden kaldırmadan konuştu:

“Haklısın melle,” dedi, “ama bir şeyi unutuyorsun. Doğrudur acından ölen yok dünya yüzünde. Ölen yok ama, ölmekten beter yaşayan var. Nedir doymak sence? Bir ömür boyu yazın bulgur, güzün burgur, kışın yağsız aş, baharın da yeşil otlatmak mı? Yaşamak buysa, rızk buysa, olmaz olsun. Öldürsün daha iyi. Benim dileğim, ben çektim, çektim ama çocuklarım çekmesin. Ben de biliyorum Mirkan’ın kızımı acından öldürmeyeceğini. Ama karnını doyuramayacağını da biliyorum. Bak, kırk haneli köyüz biz. Ama bu kırk hanenin otuz dokuzu aç. Bir Zübet beyi çıkarsan kim yaşamaktan memnun? Hiç kimse. Neymiş, rızkı veren Allahmış. Doğru. Rızkı veren Allah. Ama kırk haneli köyde otuz dokuz haneye bir dönüm tarlayı çok, bir beye de koca bir köyü az görmüş rızkımızı dağıtan.”

“Günaha girme Apo Eho,” dedi Melle Rızo. “Günahkâr olma. Hem şimdi işimiz bu değil. Allah çalışana verir, çalışmayana değil.”

“Evet çalışana verir,” diye yeniden sözü aldı Apo Eho. “Ama çalıştığın sürece. Benim ömrüm dağlarda geçti çobanlıkta. Koyunun dilinden anlardım. Beyler dolanırdı dalıma. O zamanlar doyardı karnımız. Doyardı dediysem de öyle yağlı ballı değildi. Doyardı işte. Ama şimdi belim büküldü. Geceleri çoğu yatağa işiyorum. Ekmek sandığımız boş. Karnımız aç. Niye? Çünkü Allah çalışana verir. Ya sonra? Çalışacak halın kalmayınca ne olacaksın? Geber. Bir götü boklu hükümet bile, kapısında çalıştırdığı adamına işi bittikten sonra aylık bağlıyor. Neyse melle açtırma kutuyu söyletme kötüyü.”

Hiçbir şey olmamış gibi yeniden ağızlığını temizlemeye koyuldu. Koppo Bişo’ya göz etti. Melle Rızo kızardı, renkten renge girdi. Odanın suskunluğuna köyün köpeklerinin ulumaları, ürümeleri doldu. Melle Rızo içinden dualar okudu, üfledi. Başını tövbe dolu salladı iki yana.

“Biz neye geldik, sen nereye gittin Apo Eho,” diye zor duyulur bir sesle konuştu. “Hayırlı işi şere boğmanın sırası mı şimdi? Bırak sen din işini. Bu iş çobanlık işi değil. Sen benim çobanlık üstüne hiç söz ettiğimi gördün mü? Göremezsin. Çünkü ben bildiğim üstüne söylerim. Günaha girmem. Biz senden kızını istemeye geldik. Ne dedin?”

“Ne diyeyim Melle Mirzo? Hayırlıysa olsun. Tâ ordan kalkıp bir kız için gelmişsiniz üstüme. Ben size kurban olsun derim. Ama bil-

mem ki kızım ne der? Gönülsüz aş ya karın ağrıtır, ya baş, demişler. Mirkan'ın altına yatacak o, ben değilim ki!"

"Haklısın Apo Eho," dedi Koppo.

Geri kalanlar başlarıyla onayladılar Koppo'nun sözlerini. Apo Eho yeniden ağızlığını karıştırmaya durdu. Bir zaman sonra vazgeçti işinden. Sakalını kaşıdı, ahıra açılan deliğe doğru:

"Kız karıı," diye bağırdı.

Odadakiler başlarını delikten yana çevirdiler. Kadın iki büklüm göründü deliğin ağzında. Geldi, kocasının önünde durdu. El bağladı, bekledi.

"Bak karı," dedi baba. "Konuklarımız hayırlı bir işe gelmişler. Kızımız Dilan'ı Mirkan'a isterler. Hele bir kızın ağzını yokla. Gönülsüz iş..."

Sözün gerisini Melle Rızo tamamladı.

"Ya karın ağrıtır, ya baş," diye.

Kadın saygıda kusur işlemeden döndü geri.

Dilan tezden ayrıldı deliğin ağzından. Gene boz ineğin yanına döndü. Bilmeden, elinde olmadan yeniden ineğin sırtını şumallamaya başladı. Boz tüyler tezden döndü derenin ak köpüklü sularına. Çağıldayan derenin kıyısında Mirkan. Elinde al tayın yuları. İnce, görkemli duruyor kayanın üstünde. Sararmış çavdar sapı gibi ufaktan sallanmakta. Başında kıldan bir papak. Üstünde eski bir işlik[21]. Şalvarı yamalı, ayağında çarık. Dilan ilk defa düşündü Mirkan'ın çarıklarını. Gözü çarıklarda kaldı. Derinden iç geçirdi. Çarıklar gitti birden. Yerine Paşo'nun aynadan beter parıldayan körüklü çizmeleri geldi. Bacaklarında kara kadifeden kilot pantolonu. Beyaz naylon gömleği yelin önünde titremekte. Sanırsın biçim zamanı gelmiş arpa tarlası tutulmuş yele. Başında tiftik papak. Papağın altından fışkırmış asi kunkulu. Kunkul geniş alnını yelpazelemekte. Ve gülen ağzında parlayan altın dişleri. Dimdik durmakta evlerinin önünde. Komlardan boşanan Zübet beyin koyunları, ahırları dolduran inekleri ve güneşte parlayan Zübet beyin ak badanalı konakları. Ve son-

21 İşlik: Yakasız gömlek.

ra da anasının bu sabah söylediği sözler. Zübet beyin karıları, gelip geçen sevdaları. Ve yeniden duvara yaslanmış kendisine bakan Paşo. Eli götünde, dudaklarında alaycı bir gülüş, gözlerinde aşağılayıcı bir bakış. Kendinden emin, karlı dağları yaratmış sanırsın. Göbeği şişmeye başlamış ufaktan. Birden omuzuna bir şey dokundu. Çırpındı uyandı dalgınlığından. Döndü, baktı. Anasının eliydi omuzunda duran. Anlamsız baktı, anasına. Kadının gözlerinde acıma vardı, yılgınlık vardı.

"Kızım," dedi ana sesiyle. "Sen de duydun kızım. Melle Rızogil seni Mirkan'a istemeye gelmişler... Ya, işte böyle kızım... Beni baban yolladı. Sen ne dersin bu işe kızım?"

Dilan gözlerini anasının gözlerinden aldı. Başını inekten yana çevirdi. Kardeşleri ineğin ahırlığında uyuyorlardı. Birbirlerinin içine girmişlerdi. Sayılan kaburgaları, solgun yüzleri, açık ağızları içindeki sararmış dişleri, makasla kırkılmış başları ile son nefesini vermekte olan balık gibi usuldan kıvranıp duruyorlardı. Dilan daha fazla bakamadı kardeşlerine. Tez aldı gözlerini üstlerinden. İneğin boz tüyleri ulaştı imdadına.

Derenin yamacındaki kayanın üstüne ulaşan kar suları o hızla yükseliyor, köpükler içinde yere dökülüyordu. Aldıkları hızla dereye ulaşıyor, derenin suyuna kavuşuyordu. Yüzyıllık hasret gibi kucaklaşıp dere baş aşağı akıp gidiyorlardı. Mirkan ağzında eski bir türkünün ıslığı, al tayın yuları kolunda, bütün görkemiyle duruyordu karşısında. Dilan'ın gözleri ışıldadı Mirkan'ı görünce. Ak köpüklü sular dolmaya başladı içine sanki. Bütün kötü şeyler yağmur bulutlarıyla çıkıp gitti. Ufku mavilendi. Yüreği büyüdü, vurmaya başladı daha bir hızlı. Mirkan atının belini okşuyordu şimdi. Bir titreme ayaklarından başladı Dilan'ın. Bir duygu içini doldurmaya başladı. Bütün titreme dört bir yanını sardı. Kalçalarından başlayan bir titreme aşağılara doğru akmaya başladı. Ağırdan, kadınsı. Yüzüne kan seğirtti. Al yanakları morardı.

"Ne oldu kızım? Niye kızardın böyle?"

Dilan derin bir uykudan uyanmış gibi sıçradı. Döndü anasına baktı. Suç işlemiş gibi kaçırdı gözlerini.

"Hiçbir şeyim yok ana. Ne bileyim. Öyle bir şey ki! Ne desem?"

“Mirkan seni istiyor kızım, beni değil. Ne diyeceksen tez de. Konuklar bekliyor. Babanın yüzünü kızartma. Ya he, ya yok. Nedir bu halın? Bu iş böyle kızım. Sonunda evleneceksin. Böyle gelmiş böyle gidiyor. Kadın olmak hem iyi, hem kötü kızım. İyisi o ki bir daim olur, bir sahibin olur. Çocukların olur. Kötüsünü ise Allah sana göstermesin kızım. Ne bileyim kocan üstüne karı getirir. Seni döver, söver, bakmaz. Daim çıplak, karnın da aç olur. Yüzüne gülmez, iğrenir gibi bakar. Madem gönlünde ere gitmek var, Paşo’dansa Mirkan hayırlıdır kızım. Belki iyi bakamaz, ama üstüne yar da sevmez. Belki daim çıplak olur, ama namusuna leke getirmez. Daha doğrusu halından anlar. Başın ağrırsa dalına yastık koyar. Bir lokma bulursa yarısını koparır sana verir. Kimsesi yoktur. Dalından söyleyeni seni kötüleyeni bulunmaz. Birbirinize hem dal, hem umut olursunuz. Ama bey oğlu? Feli çoktur beylerin. Hem seni isteteceği nerden belli! Dalından dolanmışsa gönül eğlendirmeye dolanmıştır. Sen nere, Paşo bey nere. Ama gene de sen bilirsin kızım. Söyle düşünceni.”

“Ne diyeyim ana. Şaşırdım kaldım. Mirkan kötü bir yiğit değil. Değil ama...”

“Aması ne kızım?

“Hiç ana... Öyle ya Mirkan iyi bir yiğit.”

Başı önüne düştü. Kızardı, sustu.

Kadın iki büklüm çıktı delikten. Konuklar başlarını kaldırdılar. Apo Eho gözlerini karısına dikti, bekledi. Karısının önünde durup el bağlamasını bekleyemedi.

“Ne dedi karı,” diye sordu yarım ağız.

“Babam bilir dedi, herif. Babam layık gördükten sonra benim ne diyeceğim var, dedi.”

Sonra gene aynı saygı içinde döndü, yürüdü. Konukların yüzlerini bir güleçlik sardı. Baba başını önüne indirdi, tabakaya el attı.

“Eh, sizin gibi konukları eli boş göndermek olur mu? Bir kızdır size kurban olsun. Verdim gitti.”

Konuklar tek tek “hayırlı olsun”, dediler. Melle Rızo dizlerinin üstüne dikeldi;

“İyi, işin altı tamam. Şimdi gelelim üstüne. Beli Apo, iste bakalım kızına ne istiyorsun,” dedi.

Apo Eho ağırdan sigara sarmaya başladı. Sigarasını sardı, ağızlığına taktı, yaktı. Sonra tabakayı Melle Rızo'nun önüne doğru kaydırdı. "Bilirsiniz," diye başladı söze, "biz yokluk içinde bir aileyiz. İnanın şimdi önünüze koyacak iki yumurtaya bile gümanım yok. Dilan da giderse bütün iş bizim ihtiyara kalacak. Bir su getirenimiz bile yok. Öbür çocuklar küçük. Kırkından sonra evlenenin hali benim gibi olur işte. En kötüsü yokluk. Bel büken, insana baş eğdiren yokluk. Varım ola, bir kızdır size kurbandır, tutun elinden gidin diyem. Ama bütün umudumuz Dilan. Ben de bilirim Mirkan iyi oğlandır, kızımız ona, o kızımıza layıktır. Onun da eli dar bilirim. Ama onun gençliği, umutları var. Kolu kuvvetli, elinden iş gelir. Ama bizim? Bizim yaşımız geçmiş, işimiz bitmiş. Bundan sonra canımıza kan, kolumuza kuvvet, başımıza izan gelecek değil ya. İşte Dilan'dan elimize beş on kuruş geçerse öbür çocuklar büyüyene kadar iyi kötü geçiniriz. Ondan o yana da Allah kerim. Bir kapı kapanırsa birisi açılır elbet."

"Ona ne şüphe," dedi Koppo. "Hem zengin olup da bedava kız veren kim? Daha geçen yıl Zübet beyimiz gözümüzün önünde sattı kızını beş yüz koyuna. Gene ucuza kız satan biz yoksullar. Aldırma. Sen hele iste ne isteyeceksen."

Feyzo dayanamadı:

"Bu dünya böyle kurulmuş. Biz yoksulun malı da ucuz, canı da. Koppo haklı. Sen iste isteyeceğini."

Apo Eho bir iki öksürdü, sustu. Bir zaman düşünür gibi yaptı, sonra konuştu:

"Valla ben kızım Dilan'a on bin lira başlık, bir top çilvari[22], yüz kilo yün, bir çuval pirinç, bir çuval şeker, bana ve çocuklara dongömlek. Bizim karıya da iki dayralık basma isterim," dedi.

Feyzo sözü başkasına bırakmamak için zorla üst üste öksürdü ve öksürük arasında:

"Çok istedin Apo Eho," dedi. "Allah için kızın Dilan bu istediklerinin on katı fiyat eder. Eder ama, Mirkan'ın durumu da belli. Yoksulun bir tayı, on da koyunundan başka neyi var? Mirkan da artık sizin evden sayılır. Yarın öbür gün senin kızın Mirkan'ın evine git-

22 Çilvari: Çil rengi.

tiğinde ot-saman yiyecek değil ya! Kız verdim diye kurutma herifin evini. Hele biraz daha in."

"Haklısın Feyzo," dedi Apo Eho başı önünde. "Ama bizim durumumuz da belli. Mirkan'ın tek başına o kadar malı var kapısında. Ya benim kapımda? Altı cana beş tane koyun, onun da biri kısır... Ama sizin gül hatırınıza paranın iki binini daha indim. Pirinç yarım çuval, yün de elli kilo olsun. Dedim ya, sizin gül hatırınıza."

Mello Rızo dizlerini altına aldı, bağdaş kurdu.

"Ya benim hatırım Apo?" dedi. "Köyünüzün mellesinin hatırı yok mu? Benim hatırıma ne ineceksin?"

Apo Eho Mello Rızo'ya baktı, güldü.

"Senin hatırına da bin lira daha indim. Yedi bin olsun başlık. Ama öbürlerinden daha inmem. İnanın başlık çok az oldu. Bugüne bugün bir çift camış on bin lira. Ey ben size Dilan gibi bir kız veriyorum yedi bin liraya."

Melle Rızo'nun yüzüne güleçlik geldi. Bin liraya yerinin ayrılığını koymak, hem de bir yoksulun ağzında koymak, şişirdi göğsünü. Daha bir yayıldı yorganın üstüne. Altından çıkardığı ayağını ileri uzattı. Eliyle kara sakalını sıvazladı, göz ucuyla öbür konuklara baktı. Hepsi de başları önlerinde susuyorlardı. Bu kez ağırdan aldı sözü.

"Sağol Apo Eho," dedi. "Beni gözettin, sağol... Eh, şimdi sıra şerbete geldi."

Baba deliğe doğru seslendi:

"Karıı, tez şerbet hazırla konuklara," diye.

Kadın yeniden çıktı delikten. Köşedeki ise bulanmış sandığa doğru yürüdü. Belinden çözdüğü anahtarla açtı sandığı. Bir tas kırılmış şeker çıkardı. Terekten bir tencere indirdi. Şekeri tencereye boşalttı. Sonra su döktü, bir ağaç kaşıkla karıştırmaya başladı. Suyu karıştırdıkça düşüncelere daldı. Aklı gerilere gitti. Dilan'ın doğduğu günü anımsadı. Doğumda çektiği acıları, sonra Dilan'ın ilk ağlamasıyla duyduğu mutluluğu. Ardından kocası dağda gecelediği günlerde Dilan'ı bağrına bastığı, kocasının yolunu beklediği günleri. Dilan'ın emeklemeye başladığı, yürüdüğü günler bir bir geçti gözünün önünden. Gide gide Dilan'ın geceleri yoldaşı, gündüzleri arkadaşı olduğu

günler geldi aklına. Göğsüne ilk çekirdek düştüğünde Dilan'ın tedirginliği, genç kızlığa geçişte kanlı donunu nasıl ağlayarak kendisine gösterdiği günler sıralandı. Yirmi yıllık arkadaşı, yoldaşı, kızı, geceleri dert ortağı olan gidiyordu şimdi. Yirmi yıldır beslediği, kızdığı, sevdiği uçuyordu yuvadan. Yüreğinin başı sızladı. Acı bütün canını sardı. Kurumuş göz pınarları sulandı. Hazneden yaş sökün etti. Ufak ufak ağlamaya başladı. Koluyla gözlerini sildi, kalktı. Az önce çay koyduğu bardaklara şerbet doldurmaya başladı. Konukların önüne şerbet dolu bardakları ağlaya ağlaya koydu.

"Ağlama bacım," dedi Koppo. "Allah hayırlı etsin. Kolay değil elbet. Büyüt, becer, besle, bir gecede elin oğlu alsın gitsin. Kolay değil, bilirim. Benim de başıma geldi. Neylersin, bu dünya böyle kurulmuş. Kızı kocaya vermek yarım ölümdür bizde. Gene de sabırlı ol bacım."

Ananın gözünden akan yaşlar daha bir çoğaldı.

"Ağlama bacım," diye Melle Rızo aldı sözü, "ağlama. Bil ki hayırlı işe ağlamak günah sayılır."

Baba kızgınlıkla baktı karısına:

"Zırlama gâvurun kızı, böyle zırlayacak ne var? Dilan sana oğul mu olacaktı yoksa?"

Kadın usulca geri çekildi, el bağladı, bekledi. Dişleri dudaklarını dişliyordu.

Melle Rızo, öbür konuklar bardaklarını ellerine aldılar, dizlerinin üstüne koydular, beklemeye başladılar. Apo Eho göz ucuyla baktı konuklara.

"Eh, haydin buyurun, afiyet şeker olsun," dedi.

Konuklar duymaz göründüler. Koppo usulca Bişo'ya göz kırptı.

Apo Eho yeniden döndü konuklara. O da şerbetini elinde tutuyordu.

"Dı haydi Melle Rızo. Hayırlı olsun, de de içelim." Melle Rızo başıyla "olmaz" işareti yaptı. "Peki, bin lira daha indiriyorum başlıktan. Haydın buyurun."

Melle Rızo güldü:

“Hayırlı olsun, Allah-u taala boya başa çıkarsın,” dedi.

İçtiler. Melle Rızo ellerini göğe doğru kaldırdı, açtı. “Amiiin,” diye başladı.

Hepsi kaldırdılar ellerini. Dudakları bir zaman kıpırdadı. Sonra içlerine sıkışan nefeslerini bacaya doğru üflediler, hepsi yeniden “Allah hayırlı etsin, Allah ikisini de boya başa çıkarsın,” dediler.

Apo Eho şerbeti sonuna dek devirdi ağzına. Sonra diliyle bıyıklarını, eliyle de sakalını bir iyice temizledi. Gözlerini kaldırdı, önlerinde el bağlayan karısına baktı. Kadın gözlerini kaçırdı kocasının gözlerinden. Apo Eho homurdandı, başını salladı. Yeniden dikti gözlerini karısına. Karısı aldırmayınca dayanamadı, patladı;

“Öyle yetim gibi boynunu büküp durma karşımda. Kıpırda bir. Kurudun mu? Bak, konuklarımızın istikanları boşaldı. Bir daha doldursan etin mi erir? Kalanı da çocuklara götür. Ağızları tatlanır belki. Davran haydi, diye gürledi.

Kadın çakıldığı yerden deprendi. Bardaklar yeniden doldu. Şerbet tadı güleçlik getirdi konukların yüzüne. Kadın şerbeti dibini bulmuş tencereyi usulca aldı, tırpan sesinden korkan bıldırcın balası gibi delikten içeri süzüldü gitti.

İkinci bardaklar da dibini bulunca tabakalara el atıldı, sigaralar sarıldı. Dumana duman karıştı yeniden. Söz sözü, dert derdi açtı.

Mirkan’dan gayrı bütün köy derin uykulardaydı şimdi. Mirkan kapısının önündeki kara taşa oturmuş dirsekleri dizinde, elleri yüzüne dayalı Apo Eho’nun kapısını gözlüyordu. Yüreği içine sığmıyordu akşamdan bu yana. Tatlı düşler alıp alıp götürüyordu özünü. Birden karanlık düşünceler sökün ediyor, içinde iyi olan ne varsa talan ediyordu. Bir iyiye, bir kötüye batıp çıkıyordu durmadan.

Karanlık bir gece çökmüştü köyün üstüne. Bir Apo Eho’nun evinin kapısının aralıklarından ışık sızıyordu karanlığa, bir de uzakta, Melül Baha’nın eteklerinde çobanların yaktıkları ateş parlıyordu yıldızsız geceye inat.

Üç

Paşo uyandı. Şafağın kızartısı düşmüştü odanın içine. Ak keçe, duvarda asılı babası Zübet beyin çerçeveli karakalem resmi, ayan beyan değildi daha. Köy ölü sessizliğindeydi. Yıldızlar parlaklıklarını gün ışığına ödünç vermemişlerdi daha. Paşo, kolları başının altında, gözleri tavanda bir zaman kaldı öylece. Aylardır içini yakan, gecelerini gündüze katan sevdaya güç yetiremiyordu artık. Çaresizdi. Bir bey oğluydu, ama çaresizdi, kimsesizdi. Yalnızlığı doğduğu günden mirastı Paşo'ya. Bey oğluydu. Ayrıcalığı vardı öbür aşiret çocuklarından. Daha güçlü olmalıydı. Yakışmalıydı beyliğe. Ağlamayı, susmayı yalnız başına öğrendi. Yürümeyi de. Yürümeye başladığı gün babası bir hulam taktı ardına. Elleri önünde bağlı bir hulam. Konaklarının önünden ötesi yasak edildi. Hele köyün içine gitmek olanak dışı bir şeydi Paşo için. Böylece önünde kaim duvarlar, ardında eli bağlı bir hulamla büyüdü Paşo. Oniki yaşında artık koca bir adamdı. Evlerinin önünde bir taşa oturuyordu gün boyu. Elleri yüzünde köyün çocuklarını seyrederdi. İçinden onlarla koşar, onlarla çelik-çomak, aragitti oynardı. Ama hiçbir oyunun adını bilemezdi. Sormak da yasaktı. Hulam çocuklarının oynadığı oyunları bey çocuğu ne oynar, ne de adını sorabilirdi törelerde. Törelerde hulam çocuklarına çöplüklerde boğuşmak, harmanlarda oynamak, bey çocuğuna ise ata binmek kısmet düşmüştü. Köyün çocukları gülüp oynadıkça, boğuştukça Paşo'nun içi giderdi. Bir ekmek için kavga etmelerine bile imrenirdi. Ama bütün coşkuları, tutkuları içinde mahpus kaldı. Bir bey çocuğu hulam çocuklarıyla bir olamazdı törelerde. Bazen ardında gezen hulamdan kurtulup çocukların içine karışmak, onlarla oynamak ister, harmanların yolunu tutardı gizlice. Eline yağlı çörek alırdı. Alırdı ki köy çocukları çöreği görüp gelsinler, arkadaşlarına yaptıkları gibi onunla da boğuşup çöreği elinden almaya çalışsınlar. Ama düşleri yarım kalırdı hep. Çocuklar onu görünce oyunlarını bırakırlar, bir yere toplanıp kuşkuyla bakarlardı kendisine. Kendisi biraz yaklaşmak isteyince de kaçar, dağılırlardı her biri bir yana.

Paşo gide gide alıştı bütün bunlara. Ama bu alışkanlıklar kinle yoğruldu. Yalnızlığın acısı engerek ağusu gibi yakıyordu içini. İçi yandıkça da kinleniyor, kuduruyordu. Kudurdukça saldırıyordu her şeye. Hulamlarına küfürler ediyor, evdekilere acımasız hakaretlerde bulunuyordu. Kaşları hep çatık, yüzü asık dolaşıyordu. Bazen bir ata biniyor, köyün içinden dolu dizgin geçiyor, ölesiye at koşturuyordu. Atı acımasız kamçılıyor, küfrediyordu doymak bilmeden. Babası Zübet bey bütün bunları gördükçe göğsü kabarıyor, oğlunun kendi gibi bir bey olacağına daha çok inanıyordu. Kapısına gelenlere her fırsatta "bizim Paşo," diyordu, "bizim Paşo yaman bir yiğit olacak. Aşiretimizin ününü daha çok artıracak."

Paşo ise gittikçe dalgınlığa bürünüyor, derin düşüncelere dalıyor, yalnızlığından kurtulmanın yollarını arıyor, ama bilgileri bu acıyı eritmeye yetmiyordu. Koca dünyada kendini kimsesiz ve yalnız başına sayıyordu. Paşo'yu hep düşünür gören köylüler başlarını sallıyorlar, "Koçluk kuzu komda belli olurmuş diye boşuna dememişler" diye söyleniyorlar, aşiretlerinin sahibi Zübet beye bu düşüncelerini sık sık, "Maşallah bizim Paşo beyimiz çok akıllı, daha şimdiden bizim çocuklarımızdan ayrıcalığı belli valla" diyorlardı.

İşte Paşo'nun böyle kara düşüncelere dalıp dalıp gitmesi onu dertlerinden arıtacağına iyice karmaşıklığa soktu. Paşo artık on üç yaşında babasının yanında, konuk odasında oturan bir yiğitti. Yağmurdan kaçarken doluya tutulmuştu anlayacağınız. Babası artık bey olmanın kurallarını öğretiyordu oğluna. Konuklarla konuşmasını, hulamlara rahat otur demesini, tabaka taşımasını, tütün sarıp sigara içmesini.

Paşo tez öğrendi her şeyi. Artık mecliste oturmasını, babası gibi hareket etmesini, konuk karşılayıp yolcu etmesini, tütün sarıp sigara içmesini çok iyi biliyordu. Görenler "maşallah" diyorlardı, "Allah bu yiğidi aşiretimize bağışlasın". Köylüler babası olmadığı günler Paşo beyin yanına gidiyorlar, aşiret işlerini konuşuyorlar, akıl danışıyorlardı. Paşo gece yarılarına kadar köylülerle mecliste oturuyor, konuşuyor, dengbêj dinliyordu. Ama aklı hep çocukluğundaydı. Kalkıp gitmelerini dört gözle bekliyordu konukların. Konuklar gider gitmez de hulamlara yatağını hazırlattırıyor, başından savıyordu. Konuk odasının kapısını kitledikten sonra artık Paşo ne bir yiğitti, ne

de bir bey. Çocuktu o şimdi. Çocukluğunu yaşıyordu odada bütün gözlerden uzak. Odanın dili olsaydı da size Paşo'nun bir keçenin altından nasıl bir değnek çıkardığını, ona nasıl at gibi bindiğini, içerde bir yığın çocuk varmış gibi kendi kendiyle nasıl konuştuğunu, kendi kendine nasıl çelik çomak oynadığını bir bir anlatsaydı. Gece olunca hulam çocukları gibi nasıl küfürler ettiğini, yastığı hulam kızı yapıp nasıl sarıldığını, dili olsaydı da konuk odası anlatsaydı size.

Geceler her şeyiydi Paşo'nun. Yaşadığı çocukluğu idi geceler. Ama gündüzler zulümdü. Gündüz olunca yeniden büyüyor, ardında hulam gezdiren, dört bir yana emirler yağdıran, küfürler savuran, büyüklerle oturup kalkan bir bey oğlu bey olup çıkıyordu. Gündüzler böyle uzun sürdü on sekiz yaşının baharına kadar. Dilan'ı gördüğü o günden sonra gündüzleri zulüm olmaktan çıktı. Aklı fikri hep Dilan'daydı artık. Gecesi Dilan, gündüzü Dilan.

On sekiz yaşının o baharında bir sabah atına binmiş dağlara gitmişti keklik avına. Akşama kadar at koşturmuş, keklik avlamıştı. Akşam gün batmaya doğru atın dizginini bırakmış başı önünde, derin düşünceler içinde köye dönüyordu. Ovaya indiğinde birden, bir kanteper tumunun[23] dibinden bir bıldırcın kalkmış, atı ürkmüştü. Kendini boş bırakan Paşo da tepesi üstüne yeri öpmüştü. Bayılmış kalmıştı toprağın üstünde. Geçten geç soğuk bir şeyle kendine geldiğinde Dilan'ın gözlerini görmüştü üstünde. Akşam gününün batışında alev gibi ışıldayan gözleri yakmıştı içini o an Paşo'nun. Sonra kalkmış beraber yürümüşlerdi dereye kadar. Dilan'ın adını, babasının kim olduğunu, nereden geldiğini tek tek sormuş, Dilan da bir beye olan saygısı içinde bütün sorularını yanıtlamıştı. Dereye ulaştıklarında da, "Bana izin beyim, ayrılsak iyi olur. Gören dedikodu eder sonra ardından," demiş, eteklerini yeldire yeldire uzaklaşıp gitmişti. Ondan sonra da Paşo'nun gündüzleri aydınlanmış, daha az kızar bağırır olmuştu. Dilan'la arasında geçen tek anı buydu Paşo'da. Her sabah uyanınca Dilan'ı düşlemek ister ve hep o alev alev yanan gözleri gelirdi önüne. Sonra yürüdükleri o an. Ömrünce tatmadığı o tatlı duygular dolardı içine. Ondan sonra bir kaçış. Hep kaçan Dilan.

Paşo kollarını başının altından, gözlerini de tavandan aldı. Yatağın içinde bir iki döndü, doğruldu. Yorganı attı üstünden. Paçası

23 Tum: Ot yığını.

düğmeli uzun donu, uzun gömleği göründü apak. Kalktı, oturdu yatağın içine. Bağdaşı bütün yatağı doldurdu. Döşeğin altından tabakasını, ağızlığını çıkardı. Kaim bir sigara sardı, yaktı. Ağır ağır, özenle yerleştirdi sigarayı ağızlığa. Derinden üst üste bir iki kullep çekti. Gözleri sigaradan çıkan dumanlarda, daldı gitti. Sigaranın ağzından dökülen küller yatağın içini karaya buladı. Yeni bir sigara daha sardı. Sigarayı sigaradan ateşledi. Ağızlığın ucundan aldığı pöçüğü yatağın yanındaki aklı karalı keçenin üstünde ezdi, söndürdü. Bağdaşını bozdu. Sabahın serin yeli odayı soğutmuştu. Büzüldü. Dizlerini iyice göğsüne dayadı. Gözü duvarda asılı İngiliz onlusuna takıldı, yeniden düşünceler aldı Paşo'yu.

Kapı usulca aralandı. Anasının sıra sıra altın dizili kofili başı göründü aradan. Önce dalıp giden oğlunu, sonra odanın içini gözden geçirdi, derinden bir off çekti, içeri girdi. Paşo ağırdan kaldırdı gözlerini. Derinden baktı anasına. Yeniden düştü gözleri keçenin üstüne. Ağızlığı ağzının kıyısına aldı, tabakayı açtı, yeniden sigara sarmaya başladı. Anası bir zaman dikildi baş ucuna. Sonra oğlunu incitmekten korkar gibi usulca yatağın yanına oturdu. Yere kaymış yorganı aldı, Paşo'nun sırtına örttü.

"Etme oğul," dedi usulca, ana sesiyle, "kendine acı biraz. Bize yazığın gelmiyorsa kendine gelsin bari. Sabahın bu vaktinde soğuk alır canın. Allah korusun yataklara düşersin sonra."

Paşo aldırmadı, duymadı sanki.

Anası döşeğin yanına ilişti. Elini usulca götürdü, Paşo'nun kunkulunu sıvazladı. Paşo sertçe başını kurtardı anasından. Anasının yüzüne mahzunluk çöktü, gözleri doldu, büzüldü.

"Etme Paşo'm," dedi ağlamaklı, "etme beyim. Yedin bitirdin özünü. Alıp veremediğin nedir? Ben senin ananım oğul. Derdini bana da mı açamazsın? Etme balam, kıyma canına. Bey oğlusun. Koskoca Zübet beyin oğlusun. Babanın kolu uzun, gücü büyük. İstese dağı taşıtır bir yerden bir yere. Yeter ki bir derdini bana açasın. Gecene gün çalar Paşo'm. Nedir bu halin oğul? Ne gecen belli, ne gündüzün. Yemeden içmeden kesildin aylardır. Uykuların haram oldu. Uyumazsın sabahlara kadar. Bak beni de tükettin Paşo'm. Gel inat etme. Bırak bu camış inadını, aç derdini bana. Ben sır saklarım. Bana değil de bil ki derdini açıp koynuna söyledin..."

Sustu, gözlerini oğluna dikti. Paşo başını kaldırdı, anasına baktı. Küçük bir gülümseme dudaklarının kıyısına zor ha zor ulaştı. Gözleri ufaktan parladı.

"Ne derdim olacak ana," dedi başını önüne indirirken, "bana Paşo demişler. Bu dağı taşıma işi değil. Olsaydı gam yemezdim. Dümdüz ederdim valla."

Sustu, yeniden tabakaya el attı. Ana biraz cana geldi, gözlerine umut ışığı çalındı. Elini oğlunun başına götürdü. Paşo ses etmedi.

"Bir derdim yok diyorsun Paşo'm, bir de dağ işi olsaydı dümdüz ederdim, diyorsun. Koyma beni böyle ateş içinde. Senin bir derdin var valla! Hem de altından çıkamadığın, belini büken bir dert. Aç sırrını bana. Derdini söylemeyen dermanını bulamaz demişler. Haydi..."

Paşo bu sefer başını kaldırmadan konuştu:

"Doğru ana. Bu iş dağ işi değil... Gönül işi... Bu yüzden açsam da dermanı yok, açmasam da."

Ananın sırtından sanki bir dağ kalktı. Güldü, oğlunun başını okşadı.

"Hay sen çok yaşayasın oğlum," dedi. "Demek derdin bu? Ben de aklıma kötü şeyler getirir dururum aylardır. Sen hulam mısın ki gönül derdi çaresiz ola! Sen özünü hulamla karıştırdın balam. Unutma sen Zübet beyin oğlusun. Altına yatmayacak kız olsa olsa bu dünyada padişah efendimizin kızı olmaz belki. Ama o da seni görünce dayanamaz. Şimdi söyle bakalım, kimin kızı bu seni yakan?"

Paşo yeniden tütüne sarıldı. Derinden iç geçirdi.

"Beli ana. Söyleyeyim kimin kızı olduğunu. Ama bil ki bu bir bey kızı değil. Bizim aşiretimizden bir aponun kızı. Aponun adını dersem gülersin üstüme. Kızını sorarsan yüzüne bile bakmamışsındır bugüne dek. Senin gözün bey kızlarında. Ama benim gönlüm bir hulam kızına düştü. Beni de yakan bu ya ana."

Ananın yüzünü saran güleçlik uçup gitti birden. Ama belli etmemeye çalıştı. Sesine önceki akıcılığı vererek:

"Neyse oğul. Bey kızı hulam kızı beni ilgilendirmez. Benim tek derdim sensin. Sen üzülme koy dünya yansın. Ben babanın gönlünü ederim. Adını söyle o seni yakan kızın. Gerisi kolay... İçime aklık

geldi oğul. Dermansız bir derde düştün diye korkarım. Ama şimdi sevindim valla. Kim bu bahtı ak hulam kızı?"

Paşo başını anasının göğsüne yasladı. Ana sarıldı oğluna:

"Söyle Paşo'm. Seni yakan kızı merak etmeye başladım valla."

"Adı Dilan, ana."

Ananın gözlerine kin doldu. Gene zorla tuttu kendini.

"Demek bugüne kadar böyle yanıp tutuştuğun bu kızın uğrunaydı. Görmemişim hiç. Babasının adı ne Paşo'm?"

"Apo Eho."

"Sende de iştah yokmuş oğul. O kirli ne bok ki, kızı ne ola."

Paşo başını çekti aldı anasının göğsünden. Kin dolu baktı anasına.

"Dilan için bir daha böyle söyleme ana," dedi.

Ana gülmeye çalıştı, sözünü geri aldı.

"Ben Dilan'a demedim Paşocan, babasına dedim. Hem görmediğim kıza niye kötü söyleyeyim? Benim sözüm babasınaydı. Bugün bir kolayını bulur babana açarım. Akşam da iki adam yollar söz keserim. Bir haftaya da kalmaz kızı koynunda bil. Koy bütün dertlerin böyle olsun. Bir iki senede keyfini çıkarırsın kızdan. Sonra canın istediği, babanın onurlanacağı bir bey kızı alırsın."

"Yok ana," dedi Paşo. "Şunu bil ki ben Dilan'ın üstüne yar sevmem."

Ana güldü:

"Seversin Paşo'm seversin," dedi. "Baban da bir zamanlar bana öyle demişti. Ne zaman ki dalını kızdıramaz oldum, o zaman bir değil iki yar sevdi üstüme. Yarın o kız da öyle olur. Sen de bıkarsın. Neyse şimdilik senin dediğin olsun."

İkisi de bir zaman sustular. Paşo yeniden tabakaya el attı. Anası elini tuttu, koymadı sigara sarsın.

"Bundan sonra böyle çok sigara yok oğlum. Dedim ya bir haftaya kadar o kızı koynunda bil."

"O senin sözün ana," dedi Paşo. "Babam böyle işi kabullenmez. Haklı da. Ben de olsam babamın yerinde öyle düşünürüm. Sen kos-

koca bir aşiret beyinin oğlu ol, git aşiretinden bir hulamın kızına gönlünü yak. Ne dese haklı babam. Babam tek kendinin değil, aşiretinin onurunu da düşünmek zorunda. Ben de öyle. Ama ne edeyim, gönlümün gözü kör olsun. Gördü, sevdi. Güç yetiremez oldum ana. Beni yakıp tüketen de babam. Bunca güvendiği, bel bağladığı oğlu gide gide bir hulam kızına vuruldu. Ne dese haklı."

Ana şişindi, üstüne başına çeki düzen verdi, kalktı. Ellerini beline koydu, üstten aşağı süzdü oğlunu. İri yapısı, heybetli duruşuyla dev anasına benziyordu.

"Sen o işi bana bırak Paşo'm," dedi güvenli bir sesle. "Artık bundan sonrası babanla benim aramda. Bir zamanlar özüm için babanın gönlünü çalan ben, şimdi senin için çalarım. Sen ondan yana sıkma canını. Bil ki baban öz canından çok seni sever. Haydi kalk giyin. Sana şimdi kahvaltı yollarım."

Ana bir zaman daha oğlunun yüzünü seyretti, sonra kapıya doğru yürüdü. Paşo yeniden tabakaya el attı. İçi karmakarışıktı. Anası kapıyı açtı, döndü geri baktı. Oğlunu tabakaya sarılmış görünce başını iki yana salladı:

"Artık bu zıkkımı az iç dedim. İşini oldu bil. Canına yazık."

Paşo anasının kapıyı örtmesini bekledi. Ana çıktıktan sonra kendi kendine:

"Onuru zedelenen bir babam olsa güler oynardım ana. Onuru asıl zedelenen ben. İtoğlitin gönlü gitti geldi bir hulam kızına tutuldu. Hem de zorlu bir hulam kızına," diye söylendi.

Yorganı sırtından attı, kalktı. Aceleyle giyindi. Papağını başına örttü, kunkulunu da altına sakladı. Cebinden çıkardığı aynaya baktı, bıyıklarını burdu, kaşlarını yukarı doğru sıvazladı, çıktı.

Sırtını konuk odasının duvarına verdi. Gün karşı dağın doruğunun ardından kurtulmaya çalışıyordu. Paşo gözlerini dağdan aldı. Dilan'ların yere gömülü kapısına dikti.

Gün çıktı, bir urgan boyu yükseldi. Dilan'ın kapısı kapalıydı daha. Paşo fenikmeye[24] başladı. Daha fazla duramadı. Eli götünde aceleyle dereye doğru yürümeye başladı.

24 Feniklemek: Paniğe kapılmak.

Dört

Kapı içe doğru aralandı. Dilan'ın yüzü göründü. Gün vurdu yüzüne. Kara gözleri şavkılandı. Bir zaman durdu kapının arasında. Eli kapıyı örtmekle açmak arasında ikirciklendi birkaç kere. Örtmek, içerde kalmak istedi. Ahırın sidik, damın ter, tahtakurusu kokusu geldi usuna. İçinin bulantısı yüzüne vurdu. Kapıyı açtı, çıktı. Yokluk, çaresizlik vurdu çıkardı Dilan'ı dışarı. Başını önüne indirdi, duvara yaslandı. Bütün köy kendisine bakıyor sanıyordu. İtten aç, çakaldan çıplak duruyordu dışarda. Usulca gözlerini kaldırdı, yanına yöresine bakındı. Mirkan'ın kapısında durdu gözleri. Kapı kapalıydı. Gözlerini yeniden önüne aldı. Eli çaresizliğe bulaştı. Çarnaçar süpürgeyi aldı duvarın dibinden. Kapıyı süpürmeye başladı. Düşünceleri tezden dağıldı başından. Çala kamçı işe verdi özünü. Çok geçmeden terler tomurcuklandı alnında. Yüzü morarmaya durdu. Nefesi körüklendi, kolunun kasları sancımaya başladı. Süpürgeyi süpürülen yerin ağzında bıraktı, ellerini beline dayadı, zor ha zor düzeldi. Başı döndü düzelir düzelmez. Binlerce yıldız gökten yere inmeye başladı. Özünü kapının önünden aldı, sırtını damın duvarına yasladı. Gözlerini yumdu. Kirpikleri elmacık kemiklerine bulaştı, kaldı.

Bir zaman sonra gözlerini açtı. Yıldızlar azalmıştı. Yılgın gözleri köyü dolanmaya başladı. Bitli Hazo'nun kapısında durdu. Hazo tozu dumana katmış evlerinin önünü süpürüyordu. Sanırsın yüz atlı düğün papağı götürüyordu tozlu köy yolunda. Dilan elleri belinde bir zaman baktı Bitli Hazo'ya. Ne zaman Bitli Hazo işini bitirdi, süpürgeyi bir yana tulladı[25] Dilan alelacele süpürgeyi aldı, bir eli belinde, taze gelin nazıyla kapıyı süpürmeye başladı.

Bitli Hazo elleri belinde gözleriyle köyü baştan başa kolaçan etti. Kendisini kollayan, duvar arkalarından gözeten var mı diye her yere derinlemesine baktı. Nahırcı Sarı'nın oğlu Mısto'dan gayrı kendisini kollayan olmadığını görünce bozuldu. İki parmağının arasına dol-

25 Tullamak: Fırlatmak.

durduğu sümüğünü anasız yetime taş atar gibi attı Mısto'dan yana. Hızla döndü, evlerine doğru yürüdü. Birden durdu, Dilan'ların kapıdan yana baktı. Dilan kapılarının önünü süpürüyordu. Bitli Hazo elleri belinde usulca, Dilan'ı ürkütmekten korkar gibi yürüdü. İyice yaklaşınca ellerini yanına düşürdü.

"Kız Dilan," dedi, ellerini yeniden beline koydu.

Dilan başını kaldırdı. Ters ters baktı Bitli Hazo'ya. Tezden işine koyuldu. Yan döndü, tozları Bitli Hazo'dan yana süpürmeye başladı. Bitli Hazo aldırmadı.

"Bu şişmen kime Dilan hanım? Şişeceğine sinsen daha iyi edersin. O ahmak başın batsın. Batsın ki hem ne batsın. Kız valla ben seni akıllı bir şey sanırdım. Yanılmışım. Neyine gittin o yetim Mirkan'ın? Şaştım aklına," dedi.

Dilan işini bıraktı, eğildiği yerden Bitli Hazo'ya baktı hayın mandadan beter. Bitli Hazo dudak büktü, burun kıvırdı, elinin tekini yanına indirdi.

"Hiiç öyle bakma. Sende akıl yokmuş valla. Paşo gibi bey oğlu dururken neyine vuruldun yetim Mirkan'ın. Ak konaklarına mı, ahırlarını dolduran malına mı, yoksa dağları saran sürülerine mi? Yoksa görkemine mi?"

Dilan alt dudağını ağzına aldı, dişlerinin arasında ısırdı, bıraktı. Dudağı allandı. Dişlerinin arasından konuştu:

"Git başımdan Bitli. Hayırlı aşa kireç dökmek derler seninkine. Yuva yıkan mısın ne!"

"Ben mi yuva yıkanmışım? Toprak başına senin. Ben senin iyiliğine söyledim. O yetim nerden bulacak o kadar başlığı? Bulsa bile dermandan kesilir. O zaman da ikiniz kuru hasırın üstünde yatar ekmek yerine de saman yersiniz. İyi oldu. Yerini buldun."

Dilan birden dikeldi, Bitli Hazo'nun üstüne doğru yürüdü. Hazo bir adım geriledi. "Sen işine git bitli," dedi kin kusa kusa. "Hadi git işine. Ben senin aklındakini biliyorum. Asıl senin gözün vardı Mirkan'da. Yanıp tutuştuğun benim derdime değil, senin yandığın Mirkan'ı elinden kaçırdığına. Haydi başımdan. Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü."

Bitli Hazo vermeye yanıt aradı. Bulamadı. Yutkundu, gözleri umut aradı. Ama ne fayda! Herkes öz derdindeydi.

Dilan Bitli Hazo'nun muruz asmasından[26] faydalandı. Süpürgeyi Bitli Hazo'nun ayakları önüne tulladı, eteklerini yeldire yeldire yürüdü, kapıyı açtı, aradan içeri sıyrıldı, sonra tahtaları şıkşamış[27] kapıyı bütün gücüyle çarptı.

Bitli Hazo kapının çıkardığı gürültüyü duymadı bile. En derin yerinden vurmuştu Dilan. Kini duygularına karışıyor, içini bulandırıyordu. Bir zaman kaldı başı önünde. Dayanamadı sonunda. Cırbıtlı gözleri sulandı. Kolunun yeniyle sildi gözlerini. Başını iyice dayadı göğsüne.

Çok geçmeden toparlandı. Tek omuz silkti, dört bir yanına bakındı. Gözleri önce Mirkan'ın yalnızlığa boyun büken kapısını, sonra Paşo'nun her sabah yaslandığı gün vurmuş boş duvarı, kapılarının önünü süpüren yeni yetme genç kızları, yüzü al yaşmaklı taze gelinleri, bok döken, dam loğlayan, perçem atan gençleri, duvar diplerine sınır taşı gibi çökmüş sigara saran, özünü güne veren yaşlıları tek tek dolandı. Olduğu yerde usuldan kıpırdadı. Küçük adımlar attı evlerinden yana. Birden ne düşündüyse durdu. Yeniden döndü Paşo'ların kapısına baktı. Hulam Kero elinde bir sakkavul[28] tozu dumana katmış konuk odasının önünü süpürüyordu. Gözleri Paşo'yu bulamadı. Harmanlara doğru yürüdü. Paşo'yu gökte ararken yerde buldu. Güldü. Paşo başı önünde, dalgın, elleri götünde harmanlardan geliyordu. Bitli Hazo beline soktuğu eteğini bıraktı, Paşo'dan yana yürüdü. Dilan'ın acı sözleri, kin dolu gözleri de kendisiyle birlik yürüyordu.

Bitli Hazo Paşo'nun karşısına gelince durdu. Ellerini beline koydu, gelin bekleyen kaynana gibi Paşo'yu süzmeye başladı. Paşo on adım kala gördü Bitli Hazo'yu. Aldırmadı. Öz derdindeydi. Bitli Hazo güldü. Kıllı dudağının altından gözüken yalancı altından yapılmış iki diş de güldü sanki. Paşo yeniden kaldırdı gözlerini. Alttan baktı Bitli Hazo'ya. İçi bulandı. Yüzünü buruşturdu, yürüdü. Bitli

26 Muruz: Suratını asmak.

27 Şıkşamak: Gevşemek.

28 Saksavul: Çalı çırpıdan yapılmış, ahır süpürmeye yarayan büyük süpürge.

Hazo anladı Paşo'nun kendisine kokmuş leşe bakar gibi baktığını. Kin doldu içine. Paşo vurdu geçti yanından. Daha on adım uzaklaşmadan da Bitli Hazo ince cırtlak sesiyle gürledi ardından. Sesi alay ediyordu Paşo'yla.

"Düşün düşün, yaştır işin, Paşo bey," diyordu.

Paşo durdu. Omuz üstünden baktı Bitli Hazo'ya. Bitli Hazo sırıtıyordu. Cırbıtlı[29], boncuk mavisi çiğ gözleri küçülmüş, çuvaldız deliğine dönmüştü. Paşo omuzu üstünden bakmaktan vazgeçti. Tam döndü Bitli Hazo'ya karşı. Bitli Hazo elini dizine vurdu hayıflanır gibi. Ardından da:

"Ah Paşo beyim, ah!" dedi.

Paşo iki adım yürüdü Bitli Hazo'ya doğru.

"Senin derdin ne kız," dedi sinirli. "Bir yerin mi kaşınıyor yoksa?"

Bitli Hazo söyleneni üstüne almadı.

"Ne derdim olacak beyim," dedi alay dolu. "Zübet beyimiz, Paşo beyimiz başımızda olduktan sonra ne derdimiz olacak! Derdim senin derdin. Bugün seni böyle başın önünde, boynun bükük görünce içim yandı. Onurum zedelendi valla."

Paşo'nun yüzüne şaşkınlık bulaştı.

"Benim ne derdim olacak kız," dedi. "İçindeki neyse tez söyle haydi."

Bitli Hazo yeniden elini dizine vurdu. Yalandan bir "ahh" çekti.

"Demek haberin bile yok he? Vay ben öleydim Paşo beyim. Öleydim de bu iş olmayaydı. İnsanoğlu çiğ süt emmiş, diye boşuna söylememişler. O dalına koyun gibi dolandığın Dilan, o seni yakıp kavuran Dilan var ya! İşte o saçı buçuk senin gibi bir bey oğlu beyi bıraktı da bir hulama vardı. Sözü dün gece kesildi."

Sustu, Paşo'yu gözlemeye koyuldu.

Paşo önce beyazlandı, sonra yüzüne kan seğirtti. Başını usulca kaldırdı, Bitli Hazo'ya baktı. Zor duyulur bir sesle:

"Kime vardı?" diye sordu.

29 Cırbıtlı: Çapaklı.

“Kime olacak? Yetim Mirkan’a. Vay benim akılsız başım. Demek bundan da haberin yoktu he? Dilan orospusunun hem sana göz kırptığından, hem de o yetim Mirkan’la oynaştığından haberin yoktu demek? Neyse şimdi olsun. O sırtık Dilan’ı babasının yetim Mirkan’a verdiğini sağır sultan duydu. Hem de altı bin lira para, bir top çilvari...”

Paşo gerisini duymadı. Kulakları uğulduyordu. Yürüdü. Ayakları sanki onun değildi. Gözlerinin kararmaya başladığını anladı. Başını kaldırdı uzaklara, karşı dağlara baktı. Dağlar önce bulandılar gözlerinde. Sonra karlar savrulmaya başladı. Karlar dolanıyor, fırtınanın önünde savruluyor, bir yere toplanıyor, dağları aşarak göklere doğru yükseliyordu. Derken ova kıpırdadı. Yeşil otlar savrulmaya, çiçekler uçuşmaya durdu. Ova bulgur kazanı gibi kaynıyordu. Çok geçmeden dağlar, ova birbirine karıştı. Koca dağlar kor oldular. Köye doğru akmaya başladılar. Paşo gözlerini kıstı. Bağırmak istedi, sesine güç yetiremedi. Elleriyle yüzünü kapadı, çöktü olduğu yere.

Hazo Paşo’nun az ilerisinde yere çöktüğünü görünce gülümsedi. Ellerini beline koydu.

“İyi oldu beyim,” diye söylendi. “Çok iyi oldu hem. O sırtık kızı alıp da ne edecektin sanki. Hele bir başını kaldır dört bir yanına bak. Köyün güzelle dolu. Hem ne güzeller! Dilan ellerine su dökemez valla.”

Sonra ağzında ıslattığı parmağıyla kaşlarını sıvazladı, yüzünü günden yana döndü.

Bitli Hazo’nun sesi uğultu gibi geldi kulağına Paşo’nun. Zorla kalktı olduğu yerden. Gözleri kapalıydı. Açmaya korkuyordu. Bütün ömrünce tattığı tek sevgi saman çöpü gibi uçup gitmişti birkaç acılı sözün önünde. Eski katılığı, eski kini, acımasızlığı yeniden sökün etti, doldurdu içini. Artık o seven, yüreği aşkla coşan Paşo değildi. O şimdi babasına layık, törelere layık Paşo beydi. Birden açtı gözlerini. Dağlara baktı ilk. Karşı dağlar karıyla, çiçeği ile, gülüyle yerli yerindeydi. Yürüdü. Kin hınç oldu adımlarında. Hızlandı. İçine, dışına kin saça saça ulaştı kapılarının önüne. İçeri girmeden durdu birden. Omuzu üstünden geri baktı. Gözleri önce Dilan’ı aradı kapılarında. Kapı kapalıydı. Sonra Mirkan’ı aradı gözleri. İncin top oynuyordu orda da. Gözleri kısıldı, dişleri gıcırdadı ağzında. Hırsla yere tükür-

dü, içeri girdi. Avluda anası çıktı karşısına. Paşo'yu görünce:

"Oğlum süt getirdim, odana koydum. İçmemişsin. Son..." Sözü ağzında yarım kaldı. Oğlunun yüzüne şaşkın şaşkın baktı. Şaşkınlık korkuya dönüştü. İyice yaklaştı Paşo'ya.

"Neyin var oğlum," diye sordu. "Hasta mısın?"

Paşo gözlerini kaçırdı anasından.

"Babama bir şey söyledin mi?" diye sordu.

Anasının korkusu dağıldı. Yüzüne güleçlik geldi. Başını iki yana salladı.

"Hay Allah iyiliğini versin Paşocan. Ödümü ağzıma getirdin. Acele ne oğlum? Bir fırsatını bulur açarım babana. Artık sen o kızı koynunda bil. Yok, çok istiyorsan şimdi gider açarım. Koy derdin bu olsun oğlum."

Paşo başını kaldırdı. Anasıyla göz göze geldiler.

"Yok ana, demem o değil," dedi, sustu.

Derinden iç geçirdi, arka cebinden tütün tabakasını çıkardı, eliyle tabakanın yanına bir iki vurdu, tabakayı açtı. Kirpiklerini kaldırdı, anasına baktı. Yeniden gözlerini tabakaya indirdi. Bir kâğıt aldı, parmaklarının arasına yerleştirdi. Anasının yüzüne bakmadan konuştu.

"Benim derdim o değil ana," dedi. "Derdim büyük, yüce ki ağrı dağını vurmuş geçmiş. Dilan'ı vermişler bu gece ana... Yetim Mirkan almış Dilan'ı. Söz kesilmiş dün gece."

Anası duraklamadan, sözün gerisini almadan, yüzyılların getirdiği töreden örnek alarak konuştu:

"Hele düşündüğüne bak oğlumun," dedi gülerek. "Yetim Mirkan'a vermişler... Yetim Mirkan dediğin de sanki Hasenan aşiretinin beyi. Altı üstü götü boklu bir hulam. Söz kesilmişse kesilmiş. Zor mu geri aldırtmak? O Mirkan yetiminin de, Apo Mıho itinin de damlarını başlarına yıktırır, tarla yapar, yerine yonca ektiririz valla. Sen Zübet beyin oğlusun Paşo'm. İstediğin Kaf dağının ardında periler padişahının kızı mı ki babanın işi zor ola! Hele Ağrı dağından yüce tuttuğun derdine bak. Sen o işi bana bırak oğlum."

Sustu. Oğlunun yanıtını bekledi.

Paşo sigarasını sardı, tütün kâğıdının uçlarını dişleriyle kopardı, boydan boya diliyle ıslattı, yapıştırdı, sigarayı ağızlığa taktı, dişlerinin arasına yerleştirdi, yaktı, derin bir kullep çekti, anasına doğru üfledi, zorla gülmeye çalışarak:

"Asıl o işi sen bana bırak ana," dedi.

Sigaradan derin bir kullep daha çekti. Anasının gözlerine derinden baktı. Anasının gözlerinde acıyı, kadın korkusunu, ana tedirginliğini gördü. Daha bir güven geldi özüne. Elinin tekini götüne koydu.

"Artık işin sonu bundan sonra beni ilgilendirir," diye yürüttü sözünü. "Bundan sonra benden başka birine 'he' diyen kızı almak bana düşer. Bana Paşo bey demişler. Benim iş danışacak, dert yanacak kimsem yoktur dünya yüzünde. Ne anam, ne babam. Sabırlı ol. Şimdilik unut bu sabah sana açtıklarımı. Ben sana, ana git Dilan'ı bana iste değinceye kadar bekle. Oraya kadarını bana bırak."

Anası başını önüne indirdi. Babası Zübet beyden kaptığı alışkanlığı oğluna karşı da yürüttü. Sustu.

Paşo hızla geri döndü, yürüdü.

Anası başını umutsuzca salladı.

Beş

Beyde dert bir olursa hulamda binbire ulaşır. Ocak batıran, yurt söndüren dert. Yerden göğe kadar doğrudur. Beye bin günde bir dert ya bulaşır ya bulaşmaz, ama hulama üçyüz altmış beş gün az gelir. Gün doğar dert getirir hulama, gün batar dert bırakır hulama. Dert dedimse öyle ayın oyun değil. Bel büken, yetim koyan, ocak batıran dert. Açlık dert olmaktan çıkmış alışkanlık olmuştur hulam evinde. Olsa da birdir, olmasa da. Mide bulanmaya, bağırsaklar kurumaya alışmıştır yüzyıllardan bu yana. Ama el derdi, bey derdi? Bunu çekenler bilir. Dert ayran aşıdır hulama. Yese de o, yemese de. Ama umut ayran aşı değildir. Arsız ot gibidir. Canı nerde isterse orda biter.

Hulam Kero[30] (babası adını Kerim koymuştu güya) ayıbını örtmeyi bilenden beri hulamdı Zübet beyin kapısında. Babası Ezo, babasından önce dedesi Bedeva Kerem bile hulam olmuştu Zübet beyin kapısında. Zübet bey Kero'nun yedi neslinin, Kero da yedi neslinin sadakati ile övünürdü. Ceddinin sadakati onu baş hulam etmişti Zübet beyin kapısına. Bütün ömrü ahırda, koyun peşinde geçmişti. Nüfusa kaydı olmadığından köyden dışarı çıkmamıştı hiç. Ne askerlik görmüştü, ne de gökte uçan bir tiyara[31]. Övünecek, şişecek, anlatacak tek şeyi vardı Kero'nun: On aylık kaçakçılığı. O da yiğitliğinden olmamıştı. Zorundan olmuştu. Onbeşinci yaşı Zübet beyin heyhey zamanına, Zübet beyin babasının da son demine rastlamıştı. Bir gün ahırları iyi süpürmedi diye zorlu bir dayak yemişti Zübet beyden. On beş yaşlarında her insana rastlayan o ince gurur Kero'ya da uğramıştı o sene nedense! Kaçmıştı. Başını alıp kaçmıştı. "Ver elini İran" diye gitmişti. Ama orada çakılıp kalmıştı. Sınır köylerinden birinin ağası yapışmıştı Kero'nun yakasına. Düşmanca değil, dostça, gülerek. Tam on ay kaçakçılık yapmıştı İran'dan o güler

30 Kero: Eşek.

31 Tiyara: Uçak.

yüzlü beyin hayrına. Ama sonunda gurbet Ağrı dağı gibi çökmüştü Kero'nun omuzuna. Dayanamamış, kaçmıştı sonunda. Ağa ha gülmüş, ha gülmemiş değişmezdi. Karnı doymadıktan, sırtı üşüdükten sonra. On ayda anlamıştı bunu. Üstüne üstlük bir de gurbet acısı çekmek döndürmüştü Kero'yu geri. İşte bütün ömrünce, bok sepeti altında, koyun peşinde, çiçeğin de koktuğunu, dağ yelinin baharları nice serin estiğini, bir kızın memesinin avuçlarda ne de yürek oynattığını bilmeden geçirdiği tek anısı bu olmuştu Kero'nun o koskoca insan ömründe. Yaşı geçmiş, dişleri dökülmüş, beli bükülmüştü. Bütün ömrü on aydı Kero'nun. Ondan ötesi hulamlık.

Kero'nun kaçakçılıktan döndüğü yılın baharı öldü Zübet beyin babası. Ne şeyh kâr eyledi, ne kasabada doktor. Önce zayıfladı, yemeden içmeden kesildi, rengi sarardı. Bir ay sonra konuşamaz, duyamaz oldu. O günler Kero'nun en güzel günleriydi. İşini alel acele bitirir hemen konuk odasına koşardı. Ayak altında kimselerin fark edemeyeceği bir yere çöker, Zübet beyin babasını seyrederdi. Hasta acıyla inledikçe, yalvarır gibi baktıkça yağ akardı Kero'nun içine. Hele altına ettiği zaman tutamazdı Kero özünü. Zor atardı kendini dışarı. Güle güle kendinden geçerdi dışarda. Ama çok sürmedi bu sefası Kero'nun. Beyin ölümüyle onun da devranı geçti. O gece doğruca ahırlara gitti. Güle oynaya beyin en çok sevdiği kızılkır tayın yanına yaklaştı, muştu getirmiş yetim gibi usulca tayın kulağının dibine yanaştı, "oh, ne oldu sahibin geberdi bugün," dedi, acısını, kinini öyle çıkardı. Şimdi Zübet beyi bekliyordu. Onun da babası gibi acılar çektiği o günleri göreceğine inanıyordu. Onun da nalları diktiği günü görse bu sefer ahırdaki kır taya gidecek, "Zübet beyi de geberttik," diyecek, sonra da Paşo beyi bekleyecekti. İşte onca derdin içinde bir arsız ottu umut Kero'nun içinde yeşermeye yüz tutan.

Kero insandan çok hayvan tanırdı. Bütün ömrü Zübet beyin ahırlarında geçmişti. Derdini hayvanlara anlatırdı hep. Onlarla konuşur, gülerdi. Ama ne derdi anlatmakla biterdi, ne beyler tükenirdi, ne de bey ahırlarını dolduran hayvanlar. Bey karıları durmadan bey doğurur, inekler durmadan dana. Sürü seneden seneye bire iki çoğalırdı. Bu yüzden zaman geçtikçe, Kero daha çok tecrübelendikçe, içinde, bir yerlerde yeşermeye başlayan arsız ot kurumaya başladı. Yeniden dert yer eder oldu içinde. Ama derdini anlatacak bir tay, türküsünü söyleyecek bir inek, yalancı yiğitliğini dinletecek bir öküz

bulurdu her zaman Zübet beyin ahırlarında. Böylece başı önünde düşüne düşüne, hayvanlarla konuşa konuşa birkaç yıl geçti. Arsız ot yeniden yeşermeye başladı içinde.

Anası ahırda doğurmuştu Kero'yu. Bir ineğin kuyruğuna asıla asıla doğurmuştu hem. Ebesi inek sayılırdı Kero'nun. Kero ahırda doğmuş, ahırda emeklemiş, inekleri emmiş, ahırda büyümüş, gençliğini ahırda geçirmiş, ahırda yaşlanmıştı. Ebesinin o yüce iyiliği altında kalmayıp binlerce inek, binlerce koyun doğurtmuştu Zübet beyin ahırlarında. Hele kısrak doğurtmakta üstüne bulunmazdı. Ünü bu yandan bütün aşiretlere ulaşmıştı. Düğünlerde papak kazanan, ünü aşiretleri aşan bütün atları o doğurtmuş, o büyütmüştü Zübet beyin kapısında. Zübet beyin bütün atlarında yalnız Kero'nun emeği vardı. Ama bir tek atı olmamıştı ömrünce. İşte bir atı olma umudu yaşının bu son çağlarına rastlamıştı. Bu yüzden artık o ünlü atları yetiştirmiyordu pek. İnadına her atta bir zayıf tarafını koyuyordu. İyi koşana kafayı dik tutmayı, iyi oynayana göt atmamayı, rehvana birden corta kalkmamayı, huysuza huyu, geme alışana kantarma[32] almamayı hep bile bile öğretmemişti.

Her şeyi kendi atı olacağı güne saklıyordu. Olmayacağını bile bile. At konusunda bütün bildiklerini kendi atına öğretecekti. Köroğlu'nun babası kıratı nasıl yetiştirmişse, o da atını öyle yetiştirecekti. Ve bir günde atına atlayacak vurup gidecekti dağlara. Zübet bey ardından ordular gönderse bile eyvallah etmeyecekti. Ve bir gün yanında binlerce atlıyla dönecek, bütün beylerin köylerini yerle bir edecek, yerine arpa ekecekti. Beylik kalmayacaktı yeryüzünde. Kero'nun namı ise çağdan çağa büyüyecekti. Bütün düşü buydu Kero'nun. Artık geceleri ahırdaki hayvanlara Siyabend'i, Hasenanlı Kaçak Ferzande'yi, Bingöllü Yado'yu anlatmıyordu. Kendi öyküsünü anlatıyordu. Hem her gece daha çok geliştirerek. "Siz inanmayın," diyordu ineklere, öküzlere, "inanmayın. Göreceksiniz bir gün. Hasenanlı Kaçak Ferzande bir orduyu Katevilerden gelip Burnubulak geçidinde nasıl yarıp geçtiyse, ben ondan daha beter yarıp geçeceğim üstüme gelen orduları. İnanmayın. Ama göreceksiniz."

Zübet beyden ve töretmelerinden başka köyde herkesi severdi. Bir de Mirkan'ı sevmiyordu. Mirkan o al tayı sahiplendikten sonra

32 Kantarma: Gem.

kin tutar olmuştu Mirkan'a. Oysa eskiden en sevdiği delikanlı Mirkan'dı. Mirkan tayı yedeğinde her sabah derenin yolunu tuttukça gizlice ahırların arkasına dolanır, bir evelik tumunun ardına saklanır, içi geçe geçe al tayı seyrederdi. "İşte benim atım bu olmalıydı," diye söylenirdi. "Bu tay benim olsaydı onu bir yetiştirirdim ki Köroğlu'nun Kırat'ının namı bir günde unutulur, yerini Kero'nun Alatı alırdı."

Atı her gün sessizce gözlerdi suya gidende, sudan gelende. Bütün köy bilirdi Kero'nun bu tutkusunu. Mirkan'ı son zamanlarda neden sevmediğini de. Yaşdaşları sık sık Kero'yu köyün içinde gördükçe takılırlardı, "Mirkan'ın tayı nasıl? Sen hiç böyle bir at yetiştirdin mi bugüne kadar?" diye. Kero önce kızarır, renk alır verir, sonra da umursamaz bir durum alır, "İyi, iyi ama bir kusuru var: Topuk vurması. O da benim işim, Mirkan gibi yetimlerin işi değil," derdi. Ama tayın topuk vurmadığını bütün köy gibi o da bilirdi. Ahırda kinlendiği gecelerde ayağını hızla yere vurur, "Göreceksiniz bir gün. Göreceksiniz Mirkan'ın tayından daha iyi bir at nasıl yetiştirildiğini," diye bağırırdı.

Bütün yaşamınca altına tek kadın yatmamıştı. Ama o bütün o kadınların inadına düşlerinde istediği kadar yatmıştı onlarla. Düşüne sokmadığı kadını da bir eşeğin, ya da dişi bir tayın ardında düşlemişti. Ama artık yaşlanıyordu. Ne sevmeye gücü vardı, ne bir karı sahibi olmaya, ne de o karıdan bir çocuk doğurtmaya. Bir tek özlemi vardı dipdiri, sımsıcak, içinde yeşeren arsız ot: Bir at sahibi olmak. Bu özlemi hem karısı, hem çocuğu, hem yaşamışlığı olacaktı töreye göre yalan, ama özünde gerçek bu dünyada.

Kero koyunu sürüye, malı ahıra kattıktan sonra aceleyle aşhaneye girdi her günkü gibi. Zübet beyin ortanca karısı bir topak loru, iki lavaş ekmeği ite atar gibi attı önüne. Kero tandırın başına çöktü. Yeniden bir kere daha anladı kıymetini. Yılların yığdığını onun dağıtmaya gücü mü vardı sanki? Bir iç geçirmekle yetindi. Lokmalar ağzında ezildikçe düşlemeye başladı. "Ulan bir atıma biner dağlara çıkar, sonra da bir orduyla buraya dönerim elbet. Bunu senin yanına koymam karı. Zübet ağanın altına bacak dikemeyenden bu yana iyice huysuzlaştın. Eskiden daha bir adamdın. Şimdi gızana gelen kancık itten beter oldun. Ama sen dur. Bunu yanına koymayacağım.

Atımın önünde diz çöküp yalvaracaksın. Ama ben acımayacağım. Önümde kancık it göreceğim seni" diye içinden söylendi. İçinden birden ayağa fırlamak, şu tandırın yanında duran maşayı alıp bu karıya girişmek geldi. Ama yapamadı. Onu yerinden kaldırmayan, omuzlarına Aladağlar gibi çöken yılların yığdığı korkuydu, kahırdı, ezilmeydi. Silkinip atmak kolay mıydı bunca yükü? Yıkmaya gücü olsa bile, nasıl edeceğini bilmeye, anlamaya gücü yetmezdi. Yetmedi de.

Önüne koyulanı sessizce yedi, bitirdi. Elini ağzına götürdü, kırlaşmış bıyıklarını, aklığa yüz tutmuş sakalını sildi elinin tersiyle. Sonra elini kırk yama şalvarında kuruladı, "çok şükür verene," dedi, zorla yekindi, kalktı. Günün güne culadığı[33] yılların yorgunluğunu atmak ister gibi ellerini beline koydu öyle içten gerindi ki, Zübet beyin ortanca karısı kıskandı. Bu gerinmeyi Zübet beyin altında ezildiği günlerin sabahındaki kendi gerinmesine benzetti.

"Karşımda durup ne geriniyorsun öyle. Haydi ahırları süpürmeye git. Bunca iş varken neyine gerinmek?"

Kero'nun başı önüne, elleri de yanına düştü.

"Şimdi gidiyorum hanım, kızma," dedi, bir eliyle papağının altından başını kaşıya kaşıya aşhaneden çıktı.

Avluda durdu. Paşo beyle anası acele acele bir şeyler konuşuyorlardı.

Anasının yarım yamalak "Sen Zübet beyin oğlusun, istediğin bir kız olsun," dediğini duydu. Görünmekten korkarak daha fazla duramadı, dinleyemedi. Yan avluya saptı, dışarı çıktı. Bahar günün ılık sıcağı deydi yüzüne. Aldırmadı, duymadı. Sabahın kinini boşaltmak için hızla ahırlara doğru yürüdü.

33 Culamak: Eklemek.

Altı

Paşo günlerdir Mirkan'ı kolluyordu. Mirkan sabah erden evden çıkıyor, başını alıp dağlara gidiyordu. Sevinçten uçmuyor, tersine derin düşünceler içinde kıvranıyordu. Başı göğsünde, dalgın, omuzları önüne düşmüş akşam karanlığında dönüyordu köye.

Dilan ise ruh olmuş kırklara karışmıştı sanki. Ne kollarında külekler suya gidiyor, ne de dışarı çıkıyordu. Dışarının bütün işini anasıyla bacısı görüyordu. Kapıları süpürüyorlar, dereden su getiriyorlardı. Babasına gelince; keyfine diyecek yoktu. Sakosu omuzunda, eli götünde erkek hindi gibi dolaşıyordu köyün içinde.

Köy ezik, yıkılmış, güvensiz yaşamını sürdürüp gidiyordu. Çocuklar ot toplamaya, kadınlar, kızlar yaban tezeği toplamaya gidiyorlardı dağlara. Yaşlılar kalak diplerinde, dam gölgelerinde oturup ömür dolduruyorlardı. Gençler ise içlerinde sevda, sırtlarında yırtık gömlekler Zübet beyin çayırlarını biçiyorlar, bir karın doyurma karşılığında bey kapısında ömür tüketiyorlardı.

Paşo ise düşünüyor, taşınıyor, çıkamıyordu işin içinden. Dilan'ı kendisi alsaydı kanat takar uçardı. Dünyalar onun olurdu. Sular onun için çağlar, çiçekler onun için açar, kuşlar onun için öterdi. Ama şimdi katardan ayrı düşmüş kanadı kırık bir turna gibiydi. Akıl erdiremiyordu Mirkan'la Dilan'ın işine. Sanki birbirine kavuşan iki sevdalı değillerdi. Dilan'ı bilmiyordu ama, Mirkan yasa gama batmıştı. Paşo bir türlü akıl erdiremiyordu bu işe. Babası Zübet bey sık sık: "İyi bir bey tilkiden kurnaz, kurttan yırtıcı olmalı," derdi. "Bey alıcı kuş gibi olmalı. Vurdu mu kaldırmalı. Bunun için de tilki kurnazlığı, kurt yüreği gerekli."

Paşo hep babasının bu sözünü düşünüyordu. Kurt gibi cesur, tilki gibi kurnaz olmayı.

Paşo düşüne düşüne işin içinden çıkamayınca işi fitneliğe vurmaya başladı. Tilki sessizliğinde, tilki şeytanlığında köylülere yaklaştı. Sordu soruşturdu. Her sorusunun karşılığını kolayca buldu. Kimse bilmiyordu Paşo'nun Dilan'a olan aşkını. Hatta Mirkan bile. Artık

rahattı Paşo. Biliyordu Mirkan'ın derdini. Mirkan başlık parasını bir araya getiremiyordu. "Sırtındakilerini bile satsa Mirkan başlık parasını çıkaramaz," diye söylendi Paşo. Yüzünü bir gülümseme dolaştı, gitti. "Sana Dilan'ı yar etmeyeceğim Mirkan, diye söylendi yeniden. Ama nasıl? Yeniden tilki kurnazlığına büründü. Geceli gündüzlü planlar kurdu. Uyumadı, yemedi, içmedi. Son gece bu işi Kero'nun becereceğine karar verdi, uyudu. Şafakla kalktı, giyindi, dışarı çıktı.

Gün karşı dağlardan kurtulmuş, köyün içini sarı ışığa bulamıştı. Kalak gölgeleri uzayıp gidiyordu. Köyü geçiyor, harmanlara ulaşıyordu ucu.

Nahır toplanıyordu köyün içine. Koyun sesi, kuzu sesi, inek sesi, bağrışmalar birbirine karışıyordu. Bir sürü kızlı oğlanlı çocuk mal boku topluyordu nahırın arasında. Birkaç köylü çöplük başına tünemiş sigara tüttürüyor, konuşuyorlardı. Kero Koppo'nun topal atının ayağına bakıyor, başını kaldırıp Koppo'ya bir şeyler anlatıyordu.

Paşo birden bağırmak, Kero'yu hemen yanına çağırmak istedi. Ama tuttu kendini. Tilki kurnazlığına verdi. Bekledi. Kero eliyle ayağıyla konuşuyordu Koppo'yla. Belli ki atın ayağı üstüne öğütler veriyordu Koppo'ya. Nahır yavaştan dağ yolunu tutmasa Kero daha çok konuşacaktı. At topallaya topallaya nahırın ardına düşünce Kero geri döndü. Neşesi dağıldı, başı önüne düştü. Şimdi ahırlar süpürülecek, boklar dışarı taşınacaktı. Konakların önüne varınca Paşo'yu gördü. Aldırmadı. Ahırlardan yana yürüdü.

"Apo Kero," diye seslendi Paşo. Kero durdu. Başını ağırdan kaldırdı, Paşo'ya baktı. Ellerini önünde kavuşturdu, bekledi. Paşo gülüyordu. Kero bir anlam veremedi.

"Durma orda Apo Kero, hele gel."

Kero elleri önünde bağlı Paşo'ya doğru yürüdü. "Gülmesi hayra değil. Ne işi var acep benimle. Kim bilir ne iş buyuracak. Ama iş buyuracaksa gülmesi neye," diye bir yandan da düşündü. Paşo'nun önünde durdu, başını önüne indirdi.

"Buyur beyim."

"Git söyle senin işini bugün öbür hulamlar görsünler. Olmazsa köyden birkaç adam çağırsınlar. Ben şimdi konuk odasındayım. Oraya gel. İşim var senle. Çabuk ol."

Kero usulca döndü, gitti. Paşo doğruca konuk odasına girdi. Tabakadan kaim bir sigara sardı. Dört bir yanına dumanlar savura savura odayı arşınlamaya başladı. Bir yandan da Kero'yu nasıl yola getireceğini hesaplıyordu. Çok geçmeden Kero döndü. Kapının önünde el bağladı.

"Emirlerin tamam beyim," dedi, sustu.

Paşo sekiye oturdu. Altındaki minderin bir köşesini katladı, altını yükseltti. Babası Zübet bey de böyle yapardı. Dedesi de böyle yaparmış.

"Hele şöyle gel Apo Kero. Şöyle yamacıma."

Kero usuldan yürüdü. Yamacında durdu Paşo'nun.

"Otur apo... Rahat otur..."

Kero oturdu, ayağının tekini göğsüne dayadı. Babası gibi. Dedesi de öyle yaparmış. Dedesinin babası da.

Paşo tabakayı Kero'nun önüne attı. Paşo tabakayı aldı, açtı. Sarı kız saçından kalın bir sigara sarmaya başladı. Paşo sessizce bekledi. Kero sigaradan ilk kullebi alınca öksürdü. Kero başını kaldırdı. Göz göze geldiler. Paşo güldü:

"Seni bugün sınamaya çağırdım Apo Kero," dedi. "Bugün senin sınak günündür. Yıllardır kapımızda çalışırsın. Tanırım seni. Elinde büyüdüm sayılır. Görmedim bir kusurunu. Duymadım da."

Oysa duymuştu kusurunu. Babası Zübet beye kızıp kaçtığını. On ay sınır boylarında beylere kaçakçılık yaptığını. Dönüşte de günlerce ahırda dayak yediğini.

"Olmuşsa bile önemli değil. Gençlik demek gerek. Şimdi benimki gibi. Ben de bir cahillik ettim Apo Kero."

Kero başını kaldırdı Paşo'ya baktı. Korkulu gözleri Paşo'nun gülen gözlerini görünce duruldu. Başını yeniden önüne indirdi. Soracakken vazgeçti. Hulamın beye derdini sorduğu ne görülmüş, ne de duyulmuştu bugüne dek.

"Diyeceksin ki ne cahilliği ettin Paşo beyim? Haklısın sormakla. Madem seni bir yakınım bildim, derdimi açmak istedim, artık benim hulamım sayılmazsın bundan sonra. Bil ki bir arkadaşımsın. Daha doğrusu bir büyüğüm."

Sözünün burasında mahsustan sustu. Derinden iç geçirdi, tabakaya el attı. Alttan alttan Kero'yu gözledi. Kero'nun yüzünün şavklandığını, gözlerinin ışıldadığını gördü. Paşo rahatladı. Sözleri daha bir dane dane çıktı dudaklarından.

"Baştan bir cahillik ettiğimi söyledim Apo Kero. Doğru bu. Ama diyeceksin ki ne cahilliği Paşo beyim? Bey de cahillik eder mi diyeceksin? Eder Apo Kero, eder. Sen hiç sevdalandın mı Apo Kero, ha söyle, hiç sevdalandın mı?"

Yeniden göz göze geldiler. Kero başını önüne saldı, düşündü.

"Hayır, sevdalanmadım beyim. Duydum. Siyabend'in Hace'ye olan sevdasını, Mem'un Zin'e olan sevdasını dinledim. Az çok bilirim beyim."

"He ya. Mem'un Zin'e; Beli Siyabend'in Hace'ye... Ama benim sevdam Siyabend'in tersi Apo Kero. Tam tersi. Siyabend bir çobandı, Hace bir bey kızı. Ama benim sevdalandığım bir hulam kızı... Ben ise bir bey oğlu. Devranı bozulsun dünyanın, ters dönmeye başladı çünkü. Beli Apo Kero bir hulam kızına sevdalandım. Ama bu sevdamı o kızdan başka, benden başka bilen yok. Bir de Allah bilir. Şimdi ise sana açacağım. Dünya görmüş, sınır boylarından acem ellerine at sürmüş adamsın. Kaç gündür uykularım kaçtı. Yemeden içmeden kesildim. Düşündüm taşındım, bu işin içinden çıksa çıksa bir Apo Kero çıkar, dedim. Dedim ya, sen artık bir hulamım değil, bir arkadaşım, bir yakınımsın. Sana şimdi derdimi açmak benden, dermanı da senden."

Bu sefer gerçekten sustu. Yüreğinin bir yerlerinden baş kaldıran sevda Paşo'da ne tilki kurnazlığı koydu, ne de kurt yürekliliği. Tabakaya el attı. Kero ayağının birini öne uzattı. Gövdesi hafiflemiş, kuş olmuştu sanki. Koysalar uçardı billah. Düşünüyordu ömründe ilk kez. Bugüne kadar hep emirlerle yönetilmişti. Bir makine gibi. Nereye git demişlerse oraya gitmişti. Hangi işi yapmalarını istemişlerse onu yapmıştı. Ama şimdi düşünmesini istiyordu bir bey. Düşünüyordu. Yüzü renk aldı. Gözleri o derin çanaktan kurtulup ileri doğru çıktı. Işıldıyordu şimdi. Yüzü gülüyordu. İçinde duymadığı bir sevinç vardı. Başını usulca kaldırdı. Paşo'ya baktı.

"Söyle derdini beyim," dedi. "Elimizden ne gelirse yaparız. Bu canım senin yoluna feda."

Sustu. Güvenle ayaklarını altına topladı, bağdaş kurdu. Çok durmadı bağdaşı. Bacakları dayanamadı. Alışkın değildi. Yeniden ayağının tekini altına aldı, dizinin tekini de göğsüne dayadı.

"Apo Kero ben bilmeden Dilan'a sevdalandım. Gönlümü vazgeçiremedim."

"Ama Paşo beyim..."

Paşo eliyle susturdu Kero'yu.

"Biliyorum Dilan'ı yetim Mirkan'a vermişler diyeceksin. Deme. Beni de yakan bu. Geç davrandım. Elin oğlu bizden yaman çıktı. Söz kesilmiş geçende. Ama Mirkan'ın elinin Dilan'ın eline bile değmediğine yemin ederim Melul Baba üstüne."

Kero düşünmeye başladı ya, hemen çaresini buldu.

"Kolayı var beyim," dedi gülerek. "Ben şimdi kalkar Mirkan'a gider, bu işten vazgeçmesini, senin Dilan'ı alacağını söylerim, olur biter. Zor değil."

"Olmaz Apo Kero. Şanıma yakışmaz benim. Ben bir bey oğluyum. Kapımdaki bir hulama yalvarmam. Üstüme gülerler sonra. Yiğitliğine değil de, beyliğine güvendi derler. Hem Dilan'ın yüzüne de bakamam. Bulacağın çare beyliğimize halel getirmemeli, beyliğimize, benim yiğitliğime şan katmalı."

Kero fitili tükenen gaz lambası gibi söndü.

"Haklısın beyim," dedi usulca.

Paşo sekiden indi. Odayı bir zaman arşınladı. Günlerdir kurduğu planı iyice toparladı. Yeniden geldi sekiye çöktü. Yüzünü Kero'ya iyice yaklaştırdı.

"Bak Apo Kero ben düşündüklerimi sana açayım. Bakalım sen ne diyeceksin. Düşündüm ki, Mirkan iti büyük bir hata işlemiştir. Bize danışmadan kız istemeye adam yollamıştır. Oysa aşiretimizde bizden gizli bir şey olmamalı. Bu aşiretin her işi bizden sorulur. Toprağımıza girip kanat çırpan kuştan, toprağımıza girip yeri delen kör sıçana kadar her şey bizden sorulur. Mirkan büyük kusur işlemiştir. Bütün bunun dışında beyinin gözü olduğu bir kızı istemek töreye karşı gelmek demek. Haksız mıyım Apo Kero?"

"Yerden göğe kadar haklısın beyim," dedi Apo Kero.

Paşo elini yan cebine attı, tesbihini çıkardı. Kahırlı çekti tesbihi. Gözlerini duvarda asılı İngiliz onlusuna dikti. Geçten geç konuştu:

"Deli cin diyor al tüfeği git gebert bu itoğliti. Gebert ama, ya sonu? İşte bu işin sonu bok. Git yıllarca mapuslarda yat. Niye? Kanı beş para etmez bir guro için. Yani git bir salahana[34] it gebert, sonra git o it uğruna yirmi yıl yat. Bu bana yakışmaz. Üstümüze gülerler. Başka beyler güler, başka aşiretler güler. Ne derler? Koca bey gitti öz hulamını vurdu, şimdi de mapuslarda yatıyor. Haksız mıyım?"

Adam yerine konulmak. Öküzle, kapıdaki itle bir tutulmamak. Bu, Kero'nun ömrünce aklına gelemeyecek bir işti. Sen otur beyin kapısında ve ayağının tekini de öne uzat. Dünyanın işiydi.

Kero öne uzattığı tek ayağını geri çekti, altına topladı, üstüne oturdu.

Uzun bir çizgi üstündeydi Kero. Çizgi değil Meyil deresi. Derenin öbür yanı düşünmek, bu yanı hulamlık. Bir ayağı öbür yanda Kero'nun, bir ayağı bu yanda. Altına aldığı ayağını yeniden uzattı ileri.

"Haksız değilsin beyim. Sana o adamı vurmak yakışmaz. Sen vursan vursan Halo beyin oğlunu vurursun. Ötesi sana yakışmaz. Ne demişler, dengi dengine."

Paşo güldü:

"Haklısın Apo, dengi dengine. Beye bey, hulama hulam..."

"Ya, öyle beyim. Sen gel bu adamı bana bırak."

Paşo şaşırdı bu söze. Kero da şaşırdı. Ömrünce ilk kez düşünüyordu ve düşüncesi beyden önceydi. Gözleri yuvalarında güldü, yüzü güzelleşti.

"Sen o işi bize bırak beyim," diye devam etti. "O iş bizim iş. Senin değil."

Paşo sevindi. Tabakayı yeniden uzattı Kero'nun önüne.

"Hele sar bir sigara... Haklısın. Bu adam ortadan kalksa ne iyi olur ya! Hem benim için, hem senin için. Sen otururşun Mirkan'ın evine, alırsın al tayını da."

34 Salahan: Sokak köpeği.

Tilki kurnazlığıydı bu. Vurmuştu en arık yerinden Kero'yu. Kero'nun gözleri gülüyordu şimdiden. Al tayın düşüne yatmıştı gözleri. Kero şimdi Hasenanlı Kaçak Ferzande'ydi. Ardında yüzlerce atlı dünya yüzünden beyliği kaldırmaya gidiyordu.

Paşo sözün ardını getirdi:

"Düşündüm ki bu işi yapsan yapsan bir sen yaparsın Apo Kero. Dünya görmüş adamsın. Sınır boyunda bunca tanıdığı olan adamsın. Duydum ki Mirkan başlık parası için kıvranırmış. Bu yüzden yemeden içmeden kesilmiş. Sen şimdi Mirkan'a yaklaşsan, yalandan dost görünsen. Ona akıl vermeye çalışsan. Bu arada da bir yolunu bulup onu kaçakçılığa yollasan, tamam. Gerisi kolay. Kaçakçılığa gider, gider ama dönmez."

Sözünün sonunu alır almaz yeniden indi sekiden. Kaim bir sigara sardı tabakadan. Sonra tabakayı Kero'nun önüne attı. Kero:

"İşin orasını sen bana bırak beyim," dedi, bir yandan tütün sararken. "Sen sıkma canını yeter ki. Benim beyimin canını kuş sıksa indiririm göklerden. Yüreğini berk tut."

Yedi

Gün doğana doğru Mirkan bokla sıvalı kapısını araladı. Önce başı, ardından ince gövdesi çıktı dışarıya. Başını kaldırıp bakmadı dört bir yanına. Elleri koynunda, gözleri önünde tuttu dağın yolunu. Dağlar can kurtarandı. Dağlar umut, dağlar dost saklayan. Dağlar dert ortağı, dağlar sır saklayan. Harmanları vurdu geçti.

Kero saklandığı kalağın ardından çıktı, düştü Mirkan'ın ardına.

Mirkan dereye indi. Karlar azaldıkça, derenin suyu da azalıyordu. O eski taşlarda aklanan su yoktu artık. Çok geçmeden kaynağı kurur, küçük gölcükler kalırdı oyuklarda. Sonra da kurbağalar yumurta dökerdi gölcüklere. Yazın sıcağı bastırıp, ardından o serin akşamlar gelince binlerce kurbağa birden başlardı ötmeye. Anılar tazelenir, sevdalar kıpırdar, dertler azardı kurbağa seslerinde.

Mirkan taştan taşa atlayarak dereyi öbür yana geçti. Yokuşa verdi özünü. Kero da ardında. Sine sine, taşların ardına saklana saklana gidiyordu. Mirkan yokuşu çıkıp düze vurunca dağlar gözüktü. Dorukları kar. Sanırsın beyaz leçek örtünmüş. Etekleri sarı, pembe, mor çiçeklere bulanmış.

Mirkan dağların yamacına vurunca durdu. Dört bir yanını sarı çiçek sarmış bir sıçan toprağının üstüne oturdu. Dirseklerini dizine dayadı, başını avuçları içine aldı. Kero da çöktü bir kuşkonmaz tumunun ardına. İkisi de bir zaman sessizce kaldılar oldukları yerde. Biri içinden çıkılmaz dertler içinde, biri binbir fitne içinde bey buyruğuna köle.

Mirkan gün öğle vaktine ulaşanda kalktı. Dağların yamacından dere baş yukarı doğru yürüdü. Dağı dolanmadan iniş aşağı, döndü, kendini dere baş aşağı bıraktı. Dişbudakların, kuşburnuların, deli çaşırların, yaban güllerinin, kurtkulakların bezediği dereye doğru. Ama gözleri bunca güzelliği görecek güçte, kulakları keklik sesini, bıldırcın sesini, suyun çağıltısını, otların hışırtısını duyacak güçte, burnu bunca gülün kokusunu alacak halde değildi.

Sessizce, başı önünde indi dereyi. Suyun başına gelince durdu. Yarısı yosun tutmuş bir taşın başına oturdu. Dirsekleri gene dizlerinde, başı avuçlarının arasında. Suyu azalan dere sessizce akıp gidiyordu önünde. Baharın ilk günlerindeki gibi dövmüyordu taşları. Sessizce taşların yanını dolanıyor, aşağılara doğru akıp gidiyordu. Mirkan'ın gözleri akıp giden suda, aklı başka yerlerde, gönlü gama yasa batmış daldı gitti.

Kero bir zaman saklandığı bir kayanın arkasından Mirkan'ı gözledi. Mirkan'ın kıpırdadığını göremeyince, ne olur ne olmaz diye yanına aldığı orağı çıkardı belinden. Yeni filiz vermiş dişbudakların, kayınların arasına daldı. Sessizce, gürültü etmemeye çalışarak çubuk kesti. Ara sıra da Mirkan'ı gözlemeyi unutmadı.

Gün ikindiye döndü. Kero çubuk kesmekten vazgeçti. Kestiği çubukları destekledi, ince bir dalla sardı. Geldi bir kayanın ardına saklandı, çubukları da yanına koydu.

Gün batan yamacın gölgesi karşı yamacı aşanda Mirkan ellerini yüzünden çekti, dizlerine dayandı, kalktı. Derinden üst üste birkaç kere iç geçirdi. Kero da kalktı, çubukları koltuğunun altına sıkıştırdı. Mirkan başı önünde dere baş yukarı yürümeye başladı. Kero hızlandı. Keseden vurarak Mirkan'ın yolu üstüne çıktı. Mirkan Kero'nun ayağının altından kayıp yuvarlanan bir taşın gürültüsüne kaldırdı başını. Kero'yu gördü. Kolunun altında kesilmiş bir deste dişbudak, öbür elinde de bir orak vardı. Şaşırdı. Belli etmedi.

"Sen miydin Kero dayı," dedi sadece.

"Benim ya Mirkan. Dere boyunda çubuk kesiyordum. Seni görünce çıktım. Tütünün var mı?"

"Yok."

"Köye mi?"

"Köye."

"İyi oldu. Ben de geleyim. Yol arkadaşı oluruz. Yeter bu kadar kestiğim çubuk. Çok gerekliyse bey yarın da başka bir hulamını yollasın. İt ayağını göç yolundan mı esirgiyor?"

"..."

Bir zaman yan yana, birbirlerine bakmadan, konuşmadan yürü-

düler. Yokuşu çıktılar. Kero nefesini ancak dağın yamacında toplayabildi.

"Merhametin yok mu Mirkan," dedi. "Gençliğine güvenip beni çok yorma. Oturalım biraz. Nasıl olsa evde ikimizi de bekleyenlerimiz yok. Ha tez varmışız, ha geç. Çök hele, çök."

Mirkan aldırmadı hiç. Duymadı. Kero, Mirkan'ı omuzundan tutup aşağı doğru bastırdı. Mirkan çökmeden kendi yayıldı otların üstüne.

"Eskiden üç gün üç gece yol yürüseydim bana mısın demezdim. Ama şimdi? Yaşlılık kötü Mirkan. Bir gün gelir bana hak verirsin. Ben de senin zamanında senin gibiydim. Ya Mirkan! Dünya bu. Böyle kurulmuş baştan."

"..."

Mirkan'dan karşılık gelmeyince Kero göz ucuyla Mirkan'ı kollamaya başladı. Mirkan başka dünyalardaydı sanki. Yerden kopardığı yeşil otları parmakları arasında eziyor, top yapıyor, bir fiskeyle fırlatıyor, işine yeniden, baştan başlıyordu. Ne yaptığının farkında bile değildi. Kero acıdı Mirkan'a. Ama tez attı bu duyguyu. Al tayı, ona sahip olacağı günleri düşündü. "O zaman senin hayfını da alırım o itlerden. Senin, benim, Dilan'ın, bütün hulam-ların," diye düşündü. "Hele al tay bir benim olsun, hele bir vurup dağlara çıkayım. Ne Paşo itine koyarım ahını, ne bütün sülalesine bırakırım hayfımızı."

İkisi de ayrı ayrı düşüncelere daldı gittiler.

Kero'nun aklı geçten geç geldi başına. Tatlı düşüncelerden zor aldı özünü. Götünün yerini değiştirdi, ayaklarını topladı. Bir iki öksürdü.

"Mirkancan," dedi, "senin neyin var? Deminden bu yana bakıyorum da şaşıyorum. Sanki sürüne kurt girmiş dağıtmış. Elin başka işte, aklın başka yerlerde. Dünyaya boş vermiş gibi bir halin var. Eskiden senin olmadığın mecliste neşe olmazdı. Senin gittiğin yer şenlenirdi. Düğünlerde başı sen çekerdin. Sonra köyün en güzel kızını aldın. Nedir bu iş? Yoksa sevdadan, sevincinden hamurun mu çıktı? Yoksa onulmaz derde mi düştün? Bizim gibi bey boku mu döküyorsun sabahtan akşama kadar? Bir elin, bir başın. Öz başına buyruksun. Dilan gibi kız da senin olduktan sonra dünya senin neyine. Dert neyine, kasvet neyine."

Sustu. Başını kaldırdı Mirkan'a baktı. Göz göze geldiler. Kero Mirkan'ın gözlerindeki acıyı, yıkılmışlığı gördü. Mirkan:

"Öyle ya Kero dayı, haklısın. Dilan gibi kızı alan adamın derdi mi olurmuş? Ama onca başlığı verdikten sonra alacak olan. Derdim büyük. Yokluk. Yokluğun gözü çıksın. Olsa, Dilan'a kurban. Ama yok."

Sustular. Bir zaman sessizce oturdular. Sonunda Mirkan yekindi. Kalktılar. Konuşmadan bir zaman yürüdüler.

Bahar kuduruyordu her yerde. Dağlardan gelen kar suları çağıldayarak ovaya dağılıyor, sonra derenin üstünde yeniden birleşiyordu. Bir keklik dağın yamacından dişisini çağırıyordu. Dağ yeline tutulan otlar hışırdıyor, böcekler ses sese katmış, birbirlerine inat yarış ediyorlardı. Doğada her şey coşkulu bir sevda içinde coşuyor, kabarıyor, sevdasını kendi dilinde sese dönüştürüyordu. Ama Mirkan öz derdindeydi, Kero fitneliğin içinde, ayrı ayrı, dalıp gitmişlerdi. Coşan, kuduran doğayla aralarında Çin seddi vardı sanki.

Ne zaman ki ayakları iniş aşağı kendiliğinden hızlandı, Kero özüne geldi. Uzun süredir daldığı tatlı duygular güç kattı fitneliğine. Birden daha çok hızlandı, Mirkan'ın önünü kesti. Mirkan durdu. Derinden anlamsız baktı Kero'ya. Kero zorla gülmeye çalıştı:

"Bak ne düşündüm Mirkan?" dedi.

Mirkan'ın gözlerine çok derinlerden küçük bir kıvılcım geldi. Kıvılcım parlamaya güç aradı Kero'nun kırçıl sakalında, yaşlı, çukura düşmüş gözlerinde. Kero da anladı Mirkan'da kıpırdanan duyguyu. Gerçek amacından yan çizdi. Paşo'nun aklına koyduğu tilki kurnazlığını sürdürüyordu. Hızlı hızlı döktü kendinin de inanmadığı sözcükleri dudaklarından:

"Düşündüm ki, bu gece gitsen Dilan'ın babasına nazı geçecek birkaç adam bulsan köyün içinden. Bana anlattıklarını bir bir onlara da anlatsan. Gün görmüş adamdır. Gün görmemiş bile olsa insandır. Merhamete gelir belki. İki sevda arasında keşiş gibi diken olmak istemez. Hele bir sınasan dediklerimi. İsteyenin bir yüzü vermeyenin iki yüzü."

Az önce Mirkan'ın göz bebeklerinde beliren ufak kıvılcım karanlığın içine kayan yıldız gibi birden kaybolup gitti. Umut söndü gözlerinde. Başını önüne indirdi, omuzunda duran Kero'nun elini çekti, sahibinin yanına koydu. Yürüdü. Kero da yanıncak.

"Onu da düşündüm Kero dayı," dedi. "Olmaz. Senin komşudan istediğin bir yemeklik tuz değil ki, vermeyince yüzü iki kere kara olsun. O adam Dilan gibi bir kız verdi bana. Çok ucuza hem. İki manda fiyatına bile değil. Bu fiyatı bile çok göremem Dilan'a. Sonra bunu yakıştıramam erkekliğime. Ömür boyu başım önümde gezmek istemem. Senin bulduğun yol, yol değil. Sonu uçuruma gider bu yolun."

Sustu, kinlendi. Gözleri kısıldı, çuvaldız deliği oldu. Hızlandı.

Kero önce korkmuştu "ya kabul ederse" diye. Korkusu dağılınca yüzü güldü. Neşeyle kaşıdı başını papağının altından.

Dereye indiler. Kero keyiften çatlayan karpuz, Mirkan dert kuyusunda ipsiz. Taşlara basarak geçtiler dereyi. Günler önce kabarıp coşan sular soğulmuş, gürültüsünü, coşkunluğunu kaybetmiş. Sessizce küçük taşların bile yanını dolanmakta. Umutsuz, geleceğinden korkulu, yaz sıcaklarında idama mahkûm akmakta. Çaresizliği sessiz akışında gizli. Mirkan gibi.

Dereyi karşıya geçince Kero nefesini topladı. "Alıcı kuşun vurma zamanı geldi," diye düşündü. Bir iki yalandan öksürdü, Mirkan'a baktı. Mirkan öz derdinde. Gözleri dalıp gitmiş. Gönlü kaya yarığına sıkışmış.

Kero hızlandı, Mirkan'ın önünü kesti. Mirkan durdu. Göz göze geldiler. Kero güldü:

"O hüdavendigâr padişah kimseyi darda koymaz Mirkan," diye söylendi.

Mirkan anlamsız gözlerle baktı.

"Doğru. Koymaz. Deminden beri düşünüyordum: Acep bu yiğidin derdine nasıl çare bulunur diye. Birden geldi aklıma Mirkan. Şimdi söyle bakalım senin kaç koyunun var?"

"On"

"İyi. Şimdi sen bu on koyunu hemen satsan. Koysan parasını cebine. Beni de yanına alsan, götürsem seni İran sınırına. Bilirsin çok ehbabım var oralarda. Bir yolunu bulup yanına da bir adam katarım. Vurup geçersin İran'a. İyisinden bir İran halısı alırsın, dönersin. Gidersin kasabaya, çalarsın kaymakamın kapısını, olmaz yüzbaşının, olmaz hâkimin kapısını. Gösterirsin halıyı. Kendileri dayansa bile

karıları dayanmaz İran halısına. Satarsın. Koyarsın parayı cebine, dönersin köye. Başlık parasını verir, üstüne de bir düğün yaparsın ki şanı aşiret aşar."

Sözün burasında bilerek sustu. Mirkan'ın ışıldayan gözlerine baktı. Mirkan elini Kero'nun omuzuna koydu.

"Aklımı karıştırdın Kero," dedi. "Hele biraz otur konuşalım."

Bu sefer Mirkan çekti Kero'yu omuzundan. Oturdular. Mirkan umutla baktı karşı dağlara. Fer gelmişti gözlerine. Dağların doruklarını beyaz bir yazma gibi saran kar ayan beyan duruyordu karşısında. Mor çiçekler, sarı çiçekler birbirine karışmış yamaçları bezemişti. Yel çiçek kokusu getiriyordu oralardan. Bahar içine doldu Mirkan'ın birden. Umut bir yaban gülü gibi çiçek açıyordu yüreğinde.

"Bu dediklerin olur mu Kero dayı?" diye sordu.

"Düşündüğüne bak hele. Olmayacak iş mi var bu dünya yüzünde. İran su yolu gibidir ora köylülerine. Akşamı İran'da, gündüzü bu yanda geçirirler. Çobanlar bile bazen daldırıp sürülerini İran dağlarında otlatırlar. Senin tek işin olur olmaz bir fiyata koyunlarını satmak şimdi. Gerisi bana."

Günlerdir yaşamayan Mirkan yeniden doğmuştu sanki. Gözleri gülüyor, içi kar suları gibi coşuyor, köpükleniyordu. Üstüne oturduğu taşın dibinden bir çiğdem boy vermişti. Akşam yelinin önünde beyaz yaprakları usuldan kımıldanıyordu. Mirkan eğildi, incitmeden korkar gibi çiğdemi okşadı. Koparmadı. Kıyamadı koparmaya. "Dilan benim olduktan sonra aç olmaya, susuz olmaya razıyım. Canımdan gayrı her şey Dilan'a kurban." Canını Dilan'dan esirgemesine kızdı. "Gerekirse canım bile kurban," diye söylendi.

"Ne dedin Mirkan," diye Kero sordu.

Mirkan kızardı.

"Hiç... Şey dedim Kero dayı... Her şeyim Dilan'ın yoluna kurban olsun dedim. Değil koyunlar, gözümden esirgediğim al tayım bile kurban olsun. Olmazsa onu da satarım."

Renk alıp renk vermek sırası bu sefer Kero'ya geçti. Bir an al tayın da satılacağını düşündü. Bütün umutlarının birden karanlık gecelerde kaybolup gittiğini düşündü. Elleri yanına düştü.

Mirkan:

"Bir şey mi oldu Kero dayı?" diye sordu. "Rengin birden soldu da..."

"Hiç," dedi Kero birden kendini toparlayarak, "bir şey yok Mirkan. Sabahtan bu yana boğazımdan lokma geçmedi. Birden içim bulandı. Geçer."

Sustular. Mirkan'ın içine gürül gürül akan sevda, Kero'nun yüreğine düşen korku. Derenin başında iki insan. Yel gönderen dağ, koku saçan binbir çiçek, ala, yeşile, pembeye, mora boyanmış dere, sessizden akan su. Derenin başında iki ayrı taşa oturmuş iki insan, iki ayrı dünyadaymışlar gibi. Mirkan'da yeşeren sevda, Kero'da korku. Kero'nun gözlerinde ışıkları sönen, kararan bir güneş, kokusunu yitiren binbir çiçek. Alt üst olan bir dünya gözlerinin önünde. Başında fırdolanan, içini bulandıran bir dünya. Kero'nun içinde ömründe duymadığı bir korku: Ya al tayı satarsa!

Mirkan elini dizine vurdu, kalktı.

"Gidelim Kero dayı," dedi sevinçle. "İşimiz çok. Koyunların parası yetmezse al tayı da satarım. Haydi gidelim."

Kero dizlerine dayandı kalktı. Yüzü on yıl yaşlanmış, gözlerinin feri sönmüş baktı Mirkan'a. Mirkan güldü:

"Senin doğrudan için geçiyor Kero dayı," dedi. "Korkma şimdi ulaşırız köye. Gideriz bize. Karnımızı bir güzel doyururuz, sonra da..."

Sonra eğildi Kero'nun çubuklarını aldı yerden.

"Haydi Kero dayı," dedi, yürüdü.

Kero ardına düştü çarnaçar. Tuzağa düşen güvercin örneği son bir gayretle çırpındı.

"Al tayı niye satasın ki Mirkancan? Gerek yok. Hem atı satarsan onca yolu nasıl gider gelirsin ki!"

Mirkan durdu. Kero'nun yanına ulaşmasını bekledi. Yanına varınca kolundan tuttu Kero'nun.

"Haklısın Kero dayı," dedi. "Korkum koyunların parası bir halı almaya yetmez diye. Yoksa ben al tayı gözüme bile değişmem."

Kero'nun kurumuş canına kan karıştı sanki. Canlandı. Gözlerine fer geldi.

"Yeter yeter," dedi aceleyle. "Yeter de artar bile. Al tay kalsın. İlerde daha çok işine yarar."

Mirkan:

"Haklısın," dedi sevinçle. "Satmam. Bir yiğide bu dünyada üç şey gerek: İyi bir karı, iyi bir at, iyi bir silah."

Kero güldü.

"Haklısın Mirkancan," dedi ardından. "Hele karı Dilan gibi, at al tay gibi, silah da..."

"Silah da benim Şitayir dabancam gibi olursa," diye Mirkan sözün gerisini tamamladı.

Kero elini Mirkan'ın sırtına vurdu, gürledi:

"İşte o zaman bu sırtın yere gelmez," dedi.

İkisi de sevinç dolu çıktılar dereyi. Harmanlardan hızla geçtiler. Akşamın karanlığı çöküyordu köyün içine. Damların arkasından vurup Mirkan'ın kapısına dayandılar. Mirkan kapıya vurduğu zırzayı açtı, içeri girdiler. Al tay sese kişnedi. Mirkan:

"Günlerdir öz derdimden al tayı bile unuttum. Bir sabahları evden çıkarken önüne biraz ot atıyorum o kadar. Akşama kadar aç susuz bekliyor hayvan."

Mirkan'ın evi tek göz damdı. İçeri karanlıktı. Bacadan artık karanlık akıyordu içeri. Mirkan cebinden bir kibrit çıkardı, yaktı. Damın ortasında bir direk duruyordu. Direğe asılı gaz lambasını yaktı kibritle. Sarı ışık damı aydınlattı zor ha zor. Al tay köşede bağlı duruyordu. Işık yanınca başını çevirdi baktı. Ardından kişnedi. Kero:

"Mirkancan sen bize bir şeyler hazırla, ben de al tayın önüne ot koyayım biraz," dedi.

Damın başka bir köşesine yığılan ottan bir kucak aldı, al tayın önüne koydu. Tay kıtlıktan çıkmış gibi saldırdı ota. Kero atın dört bir yanını dolandı, alıcı gözüyle baktı. Sağrısını sıvazladı usuldan. Al tay zevkle kuyruk salladı. Kero sofraya bir şeyler koyan Mirkan'a döndü:

“Maşallah, iyi bakmışsın,” dedi.

Mirkan iki kara ekmeği parçalarken yanıt verdi:

“Neylersin Kero dayı, benim bu dünyada al tayımdan başka bir şeyim olmadı ki! Ona bakmayayım da kime bakayım?” diye.

Kero hasırın üstüne çöktü. Kara ekmekten bir parça aldı, ağzına koydu. Ardından bir lokma daha aldı, Mirkan’ın getirdiği dorağı bekledi. Mirkan dorağı peşkunun üstüne koyar koymaz Kero lokmasını daldırdı, büktü, iri bir topak dorağı ekmeğin arasına aldı, ağzına götürecekken durdu, döndü al taya baktı. Gözleri bir zaman kaldı al tayın üstünde. Mirkan da döndü baktı taya. Sonra Kero’ya döndü:

“Ne oldu Kero dayı? Topuk vurmasından başka kusuru da mı var yoksa?” diye anlamlı anlamlı söyledi.

“Yok,” dedi Kero lokmasını açık ağzına yaklaştırırken, “ne kusuru olacak? Topuk vurması da ufak iş. Ben bir ayda vazgeçiririm o huyundan.”

Sonra yeniden yemeye koyuldular. Çok geçmeden de peşkunun üstünde ne var ne yok silip süpürdüler.

Bir zaman sonra Kero kalktı. Mirkan kapıya kadar yolcu etti Kero’yu. Ayrılırlarken Kero:

“Sen koyunları sattıktan sonra bana bir haber ulaştır, gerisine karışma. Ben Zübet ağamın gönlünü eder seninle birlik gelirim. Meraklanma,” dedi.

Mirkan eline eğildi Kero’nun. Öptü.

“Bu iyiliğini ölünceye dek unutmayacağım Kero dayı.”

Uzakta, Melul Baba’nın eteklerinde, çobanların yaktıkları ateş bulutsuz gökteki yıldızlara inat parlıyordu.

Sekiz

Mirkan koyunlarını sattığı günün gecesi sabaha kadar uyuyamadı. Döndü durdu keçenin altında. Gecenin bir vaktinde kalktı al taya ot verdi. Sonra keçesini sırtladı, gitti dereden bir kova su getirdi. Al tay dişlerini gıcırdata gıcırdata içti bütün suyu. Mirkan yeniden girdi keçenin altına. Ne sabah olmak biliyordu, ne de Mirkan uyumak. Şafağın ilk kızartısı damın içine ulaşınca kalktı. Kapısını usulca açtı, dışarı çıktı. Sanki az önce koşa koşa dereden su almaya giden Mirkan bu Mirkan değildi. Heyecanlıydı. Yüreğini tatlı bir korku gümbürdetiyordu. Yüzünü dolayan seher yeli bile Mirkan'ı getiremedi özüne. Bir zaman durdu kapının önünde.

Gök yıldızlarına kucak açmış mavi bir duman gibi uzayıp gidiyordu ufuklara dek. Uzakta, derenin ötesindeki başı karlı dağlar mavi dumana kesmiş, böğründe yanan çoban ateşleriyle gök yüzüne meydan okuyordu sanki. Harmanların ötesinden binlerce kurbağanın sesi geliyordu. Ateşin başında kaval çalan Muso'nun yele salıp gönderdiği nağmeler yelin ağzında Mirkan'a bir ulaştı, bir kayboldu. Mirkan bütün gücünü kavalın sesine vermek istedi, beceremedi. Ne ses ulaştı Mirkan'a, ne de Mirkan güç yetirebildi yüreğine. Köy derin uykulardaydı. Hırsızlar girse köye, bütün evleri talan etse, uykusundan uyanmaya kimse güç yetiremezdi. Damların üstünü bürüyen baca süpürgeleri yelin çağrısına uymuş gibi sallanıp duruyordu. Hışırtısı uzakta akan bir nehri andırıyordu.

Mirkan kapısının önüne çakılmış duruyordu. Bir zaman sonra olduğu yerden kıpırdadı. Dört bir yanına kulak verdi. Damların dalından gelen otların hışırtısını, köyün içini dinledi. Koca köyde tek canlı yoktu sanki. Ölü uykusuna yatmıştı batmayasıca. Mirkan köyün, dağın, taşın derin uykularda olduğuna inanınca yeli incitmekten korkar gibi yürüdü. Çöplüğü indi, karşıda kara bir yığın gibi duran Dilan'ların evine doğru yollandı. Çöplüğün altında yeniden durdu. Nefeslendi. Dört bir yana kulak verdi. Yaban süpürgelerinin hışırtısını çıkarırsan in cin top oynuyordu her yanda. Mirkan hız-

landı. Tavşan gibi çıktı Dilan'ların çöplüğü. Kapıya yaklaştıkça içi dışını daha çok dövmeye başladı. Nefes alıp vermesi sıklaştı, yüzünün rengi gitti. Kapıya varınca durdu. Yüreği aklına söz geçiremedi sonunda. Çaresiz kapıya iyice yanaştı. Kulağını kapıya dayadı. İlk Apo Eho'nun horlaması ulaştı kulağına. Başını geri aldı, sonra boklu sıvaları dökülmüş iri bir yarık buldu kapıda. Kulağını o yarığa dayadı. Nefesini tuttu, bekledi. Bu sefer de horlamayla karışık kesik kesik anasının sesi geldi kulağına. Davulla sivrisinek örneği. Fazla bekleyemedi, özünü kapıdan aldı. Nefesi içinde mahpus, ayaklarının ucuna basa basa damın dalını dolandı. Baca süpürgelerinin arasına çöktü, içine dolan nefesi piç otların arasına boşalttı. Otlar önce peran peran oldular, sonra yeniden yerlerine dönüp baca süpürgelerine daldalanarak gelin sessizliğine büründüler.

Mirkan olduğu yerde bir zaman kaldı. Aklınca nefesini topladıktan sonra kalktı. Usulca dama doğru sürünmeye başladı. Sürünmek çocukluğunu anımsattı:

O yıl Karadeniz'den gelen Lazlar Zübet beyin sulak topraklarına bostan ekmişlerdi. Önce toprağı kotanlar koşturarak karalamışlar, evleklere ayırdıktan sonra tohum ekmişlerdi. Kavun, karpuz, salatalık, kabak, turp tohumu. Köyün bütün çocukları ilk o yıl göreceklerdi kavun-karpuzun, salatalığın nasıl olduğunu, nasıl yetiştiğini. Bostan yeşillenmeden önceleri derede bir kayanın altına toplanır, gün boyu tartışırlardı. Yok kavun ağaçta olur, yok karpuz yerin altında büyür, yok salatalık buğday gibi başakta büyür diye. Böylesine dolu günlerde zaman ilk o bahar çabuk geçmişti. Haziranın ilk günlerinde karpuz-kavun tegek uzatmış, salatalık çiçeğe durmuştu. Ovadaki kara tarla yeşile bürünmüştü.

Köyün çocukları bundan sonra kaya dibine toplanmaz olmuşlardı. Anasının sandığından bir yarım ekmek çalıp koynuna sokan bostanın yolunu tutuyordu. Daha gün bir urgan boyu yükselmeden bütün çocuklar bostanın dört bir yanını sarmış olurdu. Yere uzanıp dirseklerini yere dayayarak yüzlerini avuçlarına alıyorlar, gene uzun tartışmalara giriyorlardı. Ama bu seferki tartışmaları daha gerçeğe yakındı. Tarlanın bütün çevresine kabak ekmişlerdi Lazlar. Kabaklar tez büyümüşler, iri, yeşil yapraklarıyla yeşilden küçük bir duvar örmüşlerdi bostanın dört bir yanına. Çocuklar yere uzanınca yalnız

geniş yapraklı kabakları görüyorlardı. Bu yüzden de bütün tartışmaları kabak üzerineydi. Kimi bunların karpuz, kimileri salatalık, kimileri de daha ileri giderek soğan ya da turp olduğunu söylüyordu. Hem de bildikleri bütün yeminleri sıralaya sıralaya. Derken aralarında bahislere tutuşuyorlardı. Gün doğuyor, sıcak bellerini kavuruyor, ama onlar günün geçip gittiğinin farkında bile olmuyorlardı. Karanlık çökünceye kadar oldukları yerden kıpırdamıyorlardı. Geniş yapraklı kabaklar karanlığın içine gömülünce çaresizlik içinde doğruluyorlar, ağrıyan sırtlarını ovuşturuyorlar, karınlarını dolduran açlığın derin, iç bulandıran boşluğu içinde, yorgun, başları önlerinde köyün yolunu tutuyorlardı. Gece evlerine vardıklarında da işten kaçmanın cezası kimi babasından, kimi anasından bir yığın sopa yiyor, acı içinde, yarının tatlı düşleriyle kıvrana kıvrana sabahı getiriyorlardı. Sonra da fırsat kollayıp bostanın yolunu tutuyorlardı. Büyükler ise dinden imandan çıkıyor, Lazlara, bu çocukları türetenlere bağıra bağıra küfürler edip içlerinde kalan kinin çoğunu da Zübet ağaya kusuyorlardı.

Günlerden bir gün, nemli toprağın üstünde, başından başlayıp götüne doğru giden sarı çizgileriyle yeşil yaprakların arasından bir salatalığın uç verdiğini gördüklerinde bütün tartışmaları bitmişti. Herkes derin bir suskunluğa bürünüp gözünü o salatalığa dikmişti. Ve işte o salatalığı da ilk Mirkan görmüş, bundan kendine büyük bir övünç payı çıkarmıştı. Zır Şemo her ne kadar salatalığı ilk kendisinin gördüğünü söylemiş, bu iddiasını öğrendiği bütün yeminlerle güçlendirmeye çalışmışsa da, köyün öbür çocukları başta Şafo olmak üzere Mirkan'a inanmışlardı.

Mirkan anısının burasında durdu. Sürünmesi de anısına uyup durdu. Başını kaldırdı Zır Şemo'nun kapısına doğru baktı. Yüzü buruştu. "O zaman ne boktuysa, gene aynı bok namussuz," diye söylendi ufaktan. Tam o sırada adamın iyisi iyi söz üstüne, kötüsü kötü söz üstüne gelir örneği Zır Şemo'nun öksürüğü geldi kapılarından, Mirkan başını kaldırdı o yana baktı. Bir çakmak yandı. Zır Şemo'nun yüzü sigarasını yakıncaya kadar aydınlandı. Mirkan Zır Şemo'nun ince sivri çenesini, tel tel bıyıklarını, yana eğri kemikli burnunu ayan beyan gördü. Mirkan başını baca süpürgelerinin arasına iyice sakladı. "Ayının sıçtığı köyü bekler aklınca. Sırf Zübet ağaya yaranmak için. Gözü kör olsun eşkıyanın. Bir bassa da köyü

görse Zır Şemo'nun itlibini. Hangi kalabalığın içine atar kendini kim bilir." diye söylendi. Sürünmekten vazgeçti. Başını kollarının üstüne dayadı bekledi. Anıları yeniden sökün etti. Kaldığı yerden aldı götürdü Mirkan'ı.

Salatalığı gördüğü o günün gecesini, ilk çocuğunu doğuracak gelinin sancıları içinde geçirdiğini anımsadı. Sabah gün doğmadan önce kalkmış, Helhel kayasının altına zor atmıştı kendisini. Köyün bütün çocukları oradaydılar. Sonra da başlarına geleceklerden habersiz, hoş umutlar içinde tutmuşlardı bostanın yolunu.

Yetim eli uzanınca mor koyun bile sütten kesilir, derler. Lazlar tez anlamışlardı ufukta görünen fırtınayı. Güzel bir salatalığı seyretmeyi bile çok görmüşlerdi çocuklara. Tedbir almışlardı. Taşla, sopayla, küfürle beslenen bir tedbir. Çocuklar daha bostana yaklaşmadan gavur üstüne talana giden Yeniçeri gibi saldırmışlardı çocukların üstüne. Çocuklar birden neye uğradıklarını şaşırıp önce dağılmışlar, ilerde bir yerde toplanıp onlar da hücuma geçmişlerdi. Taşa taşla, küfüre küfürle. Direnmişlerdi. Kiminin kafası yarılmış, kiminin ayağı topallamış, ama kaçmamışlar, direnmişlerdi.

Sonra da yüksekçe bir tepeye çekilip oradan seyretmişlerdi bostanı. Ama o başından başlayıp götüne doğru sarı çizgilerle süslenmiş salatalıkları görmeden. Yetimin ekmeğe baktığı gibi bakmışlardı ovanın ortasında duran o koca yeşilliğe. Gün batmadan da tutmuşlardı köyün yolunu. Başları önlerinde, umutları uçup gitmiş, suskun.

Çocuklarla Lazlar arasında savaş hep sürdü. Bu savaş hiç sona ermedi. Bu Lazların işine geliyordu. Bu savaşta Mirkan ve Şafo'nun dışında, köyün diğer çocukları pes etti.

Yeniden başladı kaz çobanlığı, dana çobanlığı, kuzu çobanlığı. Yeniden duyar oldular günün sıcağını, ayağa batan dikenlerin acısını, açlığın çekilmezliğini. Günler yeniden büyüdü gözlerinde, çekilmez oldu, afat oldu.

Ama çırpınan eşeği çamurda koymayan Allah, çocukları da koymadı. Bir kapı kapadı, bir kapı açtı. Yeni kapı daha yakın, daha cömertti. Zübet beyin çöplükleriydi açılan yeni kapı. Zübet beyin kapısında, konaklarında yenilen salatalıkların kabukları çöplüklere atılıyordu. Yeşil yeşil kabuklar, içleri etli. Yeni bir gün doğmuştu çocuklara. Sabahın erinden kalkan köyün çocukları Zübey beyin çöp-

lüklerini gizli köşelerden gözlemeye başlıyorlardı. Hulamlar sepetler dolusu pisliği çöplüklere boşaltıp geri dönünce de koşuyorlardı çöplüklere. Karınca gibi daraşıyorlardı[35] çöplüklere. Bütün salatalık kabuklarını toplayıp çeşmenin yolunu tutuyorlardı. Daha küçükleri ise çeşmeye varmadan topladıklarını tüketiyorlar, sonra elleri koyunlarında, boyunları bükük öbür kabuk yiyen çocukları seyre dalıyorlardı. Bu çöplük sefasına katılmayan iki çocuk vardı koca köyde: Mirkan ile Şafo. Bu yüzden köyün öbür çocuklarıyla aralarına bir soğukluk girmişti. Öbür çocukların başını Zır Şemo çekiyordu. Kendi aralarında oynadıkları oyunlara katmıyorlardı Mirkan'la Şafo'yu. Yalnızdılar. Baş başa verip kara kara düşünüyorlardı. Köyün öbür çocuklarına kırgındılar Zır Şemo'nun peşine düştükleri için. Oysa bilmiyorlardı çocukların Zır Şemo'nun değil salatalık kabuklarının peşine düştüklerini. Günlerce çocukları yanlarına çekmenin yollarını aradılar. Bir gün köylüler bir hırsızlık konusu açmasaydılar belki de hiç çıkamayacaklardı işin içinden. O gün bostana hırsızlığa gitmeye karar verdiler. Mirkan bir karara vardığı o gece duyduğu sevinci şimdi bile içinde duyar gibiydi.

Gün batmadan yola çıktılar. Her birinin omuzunda bir torba vardı. İki torba dolusu salatalık çalacaklardı. Sonra getirip Helhel kayasının dibinde saklayacaklar, ertesi günü de bütün çocukları toplayıp onlara ziyafet çekeceklerdi. Yol boyu Zır Şemo'yu da çağırıp çağırmamayı tartıştılar. Sonunda onu da çağırmaya karar verdiler. Bostanları görebilecekleri bir tepenin üstüne uzanıp aşağıyı gözetlemeye başladılar. Akşam serininde Lazlar bostan suluyorlardı. Sessizce bostanı, Lazların ellerindeki küreklerle evleklere nasıl su bağladıklarını seyrettiler.

Karanlık çökünce Lazlardan biri küreğini omuzlayıp arkı kesmeye gitti. Öbürleri de bostanın kenarına kazdıkları kohlarına girdiler. Dışarda ocağın üstünde bir tencere kaynıyordu. Biri de elinde kaşıkla sık sık kapağı açıp tencerenin içini karıştırıyordu. Fazla dayanamadı ikisi de. Yanlarından torbalarını kaptıkları gibi kendilerini tepeden aşağı bıraktılar. Nefes nefese vardılar bostanın kıyısına. Her biri ayrı bir kabağın dibine sindi. Sonra yavaş yavaş sürünmeye başladılar bostana doğru. Mirkan yeşil salatalıkları torbasına doldurur-

35 Daraşmak: Tırmanmak.

ken duyduğu sevinci, gururu şimdi de duyar gibi oluyordu. Sürüye saldıran kurt gibi girmişti salatalıkların içine. Teğeklerin arasında sürünüyor, büyük küçük demeden bulduğu bütün salatalıkları torbasına dolduruyordu. Şafo ise başka bir yandan girmişti bostana. Sesi sedası duyulmuyordu. Torbayı kısa zamanda yarıladı Mirkan. Artık kalkacaktı. Tam dikelecekken eli iri bir salatalığa değdi. Koparmak için uzandı. Sapını tuttu, çekecekken bir acı duydu kolunda. Kolundan başlayan dayanılmaz bir acı inceden yüreğinin başına vurdu. İri salatalığın varlığı avucunda kayboldu gitti. Başını ağırdan kaldırdı yukarı. Omuzunda kürek, başında kıl papak, iri bir Laz göğe yapışık duruyordu baş ucunda. Ay ışığı ile birlik korku da doldu gözlerine. Laz kıpırdamıyordu. Durmadan bütün gücünü koluna bastığı çamurlu ayağına veriyordu. Fazla dayanamadı Mirkan.

"Vay anaaaa," diye bağırdı bütün gücüyle.

Laz eğildi, kolundan tutup kaldırdı Mirkan'ı. Mirkan o sırada Şafo'nun kaçarken çıkardığı tapırtıları duyar gibi oldu. Sonra yüzüne inen tokatla gözleri karardı, başı döndü. Bağırmalar, sırtına vurulan tekmelerin acısını bir zaman duydu düştüğü yerde. Sonrasını bugün bile anımsamıyordu.

Geçten geç kendine geldiğinde ay aşmak üzereydi. Dört bir yanına bakındı, nerede olduğunu anlayamadı. Her yanı sızlıyordu. Yeniden çöktü olduğu yere. Dizlerini büktü, başını kolları arasına aldı, öylece kaldı. Bir zaman sonra kulağına boğuk boğuk sesler gelmeye başladı. Korkuyla kaldırdı başını, sesleri dinledi. Çok geçmeden de anasının sesini tanıdı. Anasının sesi ona güç verdi. Kalktı, seslerin geldiği yana zorla yürümeye başladı.

Şafo kaçmayı başarınca doğru Mirkan'ın anasına ulaştırmış haberi. Sonra da köyün bütün çocuklarını toplamış başına. Mirkan'ın anası önde çocuklar arkada tutmuşlar bostanın yolunu.

O geceye ait anılar bütün belleğini doldurmuştu Mirkan'ın. Anasının nasıl sarıldığını, nasıl ağladığını, başta Zır Şemo olmak üzere köyün bütün çocuklarının nasıl alay dolu güldüklerini, nasıl anlam dolu baktıklarını dün gibi anımsıyordu.

Eve geldiklerinde anası babasına olayı anlatırken dayanamamış ağlamıştı. Babası hiçbir şey dememiş, sigara üstüne sigara yakmıştı.

Gece üçü de uyumamıştı. O yaşlı baba bütün gece ah üstüne ah çekip durmuştu. Sabah olunca da beş koyundan birini önüne katıp tutmuştu kasabanın yolunu. Akşam bir hurç dolusu salatalıkla dönmüştü geri. Ama ne fayda. Mirkan değil salatalık yemek, dönüp bakmamıştı bile. Ne anasının yalvarmaları kâr etmişti, ne babasının bağırıp çağırmaları.

İşte o olaydan sonra bu yaşına kadar Mirkan ne bir tek salatalık yedi, ne de o olayı unuttu.

Baca süpürgelerinin içinden usulca kaldırdı başını. Zır Şemo'ların kapıya baktı. Ses seda yoktu. "Hele sen şu dünyanın işine bak," diye söylendi, "bir sürünmek nerelere aldı götürdü beni. İnşallah bu sürünmek öbürü gibi olmaz."

Dizlerini karnına doğru çekti, kollarının üstüne dikeldi. İt gibi yürüdü. Bacanın başına varınca durdu, nefeslendi, dört bir yanı gözleriyle kolaçan etti. Ağzını karanlık bacaya doğru yaklaştırdı, usulca:

"Dilan, kız Dilan," diye içeri seslendi.

Sonra kulağını dayadı bacaya, nefesini tuttu. Bir yorgan hışırtısı duydu zor ha zor. Yeniden ağzını bacaya dayadı.

"Dilan, kız Dilan... Benim... Mirkan... Kapıya gel," dedi.

Ayaklarının ucuna basa basa ayrıldı damdan. Sessizce kapının önüne geldi, durdu. Yüreği yeniden gümbürdemeye başladı içinde. Gözlerini kapıya dikti, bekledi. Çok geçmeden kapı yıldızlı gecenin içine açıldı. Dilan'ın başı göründü kapıda. Seher yeli saçlarını yüzüne doladı. Eliyle saçlarını yüzünden aldı, iki yana ayırdı. Mirkan'ı gördü. Mirkan ellerini önünde kavuşturdu, duvara iyice yaslandı. Dilan usulca kapıyı örttü, duvara sürüne sürüne Mirkan'a yaklaştı.

"Sen misin Mirkan? Hayırdır?" diye sordu yele karışıp giden fısıltılı bir sesle.

Mirkan:

"Benim Dilan," dedi usulca. "Hayırdır."

Dilan'ın kara gözleri yıldızlı gecenin içinde şöve gibi parladı.

Sustular.

İnce yalımlı bahar yeli Dilan'ın ak gömleğine, güllü donuna ulaştı. Dilan dalga dalga oldu yelin ağzında. Büzüldü.

“Öyleyse nedir Mirkan?” dedi sonunda, “Ne söyleyeceksen tez söyle. Bir gören mören olur. Hem üşüdüm de...”

Mirkan tuttuğu soluğunu bıraktı. Gözleri Dilan’ın gözlerine kavuştu. Elini kaldırdı, Dilan’ın omuzuna koymak istedi, ne düşündüyse vazgeçti, kolunu duvara dayadı.

“Bak Dilan’ım,” dedi usulca, hırıltılı bir sesle.

Dilan Mirkan’ın sesinden ürktü. Başını kaldırdı, Mirkan’a baktı. Ay ışığı yüzünün bir yanını aldı. Kirpiklerinin gölgesi düştü öz yüzüne. Saçlarını da yel aladı, kaldırdı duvara yapıştırdı. Duvar karaya boyandı sanki. Dudakları ufaktan kıpırdadı:

“Söyle Mirkan, neyse söyle çekinmeden. Senin benden başka kimin var bu dünya yüzünde; çekinme.”

Bu sözler sanki yüreğine bilmediği, tatmadığı bir şeyler doldurdu. Gürül gürül akan, ak köpüklü sular gibi duru, coşkulu şeyler. Mirkan, “haydi Dilan’ım gidelim” dese elini eline vermekten başka şey düşünmezdi. Daha bir yakınlık duydu Mirkan’a. Usulca yaklaştı. Canı canına değdi Mirkan’ın. Bir ürperti duydu. Üşümek gibi değil. Tatlı, ılık, içini kaynatan bir titreme. Yavru ceylan gibi sokuldu Mirkan’a.

“Söyle Mirkan’ım” dedi. “Ne istersen iste. Çekinme... Bil ki bu canım sana kurbandır. Sözüm kesilip şerbetim içildikten bu yana yoluna kurbanım senin.”

Utandı, kızardı. Kan seğirtti yüzüne. Dudakları titredi, morardı. Öz sözlerine özü bile inanmadı.

Mirkan duvardan kolunu aldı, usulca Dilan’ın beline doladı.

“Bak Dilan’ım,” dedi, sesi daha gür ve güvenli çıktı. “Gün çıkmadan yola düşmem gerek Dilan’ım. İran’a gitmem gerek. Sattığım koyunların parasıyla kaçak mal getireceğim. Dileğim başlığını tez tamamlayıp sana kavuşmak. Düşündüm, taşındım başka yol bulamadım. Biraz sonra Kero dayıyla yola çıkacağız. Sağ olsun beni yalnız koymadı. Babalık etti... Gitmeden önce seni son bir kere daha göreyim dedim... Dünya bu Dilan’ım. Hali bilinmez. Ne zaman eser, ne zaman savurur, ne zaman yakar bilinmez. Hele benim gibi yetimlere hiç aman vermez. Kim bilir belki dönmem. İçime dert olmasın

dedim. Dilan'ımı son bir kez daha göreyim, dedim..."

Sustu. Ama ne esen yel sustu, ne vuran yüreği. Dilan'ı daha bir sardı.

"Başka bir yol yok muydu Mirkancan?" diye Dilan umutsuz, çaresiz sordu.

"Bizim gibi yoksula başka ne yol ola Dilan'ım. Gene de Kero dayı sağ olsun. Yoksa ben nere, bu yolu bulmak nere... Şimdi senden bir dileğim var Dilan."

Dilan Mirkan'ın kollarından sıyrıldı, özünü bir adım geri aldı. Gözleri yeniden kavuştu Mirkan'ın gözlerine:

"Söyle Mirkancan. Ne istersen iste. İster canımı iste. Sen benim yoluma canını koyduktan sonra benim canım çoktan sana kurban..."

Mirkan başını önüne indirdi:

"Dilan'ım eğer dönmezsem... Eğer dönmezsem, öldüğüme iyice inanmadan yada bakma... Tek dileğim bu senden."

Dilan'ın gözleri büyüdü büyüdü. Ayın bütün ışıkları doldu gözüne. Işıklar orada, Dilan'ın gözbebeklerinde donup kaldılar. Elleri yanına düştü. Dimdik durdu olduğu yerde. Yel inadına hızlandı. Güllü donunu, ak gömleğini alıp götürmek istedi, ama Dilan'a güç yetiremedi.

"O nasıl söz Mirkancan? Nasıl söz kurban olduğum! Gözün arkada kalmadan git. Senden başkasına bakmam. Bakarsam bu iki gözüm avcuma aksın. Haydi yolun açık olsun Mirkan'ım."

Daha fazla güç yetiremedi özüne. Kara gözleri bulandı, ardından yaşlar geldi. Al yanakları ıslandı. Ayın ışığı parladı ıslaklığında yanaklarının. Bütün yıldızları göğün, ıslak yanaklarına doldu Dilan'ın.

Mirkan usulca başını önüne indirdi, döndü, yürüdü. İçini dolduran acıya, mutluluğa, ömrünce kendisi için ilk defa dökülen yaşlara dönüp bakmadan yürüdü. Çöplüklerine kadar dayanabildi ancak. Durdu, dönüp ardına, Dilan'ı bıraktığı yere baktı. Dilan orada, ak gömleği, güllü donuyla birlik bahar yelinin ağzında sallanıp duruyordu duvarın dibinde.

Dokuz

Sabahın acılı seher yeli iliklerine kadar işledi. Dilan duymuyordu. Duvara bir yanını vermiş öylece duruyordu. Beyni keçeleşmiş, kanı donmuştu sanki. Kara gözleri çok uzaklarda bir yere takılmış kalmıştı. Şafak gittikçe kan rengine bürünüyor, yeni bir günü doğurmaya hazırlanıyordu.

Sonunda canı sızılı yele güç yetiremedi. Dilan usulca büzüldü, ellerini koynuna soktu. Gözlerini uzaktan aldı, köyün içine saldı. Karşıda Zır Şemo'nun çocukları çöplüklerinin başına oturmuş, güle oynaşa sıçrıyorlardı. Birkaç kadın kapı önlerinde kurcalanıp duruyordu. Dilan yeni doğan danadan beter ürktü. Gömleğinin yakasıyla ak gerdanını örtmeye çalıştı, hızla döndü, içeri girdi.

Bütün ev derin uykulardaydı. "Yokluğun tek zenginliği uyumaktır" diyenler doğru demişler. Apo Eho horultular içinde damı indirip kaldırıyordu. Ana ise ha vardı ha yoktu. Bir topak olmuş, kocasının dalına sığınmıştı.

Dilan bir zaman kapının yanında durdu. Damı gözden geçirdi. Sonra usulca yatağına girdi, yorganını başına çekti. Ağırdan başlayan kir kokulu bir sıcak bütün canını sarmaya başladı. Dizlerini karnına çekti iyice. İçine dolan sıcak beyninin uyuşuğunu açtı. Düşünceler sökün etti ardından. Ne uyku koydu, ne yorgunluk. Düşünce acılar getirdi, umutlar doğurdu. Umut içine aktı Dilan'ın. Ak umutlar. Düşünce sevda depreştirdi. İçine bahar doldu sanki. Yüreği çiçek açtı alı al, moru mor. Ama bir yanı kış. Yüreğinin bir yanı çiçekte, bir yanı kışa boyun eğmiş. Acı düşünceler, güzel umutlar birbirine karıştı sonunda ter, bok, is kokan tek göz damın içinde. Zaman çekilmez oldu, yasa gama battı Dilan'ın çırpınan, seven yüreğinde. Bu sevda yaman sevdaydı. Ne bir kunkul düşürmeydi bu, ne gülen gözlerdi. Eskidendi onlar. Sevda Mirkan'ın erkek nefesinden, tütün kokan nefesinden, canına dokunan elinden geçmişti içine. Düşündükçe bütün canını tatlı bir uyuşukluk alıyor, çok geçmeden de korkuya dönüyordu. Yitirmekten korkuyordu sevdasını, Mirkan'ını.

Paşo'nun beyliyi, alnına dökülen kahkülü, duvara yaslanıp o alımlı duruşu uçup gitmişti, silinip kaybolmuştu. Sır olmuş, ruh olmuş kırklara karışmıştı. Ömrünce duymadığı, şimdi tatmaya doyamadığı bir kıpırtı vardı yüreğinde. Mirkan'ı düşündükçe içine dolan bir kıpırtı. Bahar yelinin ağzında usuldan salınan mayıs çiçeklerinin salınışı gibi bir kıpırtı. Mirkan şimdi uzaklardaydı. Uğruna yollara düşmüştü. Çaresizdi Dilan. Damın içini dolduran babası Apo Eho'nun horlamalarında, damın yoksulluğunda, çocukların sayıklamasında bile yalnızdı. Kollarından zincire vurulmuş kölelerden de beterdi.

Dilan kulağı esen yelde, canı bok kokan bir damın içinde kirli bir yorganın altında acılar, güzel umutlar, tatlı düşler içinde kıvrandı durdu.

Dayanamadı sonunda. Güç yetiremedi içini dolduran binlerce karışık düşünceye. Yorganı attı üstünden. Kalktı oturdu. Yatağının içinde bir yumak oldu. Ama gene kurtulamadı düşüncelerden. Çarnaçar teslim oldu. Başını dizlerine dayadı, öylece kaldı. Ne anasının babasının kalkıp kızlarına baş salladıktan sonra sessizce gittiklerini, ne kardeşlerinin evi bir zaman deli boğanın ahırı birbirine kattığı gibi alt üst ettiklerini, ne de bacadan güllü donuna vuran günün doğduğunu duydu.

Çok zaman sonra kaldırdı başını. İçine kan dolmuş kara gözlerini usulca saldı damın içine. Gözleri ekmeğini yitirmiş çocuğun gözleri gibi dolaştı evin içini. Karaya bulanmış toprak duvarda, duvarda duran isli çırada, sönmüş ocakta, dört bir yana atılmış kirli yorganlarda, güllü donundan kurtulup yırtık hasırın üstünde duran gün ışığında, ışıkta oynaşan binlerce tozda, aralarından ışık sızan örtük kapıda, içinden bok kokusu gelen delikte kaldı gözleri. Hiçbir şey kurtaramadı onu çaresizliğinden. Başını yeniden dayadı dizlerine. Büzüldü, bir topak oldu. Duruşu damın yoksulluğuna daha bir uydu.

Geçten geç kapı usulca aralandı. Günün ışığı dalında, başı eğik Apo Eho girdi içeri. Kapıyı usulca örttü, bekledi. Gözü karanlığa alışınca ayaklarının ucuna basa basa Dilan'a yaklaştı. Başı ucunda durdu. Derinden iç geçirdi. Başını kızından başka yana aldı. Ak sakalı titriyordu. Bastonuna dayandı, tabakasını çıkardı, ağırdan bir sigara sardı. Çakmağın sesine Dilan başını kaldırdı, babasına baktı. Göz göze geldiler. Baba gözlerini kaçırdı, Dilan yeniden başını dizlerinin

üstüne koydu. Apo Eho zorlu bir yudum aldı sigaradan. Bastonuna çöktü, yere çömeldi. Elini kızının başına götürdü, gülü incitmeden korkar gibi kızının kara saçlarını okşadı.

"Kızım, Dilan'ım..." dedi fısıltıyı andıran bir sesle.

Dilan ağırdan kaldırdı başını. Gözlerini bir zaman kaldırmadı yerden. Apo Eho kara kirpiklerin gölgelediği kızının gözlerini göremedi. Ağırdan kirpikler de kalktı sonunda. Anlamsız gözlerle baktı babasına. Baba utandı, başını önüne indirdi. Duyguları söz oldu ağzında:

"Bana öyle bakma kızım," dedi yılgın bir sesle, "bakma öyle. Yakma bu yaşlı yüreğimi. Utanıyorum senden Dilan'ım... Hem senden, hem Mirkan'dan. Dünya malı uğruna gitmiş yad ellere bu gece. Bütün köy duymuş Mirkan'ın başlık parası uğruna canını ölümün yoluna koyduğunu. Bilmedim kızım. Bilmedim valla... Bileydim hiç yollar mıydım? Zıkkım olaydı başlık parası. Sen sanki karnı tok mu doğdun anandan. Koy gene aç olaydın, aç olaydık. Yüreğim yanıyor kızım. Sanki içime ateş düşmüş. O başlık parası ateş olaydı, nar ola içime düşeydi. Belki de içimi yakan odur kızım..."

Sustu. Sönmüş sigarasını yaktı yeniden. Dilan gözü duvara düşen gün ışığında dalmış gitmişti.

"Benim de suçum yok Dilan'ım," diye Apo Eho sözünü koyduğu yerden aldı götürdü. "Yok suçum valla. Törede yetim kızı başlıksız yollarlar. Keşki sen de anasız babasız olaydın da bu işler olmayaydı. Kero da beraber gitmiş Mirkan'la. Bey köpeği yoksul aşı yemez. Niye yanına düşe ki o köpek? Durdu aklım. Düşünemez oldum. Sabahtan bu yana elim ayağım tutmaz oldu kızım. Ne diyeyim... Bağışla beni Dilan'ım..."

Dilan duvardan aldı gözlerini. Babasına acıma dolu, kin dolu, yalvarma dolu baktı. Baba başını indirdi önüne. Ak sakalı göğsünde titremeye başladı. Dilan hırsla kalktı ayağa. Apo Eho yeniden kaldırdı başını, kızına baktı.

"Bana öyle bakma kızım," dedi yalvarır gibi. "Bakıp da eritme beni. Ben senin için istedim onca başlığı. Kara gözlerin, ince yapın için. Yüzün kara, başın önünde gidesin istemedim el kapısına. Yüzün ak, anlı şanlı gidesin istedim. Bir de... Bir de senden sonra

karnımız bir sıcak aş görsün istedim. Nerden bilirdim işin oraya varacağını. Haberim olaydı keserdim yolunu, gel Mirkan oğlum, gel al karını git, derdim. Bilemedim."

Dilan daha fazla dayanamadı. Babasını sıyırdı geçti. Hızla dayrasını aldı, başından taktı, dışarı çıktı. Kapının önünde bir zaman kaldı öylece. Kararsız, yılgın, çaresiz. Birden başını döndürdü, saçları yelpazelendi. Gözleri irileşti, Mirkan'ın kapısına çakıldı kaldı. Kapı boştu. Kapalı kapı Kaf dağının karası gibi duruyordu. Başı önüne düştü. Bakamadı. Yüreğinin bir yerlerinde bir acı duydu. Zulüm bir acı. Midesi bulandı, başı döndü, gözleri karardı. Yüzüne dolanan saçlarını eliyle geriye attı, yüzünü güne tuttu. Kâr etmedi. Duvara yaslandı. Alışkın gözleri Zübet beyin kapısına ulaştı. Paşo'yu gördü bozbulanık. Duvara yaslanmış, ağzındaki kehribar ağızlıktan dumanlar çıkarıyordu. Dilan'ın baktığını görünce elini papağına götürdü. Dilan hızla özünü aldı duvardan. Geri döndü, koşar adımlarla zor attı içeri kendini.

Baba ocağın başına oturmuş, başı önünde ufak ufak ağlıyordu.

Hıçkırıklar doldu Dilan'ın boğazına. Olduğu yerde sendeledi, zorla yürüdü, babasına sarıldı. Hıçkırıklar boşandı boğazından.

"Ağlama baba," dedi öz hıçkırıklarının arasından, "ağlama... Senin ne suçun var bu işte. Az önce kendin söyledin... Suç törenin, suç yoksulluğun... Yiğidin başına yazılan gelir, demişler baba... Olacak neyse o olur... Ağlama... İyi olur... Ömrünce bir gün görmedin baba... Bir de benim derdime yanma... Ben yanam yeter."

Sustu.

Bir zaman ikisi de hıçkırıklarda boğuldular. Babayı öksürük tuttu. Dilan usulca kollarını ayırdı babasının kemikli gövdesinden. Utanmış, kızarmış kalktı. Başı önünde gitti bir köşeye oturdu, büzüldü. Apo Eho yeniden el attı tabakasına. Kalın bir sigara sardı, yaktı.

"En sonunda beni de ağlattın kızım," dedi gülümsemeye çalışarak. "Babamın ölümüne ağlamamıştım ben... Ama bizim kendimizi yememiz boşuna kızım. Mirkan yiğit oğlandır. Görürsün, sağ salim döner gelir... Hem yüzünün akıyla. Unutma babanın bu sözünü."

Dilan da gülmeye çalıştı, beceremedi. Kalktı. Gitti bir yastığın arasından yarım kalmış bir çorap çıkardı. Geldi yerine oturdu. Yü-

zünü, gün vurmuş duvardan yana döndü. Çorabı örmeye başladı. Baba kalktı, sessizce dışarı çıktı. Kapı yüzüne kapanınca korkulu düşünceler yeniden sökün etti Dilan'ın başına. Elleri alışkanlığını kaybetti. Çorabı usulca yanına koydu. Ellerini koynuna soktu, başı omuzunun üstüne düştü, öylece kaldı.

On

Dilan üç gün üç gece ne uyudu, ne de uyanık gezdi: Düşte gezer gibiydi. Ahırdan ocağın başına, ocağın başından ahıra. Ayaklarını katlayıp bir doğru dürüst oturmadı. Yemedi, içmedi. Bir alevdi içini yakan. Çaresizdi, eli kolu bağlıydı, umutsuzdu. O canlı, gülen, hem gözlerinin içiyle gülen Dilan gitmiş, yerine uyur gezer bir ölü gelmişti.

Bütün evdekiler de Dilan'ın derdindeydi. Apo Eho şafakla birlik evden çıkıyor, gece herkes uyuduktan sonra dönüyor, yatakta bir yumak gibi büzülmüş duran Dilan'ı görmezden geliyor, usulca yatağın içine girip yorganı başına çekiyor, sabaha kadar da dönüp duruyordu. Anası ise daha beter olmuştu. Özözüne durmadan konuşuyor, bazen gizlice ahıra gidip sessizce ağlıyor, sağdığı sütü çok geçmeden bulaşık suyu diye götürüp kapıya döküyordu. Bazen de ne yapacağını bilemeden bir köşeye büzülüp dualar okuyordu. Çocuklara gelince: Ha vardılar, ha yoktular. Ne ekmek üstüne kavga ediyorlar, ne de konuşuyorlardı. Dilan oturunca sessizce gelip ablalarının yanını alıyorlar, elleri yüzlerinde anlamsız gözlerle Dilan'ı seyrediyorlardı. İşte böylece bitmek bilmeyen üç koca gün geçti yoksul damın içinde.

Karşı dağlar dördüncü günü doğurmaya hazırlananda Dilan usulca süzülüp çıktı yorganın altından. Dayrasını başına geçirdi, dışarı çıktı. Seher yeli vurdu yüzüne. Ufaktan bir titreme aldı canını. Şafağın kızartısı alaca bulacaya dönmüştü köyün içinde. Melle Rızo bile uyanmamıştı. Dilan ağırdan damın dalını dolandı, usulca dama çıktı, bacanın üstüne oturdu. Yüzünü gün doğandan yana döndü. Bir umut kıpırdadı içinde. İçini ılıtan, cana can katan bir umut. Umut ışık getirdi kara gözlerine. Şafağın kızartısı gözlerinde şavkılandı. Karşı dağlar mavi dumanın içinde karaya çalıyordu. Bahar son demlerini yaşıyordu dağlarda.

Dilan gözlerini karşı dağlara dikti. Gücü yetmedi dağı bürüyen dumanı delip geçmeye. Dağın doruğu kızardıkça etekleri kararardı, dumanlandı. Dilan bütün gücünü gözlerine verdi. Elinden gelse dağları delecekti. Ama maviden karaya dönüşen dumana söz geçmiyor,

güç yetmiyordu. İçinde aklanan umut yeniden karaya dönüşecekken gün yetişti imdadına. Dağın doruğundan nazlı gelin gibi salına salına doğdu. Ova ışığa kesti. Mavi duman gülünü yitirdi. Yollar dumanın içinde ayan beyan olmaya başladı. Dilan elinin tekini gözüne siper etti, kalktı. Gölgesi damın önüne düştü.

Apo Eho kızını yatağında büzülmüş oturur göremeyince kalktı. Bastonunu aldı, usulca ahıra giden deliği geçti. Dilan ahırda da yoktu. İçinden "lahavle" çekti, başını umutsuzca iki yana salladı, dam tarafına geçti. Kapıyı açtı, dışarı çıktı. Korkuyla dört bir yanına bakındı. Zır Şemo kapısının önünde oturmuş kendisine gülüyordu. Apo Eho'nun özünden yana baktığını görünce:

"Bir yitiğini mi arıyordun Apo?" diye sordu, yalandan ciddileşti. "Eğer aradığın kızınsa dama çık. Dağlarda bir şey arar durur gün doğandan bu yana. Sevdasını yitirenlerin hali var üstünde. Başı açık, üstü çıplak. Ar hayayı atmış. Çık da sahip ol maralına."

Apa Eho'nun başından bir kazan kaynar su döktüler sanırsın. Önce canını bir alev aldı, yaktı. Ardından titreme tuttu. Canını saran bütün kıllar baş kaldırdı. Dişleri kenetlendi ağzında. Beyni keçeleşti, Zır Şemo'ya bir yanıt aradı bulamadı. Küfretmek istedi dolu dolu, olmadı. Korkusu yendi kinini. Başını önüne indirdi. Dilan'ın damdan evin önüne düşen gölgesini gördü. Hızla çıktı damın üstüne. Bütün kinini kızına kusacakken durdu. Dilan başka dünyalardaydı. Saçı yele tutulmuş, üstündeki güllü dayrası dalga dalga. Sanırsın arpa tarlasına yel uğramış. Gözleri karşı dağlarda fırlanıp durmakta. Yüzü morarmış soğuktan. Öyle güzel, öyle güzel. İnsanın koparmaya kıyamadığı kurtkulağı çiçeğinden de güzel.

Apo Eho usulca yaklaştı kızına.

"Etme maralım," dedi yavaşça.

Az önce Zır Şemo'nun da "maralın" dediğini anımsadı, kızdı, utandı. Sözünü değiştirdi:

"Etme gözümün ışığı," dedi, elini kızının omuzuna koydu, "etme, eritme bizi bu son çağımızda. Bugüne kadar az mı çektik balam, az mı? Bir de sen çektirme. Ele aleme malamat[36] etme. Güldürme iti pişiği üstümüze."

36 Malamat: Rezil rüsva.

Dilan gözlerini dağlardan aldı, babasına baktı. Babasının çökmüş yüzünde, ıslak gözlerinde aradı dağlarda bulamadığı umudu, haberi.

"Hayır mı baba?" diye sordu.

"Ne hayrı olacak kızım sabahın bu vaktinde?"

Dilan tez aldı sözü:

"Kötü bir haber mi var yoksa?"

"Yok gözümün ışığı, yok. Valla yok, billah yok. Haydi sen gir eve. Bizi eritme. Ben gözlerim yolu. Sen git içerde otur. Bir karartı bile görsem sana haber ulaştırırım bacadan. Haydi gir içeri. Bak Zır Şemo bile bize güler oldu. Haydi."

Dilan boynunu büktü, damdan indi. Evin önünde durdu, başını kaldırıp Zır Şemo'nun kapısına baktı. Zır Şemo gülüyordu:

"Namın Mem ü Zin'i bile geçecek. Sevdan dillere destan olacak kız. Hekât olacaksın dillerde. Hah hah ha ha..."

Dilan fazla dayanamadı. Zor attı özünü damdan içeri. Kapıyı binlerce küfür gibi kapadı. Geldi evin ortasında durdu. Ellerini koynuna soktu. Gözleri yeniden yitirdi canlılığını. Anası bir köşeye çökmüş, büzülmüş, bir çaput yığını olmuştu sanki. Aldırmadı. Ocağın yanındaki tezeğin üstüne oturdu. Yerden aldığı bir çalıyla ocağı karıştırmaya başladı.

Bir zaman sonra ana olduğu yerde kıpırdadı. Bir iki kaşındı. Gömleğinin yakasını çevirdi bit aradı. Sonra başını kaşıdı. Yılların getirdiği bıkkınlık yüzüne gözüne bulaşmıştı. Kaşına kaşına kalktı. Bir tas süt aldı külekten. Sandıktan da kara bir ekmek çıkardı. Getirdi Dilan'ın önüne koydu.

"Haydi kızım bir iki lokma al. Al da gözüne ışık gelsin. Kuruyacaksın bu gidişle. Bizi elaleme malamat ettiğin yetmezmiş gibi bir de kendini yeyip bitirme. Gelmezse gelmez. Ölürse ölür. Yiğide kıtlık mı düştü? Mirkan olmaz bir başkası olur. Daha dün sendin Paşo beyin dalında deli dana gibi dolaştığını söyleyen. Mirkan iyi oğlandı hak için. Ama bu dünyada da başlıksız kız verilmiş değil. Dönerse başımız gözümüz üstünde yeri var, dönmezse..."

Sözünün ardını getiremedi. Dilan hırsla başını kaldırdı anasına baktı. Gözleri kin kusuyordu.

"Demek senin kadınlığın bu ana," dedi. "Babam olmazsa bir başkası, o olmazsa, o demek. Beni gızana gelen kancık itle bir tutarsın demek. Ben de seni anam bilirdim..."

Sustu. Başını yeniden önüne düşürdü. Sesi çok uzaklardan geldi:

"Mirkan'ın eli değdi elime. Söz verildi, söz verdim. Söz verdim ondan başkasına bakmayacağıma, ondan başkasının karısı olmayacağıma. O benim uğruma canını ölümlere attı. Mert olduğunu sen de söyledin. Bir kız uğruna canını ölümlere atan mert bir yiğidin uğruna benim canım bin kere kurban olsun..."

Ana usulca çöktü Dilan'ın yanına. Başını korka korka okşadı. Dilan aldırmadı.

"Demek sevdaya düştün kızım. Bilmedim. Bağışla... Senin Mirkan'a bu kadar sevdalandığını düşünemedim. Bekle kızım. Ama bizi de düşün. O yaşlı babanı da düşün. Namusumuzdan başka neyimiz var bu dünyada. Hiç değilse ona leke getirme."

Sonra kalktı, gitti köşesine oturdu. Ufak ufak, burnunu dahi çekmeden ağlamaya başladı.

Dilan döndü anasına baktı. Gözleri kederlendi. Bir zaman önünde duran süt tasına daldı gitti. Bütün yaşamı, acıları doldu süt tasının içine. Bir de gördüğü birkaç güzel gün. Mirkan'la Paşo beyin dalına dolandıkları günler. En son da o gece. Mirkan'ın nefesini yüzünde duyduğu o gece. Yüreğinin vurduğu o gece. Hepsi süt tasının içinde birbirine karıştı. Yaban tezeği toplamakla geçen bütün yaşamının sonunda sütten ak görünen bir mutluluk gelmişti, ama yaz yağmuru gibi de çekip gitmişti. Bundan sonrası ne olurdu, ne olmazdı bilmiyordu. Yüreğini yakan da oydu ya.

Kapının sesine başını kaldırdı. Küçük bacısı Şilan kapıda durmuş bakıyordu.

"Ne oldu kız?" diye sordu Dilan.

Kız kapıyı örttü, iki adım ileri geldi, Dilan'ın önünde durdu.

"Babam deli olmuş aba," dedi. "Köyün bütün çocukları toplanmış babama bakıyorlar. Zır Şemo dayı söylemiş oğluna babamın deli olduğunu. Valla deli olmuş aba. Bizim damın üstünde durmuş dağlara bakıyor bu sabahtan beri. Hem..."

Sözünün sonunu getiremedi. Ağlıyordu. Dilan kızın kolundan tuttu özüne doğru çekti, bağrına bastı bacısını.

"Ağlama bacım," dedi, "ağlama. Deli olan babamız değil, deli olan ben. Sus... Ağlama. Benim derdim bana yeter bacım, bir de siz yakmayın beni. Haydi git oyna." O demeye kalmadı bacanın deliğini kapatan tezek kalktı. Damın içi ışıklandı. Apo Eho'nun başı girdi bacadan içeri. Şilan korkuyla ablasının kucağına sindi.

"Kızım, Dilan kızım!" diye seslendi Apo Eho içeri.

Dilan bacısını kucağından kenara itti, sıçradı kalktı. Bacanın ağzına gitti, başını kaldırdı.

"Söyle baba, benim."

"Kızım tez gel bacaya. Harmanlardan bu yana bir atlı geliyor. Ben atı Zübet beyin kısrağına benzettim. Belki de Kero'dur gelen. Hele tez ol..."

Dilan sözün gerisini dinlemeden kapıya fırladı. Damın dalına doğru koştu. Başındaki puşuyu yel aldı götürdü, aldırmadı. Apo Eho damın kıyısına gelmişti. Dilan'ın koştuğunu görünce eliyle atlının geldiği yanı gösterdi. Dilan mıh gibi çakıldı bir an. Baktı, atlıyı gördü, Kero'yu tanıdı, koştu. Apo Eho bastonuna dayana dayana düştü kızının ardına. Çocuklar da Apo Eho'nun peşine.

Yaza bel veren bir bahar gününün kavuran sıcağı sarmıştı her yanı. Çiçekler boyun bükmüş, otlar kıpırtısız duruyorlardı. Ufak su birikintilerinde yüzlerce kuyruklu kurbağa yavruları yüzüyordu. Sular yeşil cengere kesmişti. Kısrak dereye zor attı özünü. Kero'nun dizginleri çekmesine, kendinin aşırı yorgunluğuna aldırmadı. Yeşil cengeri ağzıyla bir yana itti, su içmeye başladı. Kero kafasını kaldırdı göğün ortasına çakılmış güne baktı. Gözleri kamaştı. Papağını kaldırdı, alnının terini sildi elinin yanıyla. Sonra Çerkez eğerinin kaşına iki eliyle dayandı, bütün gövdesinin ağırlığını kollarına yükledi. Bir zaman bekledi. Atın suya doymadığını görünce dizginleri çekti. At ağzından sular aka aka başını kaldırdı. Kero karnını mahmuzladı atın. At çarnaçar suyu kurumuş dereyi geçti. Daha yokuşun yarısına vurmadan durdu, Kero yeniden karnını tekmeleyinceye kadar kıpırdamadı. Sonra yeniden ön ayaklarını öne atıp gövdesini zorla ileri aldı. Kero baktı olmayacak, indi attan. İleri geçti,

dizgini koluna doladı, yürüdü. At ağır bir yükten kurtulmanın ferahlığıyla Kero'nun peşinden gitti. Dereyi nefes nefese çıktılar ikisi de. Kero papağanı çıkardı başından. İki elini beline koydu, derinden nefeslendi. İşte o an saçı başı birbirine karışmış koşan Dilan'ı gördü. Köyün bütün çocukları da peşine takılmıştı. Aralarındaki Apo Eho'yu ise ata binince seçti. Önce bir anlam veremedi. "Koyunlarından biri mi öldü dağda," diye düşündü. Sonra atı mahmuzladı. Dilan kendinden yana koşuyordu. Yeniden çekti atın dizginlerini. Dilan ulaşmadan da bağırdı:

"Ne oldu Dilan kızım? Nedir bu hay havar?"

Dilan birkaç adım kala hızını kesti. İçi dışını dövüyordu. Kero'nun önünde durdu tam. Kero işte o zaman anladı bu hayhuyun Mirkan'la ilgili olduğunu. Gözlerini o an kaçırdı Dilan'ın gözlerinden. Sarardı, yüzünü ter bastı.

"Dağda ayağı kırılmış bir koyun gördüm Dilan," dedi yalandan. "Sallı gözenin altında. Sizin miydi yoksa? Bilsem alır getirirdim."

Dilan'dan yanıt gelmeyince başını kaldırdı. Dilan'ın perişan halini, yalvaran gözlerini gördü.

"Ne oldu sana kızım," dedi bilmezden gelerek. "Ne oldu?"

Dilan atın dizginlerini tuttu, yalvaran gözlerle baktı Kero'ya.

"Doğru söyle Kero dayı," dedi usulca. "Ne oldu Mirkan'a? Niye seninle dönmedi geri?"

Kero zorla gülümsedi. Dört bir yanına bakındı zaman kazanmak için. Çocuklar Apo Eho'nun etrafını sarmışlar gülüşüyorlardı. Apo Eho ise bastonuna dayanmış kendilerinden yana bakıyordu.

"Hay Allah," diye güldü Kero Dilan'ın gözlerine baka baka, "ben de sandım ne oldu? Mirkan'a ne olacak kızım. Yanında benim gibi bir adam olduktan sonra ne olur Mirkan'a? Ben sözümün adamıyım. Mirkan'ı sağ salim aşırdım sınırdan. Yanına da iyi bir dostumu kattım. Üç dört güne kalmaz döner."

Dilan'ın durulan gözlerine baktı, gülümsedi.

"Hem çok ayıp kızım," dedi. "Töreyi möreyi de unutmuşsun. Seni bir bilmeyen görse kocasını sormaya gelmiş sanır. Hem kocan da olsa ayıp. Neyse ben senin yabancın sayılmam. Bağışladım seni.

Şimdi git otur evinde. Çeyiz yap, hazırlık gör. Zor mu üç-dört gün sabretmek?"

Sustu. Dilan renkten renge girdi. Yanakları önce ala, sonra da beyaza kesti.

Kero dizginleri çekti, alttan atın karnına bir iki tekme vurdu, at hızlandı.

Dilan baka kaldı ardından. Üzülüyor muydu, seviniyor muydu, belli değildi.

At durunca başını kaldırdı Kero. Beyin kapısına ulaşmıştı. İn cin top oynuyordu kapıda. Köpekler gölgelere sinmişler, hulamlar ahır köşelerine sokulmuşlardı. Köy alev alev kavruluyordu. Kero attan indi, yedeğe aldı, ahırlara giden kapıdan girdi. İçinde bir sıkıntı vardı bilemediği. Mirkan'ı yolcu ettikten sonra içine çöreklenen sıkıntının sebebini düşünmekten bile korkuyordu. İçinde mal sahibi, ev sahibi olma duygusu, bir insana ölüm tuzakları kurma korkusu birbirine karışmıştı. Bir yanı ak bulutlarla birlik uçuyor, bir yanı yedi kat yerin altında katran kazanlarda kaynıyordu sanki.

Ahırın kapısını açar açmaz dondu kaldı. Paşo bey eli götünde, önünde duruyordu. Göz göze geldiler. Paşo bey güldü. Dudakları ağzındaki altın dişlerini gösterdi, kapandı.

"Geldiğini gördüm Kero," dedi anlamlı anlamlı. "O gavurun kızı çıktı karşısına değil mi?"

"Beli beyim."

"Ne dedi?"

Sözünü bitirir bitirmez yol açtı Kero'ya. Kero atın dizginini çekti. Sorusuna atı ahırlığına bağlarken yanıt verdi:

"Ne desin beğim? Mirkan'ı sordu."

Paşo iyice yaklaştı Kero'ya.

"Ey, sen ne dedin peki?"

Kero atı bağladı, döndü:

"Ne diyeyim beyim? Olanı anlattım."

"Olan ne guro?"

“Mirkan’ı nasıl sınırdan öteye yolladığımı, yanına nasıl adam kattığımı.”

“Doğrusu bu mu?”

“Beli.”

Paşo sustu. Boynunun kökünü kaşıdı bir zaman. Kero el bağladı bekledi.

“Şüphelenmedi değil mi?”

“Kim?”

“İkisi de.”

“Yok beğim, şüphelenmediler.”

“Ne zaman dönecek o it?”

“Üç dört güne kalmaz döner.”

“Peki bizim haberimiz nasıl olacak?”

“Yanına kattığım adam getirecek haberi.”

“Peki, ya o adamdan evvel çıkarsa yola?”

“Çıkamaz. Gece yatağa soktumuydu Mirkan’ı sabahı bulur. İran’a gidip gelmek kolay mı sanırsın beğim.”

“Peki gittiğiniz yoldan mı dönecek? Yani Almalı deresinden mi?”

“Beli.”

“Ya başka yoldan gelirse? Bütün planım alt üst olur Kero!”

“Olmaz beğim. Bizim insanımız öküz gibidir. Hangi yolu bellerse o yoldan gider gelir.”

“İyi. Kimseye bir şey söyleme. Dilan benim olmadan senin bir atınla bir evin olacak Kero. Sana da gün doğacak.”

“Sağol beğim. Sayende.”

On Bir

Anasının: "Yiğide kıtlık mı düştü?", babasının: "Güldürme iti pişiği üstümüze", Kero'nun: "Sen töreyi möreyi de unutmuşsun," sözleri yaktı iki gün içini Dilan'ın. Damın duvarları demirden, kapısı nar gibi alev oldu iki koca gün. Özünü dışarı atmak için çırpınan yüreği içinde, canı bir zindanda mahpus, eli kolu bağlı kıvrandı durdu iki koca gün. Bacanın otlarını hışırdatan yelden, öten bir horozdan, ürüyen bir köpekten haber bekledi. Ağlaya ağlaya içeri giren küçük kardeşinin gözlerinde bile umut aradı, haber bekledi.

Yaşam sürüp gidiyordu oysa. Köpek köpekliğinde, horoz horozluğunda, çocuk açlığının derdinde, kuru, alev gibi esen yel baharı öldürmenin, çiçeği soldurmanın kavgasında, bey beyliğinde, hulam köleliğinin çaresizliğindeydi.

İki koca gün esen yelden, ürüyen köpekten, ağlayan çocuğun gözlerinden boşuna haber bekledi durdu Dilan. İki koca gün bekleyebildi evin içinde. Dağlar üçüncü günün sancısını çekmeye başlayanda Dilan kalktı yataktan. Dayrasını sırtına geçirdi, kofisini başına koydu, beyaz puşusunu üstüne örttü, dışarı çıktı. Serin bir seher yeli karşıladı Dilan'ı. Üşüdü. Puşusunu bütün yüzüne doladı. Köy derin uykulardaydı daha. Ellerini dayrasının kolları içine soktu, büzüldü. Harmanlara doğru seke seke gitti. Çıplak ayaklarına değen otların serin ıslaklığı içine vurdu, aldırmadı. İnadına daha hızlandı. Sekmesi koşmaya dönüştü. Harmanları geçti, dereye indi. Yokuşa vurunca nefesi sıklaştı, adımları ağırlaştı. Bir kayanın ardına daldalandı, durdu. Elleri belinde bir zaman bekledi. Nefesini topladı, uyuşuğu açıldı. Yürüdü. İlerde koca ovayı köyden ayıran dağa doğru yel gibi gitti. Çok geçmeden yüzünde domur domur terler peyda oldu. Yüzüne doladığı ak puşuyu açtı. Puşunun altında mahsur kalan saçlar omuzlarını sardı. Dağın eteklerine vardığında gün çıktı. Tarla kuşlarının sesi daha bir çoğaldı. Ağırdan, gökten yere doğru inmeye başladılar cıvıltılar içinde. Bir erkek keklik dağın yamacında bir yerlerden dişisini çağırdı kesik kesik. Doğa günün sarı ışıkları altında canlanmaya, dirilmeye başladı.

Dilan dizlerini aşan dağ otlarının, yabani yoncaların, dağ güllerinin arasından, aklı dağların çok ötesinde, gönlü bilmediği bir yerlerde hulam, gözleri dalgın, yürüyordu durmadan. Üşümesi uçup gitmişti.

Dilan çok geçmeden günün az önce doğduğu dağın doruğuna ulaştı. Altında koca bir ova uzanıp gidiyordu. Gün ise şimdi ovanın sonundaki dağlardan bir urgan yükseklikte duruyordu. Ova ala yeşile bürünmüştü. Güz aylarının ısırganları, deve dikenleri, kuşkonmazları bile yeşildiler. Ovanın bir yanı solmaya yüz tutmuş sarı mayıs çiçeklerine, bir yanı morlu beyazlı kurtkulaklarına, bir yanı yeşile, bir yanı kırmızı lâleye kesmişti. Bin atlı arasında bey kapısına giden gelin gibiydi. Ovayı ortadan bölen yol ise ince çayır otlarının, boğadikenlerinin arasında yitip gitmişti.

Dilan bir eli belinde, bir eli yanına sarkmış, onulmaz derdini az da olsa unutmuş gibi bir zaman seyretti ovayı. Sonunda gözü ovadan uzaklara kaydı, altı mavi dumana kesmiş, dorukları beyaz yağmur bulutlarıyla sarmaş dolaş sevdanın demini süren dağlara gitti. Gözleri bir zaman da dağlarda kaldı. Sonunda gözleri önüne kaydı, öylece kaldı. Bu kez umut kulaklarına kaldı. Nefesini tuttu, dinledi. Kekliğin sesinden, hışırdayan otlardan tut en küçük böceklerin bile vızıltısını duydu. Ama bunca ses arasında bir koşan atın yorgun soluklarını, ayaklarının çıkardığı o uyumlu sesi duymadı. Yeniden kaldırdı başını, ovayı gözledi. Umutsuzluk kara bulutlar gibi sardı başını. Omuzları düştü, kolları sarktı. Sanırsın karşı dağları sırtına yüklenmiş duruyordu olduğu yerde. Umut dağlardan kesilince ova kahpeliğe dünden razıymış örneği büktü Dilan'ın belini. Olduğu yere çöktü. Başını, karnına topladığı dizlerine dayadı. Kulakları bin bir çeşit sesin içinde, burnunda dağ güllerinin kokusu öylece kaldı. Çok geçmeden günlerin açlığı kara yılandan beter kıvranıp durmaya başladı karnında. Kalktı. Kenger, boğadikeni, ışkın, kuzukulağı topladı bir etek. Sırtını küçük bir kayaya dayadı, oturdu. Koca ovayı da önüne almayı unutmadı. Etek dolusu yeşili çamuruna aldırmadan yedi bitirdi birkaç solukta. Karnı doyunca sırtını kayaya iyice yasladı. Güneşte kızmış kaya Dilan'ın sırtına tatlı bir sıcaklık yaydı. Ayaklarını boylu boyunca uzattı. Ayağının dibinde bir tıstan bok yuvarlıyordu. Bir yaban tezeğinin ıslak yanından kopardığı, yuvarlaya yuvarlaya küçük bir top yaptığı boku yuvasına götürüyordu. Ön

ayaklarını toprağa dayıyor, arka ayaklarıyla boku itiyordu. Bok küçük bir çukura düşünce duruyor, dört yanını dolanıyor, her yanından itmeyi denedikten sonra en uygun yerden çıkarıyordu kışlığını düze. Sonra yeniden arkasını dönüp yuvarlıyordu boku. Dilan bir zaman seyretti tıstanı. İçinden:

"Karısına, çocuklarına götürüyordur elbet," diye düşündü. "Aynı babam gibi, Mirkan gibi, Koppo gibi, Meco gibi."

İçinden düşündüklerini sesli sesli söyledi sonunda:

"Yalan mı? Mirkan benim uğruma düşmedi mi yollara! Bu tıstan gibi ne dağlar aştı, ne dereler geçti kim bilir? Kim bilir şimdi nerelerdedir? Öldü mü, kaldı mı? Belki bu tıstan da ulaşamayacak evine. Belki derin bir çukura düşüp kalacak. Ya da bir kuş bir gagada vurup kaldıracak, yavrularına yem götürmenin sevinci içinde uçup gidecek yuvasına doğru. He, puşt dünya."

Sustu.

Sesinin arkadaşlığından hoşlandı, içi boşaldı az da olsa. Yeniden söylendi:

"Puşt ki ne puşt. Kim çaresiz, o yuvasız. Sevdası çok görülür bir günlüğüne bile. Bu dünyada gagan olacak yaşamaya. Ama kuşun da düşmanı var. Avcılar, ondan güçlü, ondan zalim olanlar. Ama ömrü bir tıstanınki gibi az değil. Bir tıstan gibi çaresiz değil. Tıstan ben, Mirkan, babam, anam, Koppo, Meco, Rızo."

Bir zaman gene sustu, kuşun kim olacağını düşündü, bulunca sevindi.

"Gagası olan da kim olacak Zübet bey, oğlu Paşo bey. Hey benim yazık aklım. Bir zaman gönlümde Paşo beye de yer vardı. Peh, tıstan gagalıyla evlenecekti."

Sustu, acı acı güldü.

Gözleri birden tıstanı aradı, bulamadı. Kalkıp aramak geldi içinden. Kalkamadı. Ne ayaklarına güç yetirdi, ne bütün canını saran uyuşukluğuna. Başını kayaya yasladı, gözlerini ovaya saldı. Kaldı kıpırtısız.

Geçten geç boğazı kurudu, susadı. Çarnaçar kalktı. Ova baş aşağı ağır ağır inmeye başladı. Yoluna çıkan kırmızı yapraklı bir dağ gülünü kopardı. Burnuna götürdü, Yokladı. Burnunun deliklerinden

içine umut gibi bir koku aktı. Gözleri ışıltıyla ovaya gitti, yiğidini aradı, bulamadı. Elindeki gülün yapraklarını kopara kopara yokuş aşağı inmeye başladı. Aşağılarda akarı yarpız bağlamış küçük bir kaynak gördü. Göze küçük bir taşın altından kaynıyordu. Önünde küçük bir gölcüğe doluyor, sonra aşağılara doğru yarpızların arasından akıp gidiyordu ovaya. Dilan gözenin başına oturdu. Kana kana içti yarpız kokan, toprak kokan sudan. Yüzüne çarptı sonra avuç avuç. Susuzluğundan, uyuşukluğundan kurtardı su Dilan'ı. Kalktı. Son kez bütün ovayı gözden geçirdi. Öğlen sıcağı ovayı yalnızlığa boğmuştu. Ova da Dilan gibiydi çaresizliğin, yalnızlığın içinde. Aradığını bulamamanın yılgınlığı yeniden vurdu yüzüne Dilan'ın. Oturdu gözenin başına. Ayaklarını boylu boyunca uzattı. Bir kolunu yastık yaptı başına. Gözleri suyun akarında kaldı.

Karşı dağlar mavi dumandan kurtuldu. Bulutlar göğe ser çektiler. Göğün maviliklerinde tembel tembel, sıcaktan iç içe girmiş beyaz koyun sürüsü gibi durup kaldılar. Tarla kuşları, keklikler, sarı kuşlar, bıldırcınlar, toylar, bağrıkaralar gölge yerlere çekildiler. Ovada meydan böceklere kaldı. Ses sese kattılar. Sesler türkü oldu ovada. Aşağıdan yukarı doğru akmaya başladı. Binbir ses eski bir türkü oldu Dilan'a ulaştığında. Türkü şerbet oldu içine aktı. Çok geçmeden sesler bütün canına yayıldı. Daha fazla dayanamadı. Uzun kara kirpikleri ağırdan örttü suyun aklığına dalıp giden gözlerini. Uyudu.

Yeşil karası dağlarla mavi göğün birleştiği yer birden bulandı. Bir fırtına koptu ufuk çizgisinde. Toz duman birbirine karıştı. Harman yeri büyüklüğünde bir duman dağın doruğuna yapıştı kaldı. Gide gide duman dağıldı, dumanın yeri ışıklandı. İkinci bir güneş doğacak sanırsın. Birden o ışığın içinde bir tayın başı göründü. Mirkan'ın al tayının başı. Ağzı köpüğe bulanmıştı. Ağzını açmış ışığın içinde koşuyordu. Bir zaman köpüklü bir ağız, alnı akıtma, kulakları kısılmış bir baştan başka bir şey görünmedi. Dilan tanıdı al tayı başından. Yüreği vurmaya başladı. Derken atın boynu çıktı. Yelesi yelin önünde savruluyordu. Mirkan yeleye yatmıştı. Papağı atın yelesine değiyordu. At ayakları dağın doruğunda, başı bulutlarda, Mirkan boynuna doğru sinmiş bir zaman koştu. Sonra yel gibi indi dağdan aşağı.

Al tay ovaya inince durdu. Ön ayakları gerili kaldı, Dilan tayın burun kanatlarının kalkıp indiğini gördü. Mirkan eyerin üstünde düzeldi, ovaya baktı. Atın terkisinde bir İran halısı bağlıydı. Kırmı-

zılı beyazlı bir halı. Mirkan elini arkaya götürdü, halıyı yokladı. Sonra birden öbür elindeki kamçı havaya kalktı, havada döndü hızla. Daireler çizdi bir zaman. Görüntüsü hızında kayboldu. Sonra uzadı, ıslık çaldı ve al tayın sağrısında şakladı. Al tay şahlandı, yaydan kurtulan ok örneği ileri fırladı. Ovadaki otlar dalgalandı hızından. Mirkan yeniden yattı yele. Çiçekler peran peran oldu al tayın ayakları altında. Böceklerin sesi kesildi. Al tay göz açıp kapayıncaya kalmadan koca ovayı geçti, dağa vurdu. Mirkan birden Dilan'ı gördü, dizginlere asıldı. At ön ayaklarını kızakladı, gözenin başında durdu. Dilan kalkmak, Mirkan'a sarılmak istedi, ama olmadı. Ne kolunu kıpırdatabildi, ne bacaklarını. Mirkan atından indi, dizgini koluna doladı, gözlerini de Dilan'dan aldı, başını önüne indirdi. Tayın ağzından bakır gemi çıkardı. At soğuk suya ağız değdirdi. At su içmeye başladı. O türkü Mirkan'ın dudaklarında ıslık oldu tay suyunu içip bitirinceye kadar. Al tay ağzından sular aka aka kaldırdı başını. Mirkan güldü, gemi ağzına geçirdi, dizginleri boynuna attı, döndü Dilan'a yan gözle baktı. Sonra atın sırtına atladı, eyere yerleşti. Yeniden baktı Dilan'a. Dilan yekindi, kalkmak istedi, beceremedi. Mirkan'ın dudaklarında acıya bulanmış kıvrımlar peyda oldu.

"Ya, ne de yolumu beklermişsin Dilan?" dedi. "Ben de ne güvenmiştim sana. Ne tez yorulmuşsun yol beklemekten. Bir ayağa kalkmayı da mı çok gördün? Neylersin yazgım buymuş."

Kamçılı kolu hızla kalktı havaya. Kamçı havada ıslıklar çala çala döndü, birden uzadı, Dilan'ın çıplak ayağında şakladı.

Dilan yattığı yerden birden sıçradı. Korkuyla kalktı oturdu. Dört bir yanına bakındı. Kimseler yoktu. Yüzü tere batmıştı. Ayağı acıyordu. Kamçının değdiği yer. Korkuyla baktı ayağına. Şaşırdı. Bir iri böğelek[37] iğnesini ayağına sokmuş kanını emiyordu. Vurdu, ezdi böceği. İçi bulandı kanı görünce. Sıçradı kalktı. Karşı dağlara, ovaya baktı. Her şey yerli yerindeydi. Böceklerin sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Gün ise ettiğini etmiş, yaktığını yakmış, kuruttuğunu kurutmuş ikindiye doğru gidiyordu. Gölgeler uzamaya başlamıştı. Sevinç, acı birbirine karıştı gönlünde Dilan'ın.

"Seni değil üç gün beş gün, ölünceye kadar bekleyeceğim Mirkan," dedi.

37 Böğelek: Bir böcek türü.

Son sözleri hırıltılı çıktı boğazından. Kirpikleri ıslandı ufaktan. Başı önünde gözenin başına gitti, oturdu. Yüzüne soğuk sudan avuçlar dolusu çarptı, çarptı. Su tezden duruldu. Yüzü göründü suda. Küçük gölcüğün içinde yüzünü seyretti bir zaman. İstemeden kalktı. Gerindi. Yattığı yerden puşusunu aldı, gelişigüzel örttü kofisinin üstüne. Dağa baş yukarı yürümeye başladı. Dura dura, nefeslene nefeslene çıktı tepeye. Gün batmaya gidiyordu alelacele. Serin akşam yeli otlarla güreş tutuyordu tepede. Dilan epeyi eğleşti tepede. Ubandı. Gölgeler düşmüş ovayı aradı gözleri. Aradığını bulamamanın acısı yüreğine vurdu. Karşı dağlar günün son ışıklarıyla oynaşıyordu. Sararıyor, gölgeleniyordu. Ellerini boynunda kenetledi. Bir zaman amaçsız, her şeyi unutmuş seyretti karşı dağları. Kırmızı güllü dayrası oynaşan otlara uydu. Uzaktan bir bakan dağın tepesinde bir dala dayra giydirmişsin sanırdı.

Derken dağlar kararmaya, ova bulanmaya, çiçekler, güller silinmeye başladı. Tarlakuşları göğe çıktılar. Otların hışırtısı, kuşların sesi indirip kaldırmaya başladı her yanı. Doğa batan günün ardından ağıt yakıyordu sanki. Kuşu ile, çiçeği ile, böceği ile, yalnızlığı ile.

Dilan çakıldığı yerde usulca kımıldadı. İçinde acı bir burukluk, gözleri boş, umutsuz, yüreği çaresiz, gönlü bilmediği bir yerlerde Mirkan'ın yanında tutsak, bacaklarında çekilmez bir uyuşukluk, bıraktı özünü dağdan aşağı. Düşe kalka tuttu köyün yolunu.

Dilan ertesi günü gene şafakta attı yorganı üstünden. Doğruldu, bekledi bir zaman. Sonra çarnaçar kalktı, giyindi, çıktı. Kapı örtülür örtülmez önce anasıyla babası, ardından da kardeşleri başlarını çıkardılar kirli, ter kokan yorganlarının içinden. Oturdular yataklarının içine. Baba kaim bir sigara sardı, yaktı. Ana dizlerine dayandı, kalktı, belini tuta tuta ahıra gitti. En küçük kardeş evin içine sıçmaya başladı. Çok geçmeden öbür kardeş de katıldı oyuna. Şilan aklınca yatakları topladı, bir süpürge aldı, evin içini süpürmeye başladı. Tozu dumana kattı damın içinde. Ana inekleri sağdı, bir külek sütü kapının ardına koydu. Çocuklar ellerinde ekmekler çöktüler küleğin başına. Ekmeklerini süte bana bana doyurdular karınlarını. Sonra üstlerinde yırtık birer gömlek çıkıp gittiler. Şilan da peşlerine düştü. Baba don gömlek ocağın başına çöktü, yeni bir sigara sardı. Ana karanlık köşelerden birinin dibine sığındı, sessizce ağlamaya başladı.

Koca gün boyunca yemediler, içmediler. Bütün gün ocak bir kere olsun tütmedi damlarında. Bacadan düşen gün ışığı ömür yiye yiye çıktı gitti yine bacadan. Karanlık bey zulmü gibi gene yeniden çöktü üstlerine. Çocuklar yorgun argın döndüler oyundan. Elleri ağızlarında bir zaman evi, analarını, babalarını seyrettiler. Sonra bir köşede iç içe sokulup uyudular.

Gecenin bir vakti Dilan açtı kapıyı. Bir zaman durdu eşikte. Ocağın başında sigara tüttüren babasına, köşeye büzülmüş kalmış anasına, birbirlerine sokulmuş uyuyan kardeşlerine baktı. Soluk yüzü çıranın sarı ışığında daha da solmuş gözüküyordu. Kara gözlerinin o uçarı canlılığı gitmiş, donmuştu yuvalarında. Kanadı kırılmış bir göçmen kuş gibi çaresiz duruyordu kapının ağzında. Apo Eho başını kaldırdı, kızına baktı, başını umutsuzca iki yana salladı, tütün tabakasına el attı. Ana kızının kokusunu aldı içeri girer girmez. Yeniden gözleri yaşlandı, ağlamaya başladı. Dilan bir daha yıkıldı. Ölmek istedi. Elinde olmadan yürüdü ayakları. Üstlü başlı girdi yatağına. Yorganı başına çekti, yastık yaşlarla doldu altta. Ana ile baba da kalktılar çarnaçar. Baba sessizce girdi yatağına. Öksürüklerini bile esirgedi damın içinden. Ana usulca çıraya doğru yürüdü. Günlerdir çıra bile devran süremiyordu bu yoksul, kir kokan, bok kokan, sidik kokan damın içinde.

Üçüncü günün şafağında Dilan yeni bir umutla uyandı. Kero: "Üç-dört güne kalmaz döner," demişti. İçini bulandıran bir şeylerden daha baskındı sevinci. Bir haber gelecekti Mirkan'dan. Ya bir haber, ya Mirkan umudu kaldırdı Dilan'ı. Giyindi. Kofisini yan koydu başına. Kara gözlerini sürmeledi. Pürçeklerini yanaklarına düşürdü. Gitti sandıktan anasından kalma gümüş kemeri çıkardı. Beline doladı, sıktı. İnceldi dal gibi oldu. Beyaz puşusunu kofisinin üstüne örttü, saçlarını ardına attı, çıktı.

Geç kalmıştı. Gün nerdeyse doğmak üzereydi. Köylünün görmesinden korktu. Aceleyle damın dalını dolanıp gözlerden kurtulmak istedi. Gözü Mirkan'ın kapısına gitti. Kara kapı yeminli gibi kapalı duruyordu. İçi sıkıldı. Zübet beyin kapısına baktı. Paşo bey duvara yaslanmış kendisini gözlüyordu. Dilan'ın baktığını görünce kunkulunu koyverdi papağının altından. Dilan hızla geri döndü. İçi tiksinti dolu, kin dolu yürüdü. Harmanları hızla geçti. Dereye inmeden

döndü, ardına baktı. Paşo bey peşindeydi. Dere baş aşağı koşarak indi. Yokuşa vurunca durdu, döndü yeniden ardına baktı. Paşo bey dereye inmişti bile. Dilan dere baş yukarı düşe kalka koşmaya başladı. Paşo da koşmaya başladı. Çok geçmeden de ara azaldı, can çekişir oldu. Dilan'ın ayağı bir taşa takıldı, düştü. Zorla kalktı. Ellerinin içi kana bulanmıştı. Dizleri sızlıyordu. Hırsla geri döndü. Paşo bey birkaç adım ötesindeydi. Paşo bey de durdu. Paşo bey gülüyordu. Dilan'ın gözlerinde ise acı, kin, yalvarma vardı. Paşo bey:

"Bu ne hal kız Dilan," dedi üstten alıp. "Eski dost düşman mı oldu? Bir guroya söz kesilince unuttun bizi. Kaç gündür kapıya bile çıkmaz oldun. O iti mi beklersin? Vazgeç bu sevdadan. Benim gönlüm sende. Bilirsin bir beyin gözünün gönlünün ne olduğunu."

Dilan, Paşo bey sözünü bitirinceye kadar nefesini topladı. Sonra birden döndü, koşmaya başladı. Paşo bey de ardından koptu, Dilan daha yokuşu çıkmadan kolundan yakaladı. Dilan hırsla döndü geri. Paşo bey Dilan'ın gözlerindeki aşağılamayı, kini gördü, usulca elini kolundan çekti.

"Sen bir beysin," dedi Dilan. "Bırak peşimi. Utanmıyor musun bir hulamının kızı peşinden koşmaktan? Bu mu senin beyliğin? Hem başkasına sözü kesilmiş birinin namusuna dolanmak yakışır mı bir beye? Bak köyde benden güzel, benden alımlı nice kızlar var. Artık onların peşine düş. Kurbanın olam vazgeç benden. Yolunu beklediğim var. Olmasaydı hakkın vardı. Bey oğlusun canın istediğini yapardın o zaman. Ama şimdi gelme peşimden."

Bu sefer koşmadı. Ağırdan geri döndü, kendinden emin, güvenli yürüdü.

Paşo bey de geri döndü. Papağını alnına indirdi, içinde binbir plan, karnında binbir fitne yürüdü gitti.

Dilan yokuşun başına zor attı kendini. Bir tum yeşil yoncanın üstüne oturdu. Ellerinin içine baktı. Yarılan yerlerden kanlar sızıyordu. Yerden bir avuç toprak aldı, sızlayan yaraların üstüne bastırdı. Gözleri doldu. Kendisini bırakacakken birden toparlandı, hırsla kalktı, dağa baş yukarı yel gibi gitti.

Dağın doruğuna ulaştığında gün kuşluğa ulaşıyordu nerdeyse. Alelacele gözleri ovaya gitti. Her yanını taradı. Sonra karşı dağları

aradı, aradığını bulamamanın sıkıntısı içinde o günkü taşın dibine oturdu. Ellerinin toprağını temizledi. Kan durmuştu. Kalktı birkaç bağa yaprağı topladı, tükürükle ıslatıp yaraların üstüne yapıştırdı. Ellerini koynuna soktu, koltuk altlarında sıkıştırdı, geldi yeniden sırtını taşa verdi, ovayı önüne aldı, oturdu. Daldı gitti ovaya. Ne karnındaki açlığın derin boşluğunu duyuyordu şimdi, ne de koltuk altlarında sızlayan ellerinin acısını. Tek umudu karşı dağlarda, allı yeşilli ovadaydı. Gözlerinde ne umut vardı, ne umutsuzluk. Acı bir çaresizlik çöreklenmişti göz bebeklerine. Çaresizlik umut arıyordu. Bütün ova, karşı dağlar gülüyle, çiçeği ile dolanıp duruyordu Dilan'ın küçük göz bebeklerinde.

Gün ikindiye dönene yakın Dilan'ın çaresiz gözleri birden canlandı, parıldadı. Gözlerine inanamadı. Kalktı. Sızılarını unuttu, ellerini gözlerine siper etti, öne doğru hızla beş on adım yürüdü, durdu. Göz bebeklerinde oynaşan binlerce pırıltı da durdu. Gözleri ovanın sonunda kıpırdayan, gittikçe büyüyen bir karartıya takıldı kaldı. Dilan elleri gözlerinde siper dağdan aşağı koyverdi özünü. Karartı gittikçe büyüdü Dilan'ın gözbebeklerinde. Önce kuzu oldu, sonra sıpa oldu, dana oldu, katır oldu, at oldu. Atın üstünde bir binici vardı. Yala yatmış, tam siper gelen. Dilan artık özünde değildi. Sevinç ak köpükler gibi çırpınıyordu içinde. Yüreği bir hoş vuruyordu. Kanatlanmış uçuyordu. Uçuyordu iniş aşağı atlıya inat. Gözleri atlıda koşuyordu. Atlı ovayı yarılamadan Dilan indi ovaya. Anaç keklik gibi sekiyordu. Önüne çıkan kanteper, kuşkonmaz, ısırgan tumlarının yanını dolanmıyor, atlıyordu üstlerinden. İkindinin can alan sıcağında kırmızı güllü dayrası havalanıyor, Dilan'la birlik uçuyordu. Birden önüne iri bir kuşkonmaz çıktı. Durmanın sırası değildi. Sıçradı. Zor ha zor düştü kuşkonmazın öbür yanına. Ama dayrası yar olmadı özüne. Takıldı kuşkonmaza. Dilan tökezlendi, dayrasının yarısı ziyaret ağacında sallanır gibi kaldı kuşkonmazın dalında. Düştü. Kalktı. Durdu, atlıya baktı. Bakmasıyla birlik bütün umutları da peran peran dağıldı gitti. Yüreği sıkıştı, yüzünün kanı gitti aka döndü. Gelen bir kır attı. Yüceltilerden umut aradı, buldu. Kara gözlerinde ufak bir pırıltı peyda oldu.

"Belki de al tayı vuruldu... O da bir kır at aldı yerine," diye söylendi.

Ne içinden yürümek, atlıya doğru koşmak geldi, ne de içiyle dışıyla çağlamak. Dondu kaldı. Zemheri vuran dere yatağı gibi. Çök-

tü olduğu yere. Kır atlı gittikçe yaklaştı. Üstündeki Mirkan değildi. Ufak tefek, kılıksızın biriydi. Gözlerinde peyda olan o ufak pırıltı da uçtu. Bütün canı keçeleşti, acı bir zonklama şakaklarına indi. Atlı az ötesinden, kendi derdinde geçti gitti. At ter kana bulanmış kamçı zoruna koşuyordu. Dağa vurunca önce corta, ardından eşkine vurdu, ağırlaştı. Dilan kalktı. Atlının ardından çaresiz, bezgin, umutsuz baktı. Atlının hayhayı içine şüphe düşürdü Dilan'ın. Bu atlı ya muştu götürüyordu, ya bir kara haber. Birden Mirkan'ı, kanlar içinde yatar gibi gördü. Acı, çığlık oldu boğazında.

"Roryoooo, kardaaaaaaş," diye bağırdı.

Atlı duymadı Dilan'ı. Ha bire atı kamçılıyordu. At iki ön ayağını ileri atıyor, gerisini zorla sürüyordu ardınca. Dilan'ın gücü sesine yetmeyince bacaklarına verdi umudunu. Koşmaya başladı. Atlı dağı aştığında, Dilan da dağı yarıladı. Nefes nefese ulaştı tepeye. Başı dönüyor, içi bulanıyordu. Köy gözlerinde bir siliniyor, bir duruluyordu. Aldırmadı, dayandı. Yeniden koşmaya başladı. İniş aşağı giden ayakları dersin Dilan'ın değildi. Uçuyordu.

Dilan derenin başına ulaştığında atlı da harmanlara vurdu. Dilan atlıya ulaşmaktan umudunu kesince ayakları da Dilan'dan umudunu kesti. Sürünmeye başladılar. Parmaklarının araları kana bulanmıştı. Sızısı yüreğine vuruyordu. Ayaklarını ancak derenin başına kadar sürüyebildi. Orada durdu, sivri bir kayaya yaslandı.

Atlı harmanlarda ağırlaştı, oynayan çocuklardan bir şeyler sordu. Bir çocuk önüne düştü, eliyle de bir yerleri gösterdi. Çocuk önde, atlı arkada Zübet beyin kapısına vardılar. Çocuk içeri koştu. Çok geçmeden de iki kişi kapıya çıktı. Atlı çıkanlardan birisiyle sarmaş dolaş oldu, ayrıldı. Öbürü atı ahıra çekti. Atlı yanındakiyle birlik konuk odasına girdi.

Dilan daha fazla dayanamadı. Dizleri büküldü, kayanın dibine çöktü. Gün ise karşı dağlara ha ulaştı ha ulaşacaktı.

Özüne geldiğinde karanlık çoktan çökmüştü. İleride karanlığın içinde çıra ışıkları oynaşıyordu. Gök yıldızlarla dolmuştu. Serin bir yel esiyordu dereden. Dilan başını göğe kaldırdı. Dudakları usuldan kıpırdadı. Dualar döküldü gecenin karanlığına. Sonra unuttu dua okumayı. Yıldızlar çekti aldı düşüncelerini. Gözleri, gönlü, bir zaman yıldızlarda kaldı. Sızlayan ayakları, elleri getirdi özünü özü-

ne. Zorla kalktı, gerindi. Dört bir yanına bakındı. Çaresiz, bezgin. Yürüdü. Her adımda korkunç acılar doluyordu içine. Gecenin bir vaktinde ulaştı köye. Evlerinin kapısına varınca durdu. Kapının aralıklarından ışık sızıyordu dışarı. Saçlarını topladı, kofisinin altına soktu. Yüzünü gözünü bir elinin tersiyle sildi. Belinden kayan gümüş kemeri düzeltti, usulca kapıyı açtı, içeri girdi. Baba ocağın başında sigara tüttürüyordu. Başını kaldırıp bakmadı kızına. Ana ise kaldırdı başını. Ağlamaktan kızarmış gözleri Dilan'ı buldu. Dilan başını indirdi. Kardeşleri uyumuşlardı. Duvara katlanıp yaslanmış yatağını açtı, üstlü başlı girdi içine, yorganı da başına çekti. Babası bir iki öksürdü.

"Bu ne hal kızım?" dedi ardından. "Bütün köye rezil ettin bizi. Senin yol beklediğini duymayan kalmamış. Bu son çağımızda rezil ettin bizi... Mirkan gelir elbet. Su yolu değil ki tez gidip gelsin. Bunun burası İran kızım! Kolay mı tez gidip gelmek. Hem gelmezse de gelmez. Senin gibi kızım olsun dünya yüzünde. Elimi öpene veririm."

Dilan yanıt vermedi. Kızgınlığını ise yatağın içinde hızla dönerek belli etti. Baba başını iki yana umutsuzca salladı, kalktı. İki büklüm çıktı dışarı.

On İki

Kero usulca açtı ahırın kapısını. Yüzüne vuran alıştığı bok kokusuna aldırmadı. Kurdalandı, cebinden bir kibrit çıkardı, yaktı. İçerde bir at ayağını vurdu yere, eşindi. Kero direğe asılı çırayı yaktı. Sonra çıra elinde içerdeki öbür ahıra geçti. Alnı akıtma, sargısı düşük dor bir at döndü Kero'ya baktı, kişnedi. Kero çırayı usulca ata yakın bir direğe astı, gitti duvarın deliğinden bir kaşağı aldı, atı tımar etmeye durdu. Kaşağı atın sağrısına değdikçe at hoşlandı, kuyruk salladı durmadan. Ama iş karın altına gelince huysuzlanmaya başladı. Sağa sola çifteler savurur oldu. Atın huysuzluğu Kero'ya da bulaştı.

"Senin at gibi babanın gorunu s..." dedi. "Senin de sahibinin de."

Arkasında duyduğu yalancı öksürüğe doğru hızla döndü. Paşo bey eli götünde gülüyordu. Kero başını önüne eğdi, kızardı, bozardı.

"Kusurumu bağışla beyim," dedi boynu bükük. "Sizin burda olduğunuzu görmedim. Bağışla."

"Bağışladım," dedi Paşo gülerek. "Hem şimdi bunun sırası değil. Sen şimdi atı tımar ettikten sonra yemini ver. Bol koy arpasını. Dediklerimi unutma. Şafak kızarmadan da atı getir. Gören olursa sulamaya götürüyorum dersin. Ben derede bekleyeceğim. Helhel kayasının dibinde. Gecikme."

"Gecikmem beyim. Meraklanma."

"Uyumayasın ha!"

"Uyumam."

Kero yeniden işine döndü. Paşo bir zaman atın huysuzluğunu, Kero'nun at tımar etmekteki ustalığını seyretti, ardına döndü, gidecekken durdu, omuzunun üstünden Kero'ya baktı.

"Yatmayasın ha! Sonra işi yaş edersin. Yoksa bozarsın planı. O zaman da ben Dilan'dan, sen al tayla evden, belki de canından olursun. Ona göre," dedi, karanlığın içinde kayboldu.

Kero'nun eli atın göğsünde kaldı, korkulu gözleri karanlığı delmek istedi.

"Unutmam beyim. Hiç unutur muyum?" dedi. "Sen..." Kapanan kapı sözünün dalını kesti. Sustu, yeniden işine koyuldu.

Tımardan sonra atı yemledi, arpasını bolca koydu. Samanın kokusuna, atın arpa yemesine ahırdaki öbür hayvanlar da baş kaldırdılar. Birkaçı yem umuduyla kalktı. Kero aldırmadı. Gitti, ahırlıkta altı üstü bir keçe olan yatağının üstüne uzandı. Günün yorgunluğu, bey kapısında hulam olmanın zorluğu bütün gücüyle indi gözlerine. Böyle anlarda kolunu yarıp tuz hassan durduramazdın Kero'nun uyumasını. Elinde değildi. Tek çaresi vardı: O güzel düşleri. Bu çareyi de bir Kero bilirdi. Düşlerinin sabahı nasıl getirdiğini, uykularını nasıl Kaf dağının ardına tulladığını bir Kero bilirdi. Düşü üstüne bindiği kır atla başlardı hep. Atın kır olmasını Kaçak Ferzande'den ötürü seçmişti. Onun atı da kırmış çünkü. Ama şimdi düşü al tayla başladı. Mirkan'ın altındaki al tayla. Dağları altındaki al tayla teslim alacaktı. Bütün beyler al tayın önünde diz çöküp yalvaracaklardı. Zübet beyin köyünü, sıra sıra konaklarını al tayla dümdüz edip ardındaki yüzlerce atlıya arpa ektirecekti. Tahsildarlar izin isteyeceklerdi köyden köye gitmek için. Kasabadan çavuşlar selam göndereceklerdi. Altındaki al tayla birlik ün salacaklardı dört bir yana. İşte böylesine genişti Kero'nun düşleri. Değil geceler, günler, aylar yetmezdi düş kurmaya. Ama koyulmazdı uzasın düşleri. Ya bir horoz sesi, ya bir it ürümesi, ya da Zübet beyin küfürleri bölerdi düşlerini. Yarısını ertesi geceye saklardı, ama o gece de getiremezdi düşlerinin sonunu. Düşleri dal budak salardı gittikçe. Her şeyi vardı düşlerinin. Tek şeyi yoktu: Sonu.

İşte o gece al tayla başlayan düşü, daha dağlara çıkmadan, daha ardına yüzlerce atlı takılmadan kaldı yarıda. Bu sefer ne horoz sesi böldü düşlerini, ne bir it ürümesi, ne de Zübet beyin küfürleri. Ömründe ilk kez kendi böldü düşünü. Çünkü düşü al taya bağlıydı. Al tay şimdi Mirkan'ın altındaydı. Mirkan ise şimdi yola çıkmıştı. Paşo bey ise Helhel kayasının altında olmalıydı. Çünkü ahırın bacası ufaktan ağarmaya başlamıştı. Düşü Mirkan'ın altında, umudu Paşo beyin elindeki tüfeğin namlusunun ucundaydı. Ulaşırsa kazanacaktı. Paşo bey can alacak, Kero'ya al tayı getirecekti. Gerisini düşün-

düğü yoktu. Ne Mirkan'ı, ne Dilan'ı, ne de Paşo beyi düşünüyordu şimdilik. Tek düşündüğü al taydı. Mirkan'ın hayfını, Dilan'ın acısını kat kat çıkaracaktı Paşo beyden. Hele bir al tay onun olsundu.

Sıçradı kalktı. Atı eğerledi, kolanları sıkıştırdı. Sonra ses çıkarmasın diye akşamdan hazırladığı keçeleri atın ayaklarına bağladı. At yedekte çıktı kapıdan. Bahar son demini yaşıyordu. Yazın sıcak yeli vurdu yüzüne. Başını kaldırdı göğe baktı. Bulutlar, yıldızlar birbirine karışmıştı. Aysız bir gece bütün ağırlığı ile sürüp gidiyordu. "Tam hırsız gecesi," diye düşündü Kero. Ahırların önünden geçtiler. At arkada Kero önde Mirkan'ın kapısına vurdular. Kero durdu, karanlığa batmış evi gözden geçirdi. Gözlerine güleçlik geldi, şişti, arkaya attı başını. "Az kaldı benim olmana," diye söylendi. Birden durduğunu, atın huysuzlandığını anladı, hızla dizginleri çekti, yürüdü. Zır Şemo'nun tulası ürümeye başladı, peşlerine düştü. Kero yerde bir taş arandı, buldu, tulaya fırlattı, tula mızlayarak kaçtı. "İtoğlitin malı," diye söylendi Kero. Sözün gerisini içinden geçirdi: "Aynen sahibi meret. Önce ürür, her şeyi birbirine karıştırır, iş sıkıya gelince de sıvışır," diye.

Harmanlarda iyice hızlandı. Derenin başına gelince durdu, elini ağzına götürdü, önce kararlaştırdıkları gibi üç kere kesik kesik ıslık çaldı, ardından kurt gibi uludu. Aşağıda derenin karanlığının içinde bir çakmak yandı, Paşo'nun yüzü belli belirsiz bir göründü, kayboldu. Kero dizgini çekti, ışığın yandığı yana inmeye başladı.

Paşo elinde Rus beşlisi kayanın dibinde duruyordu. Kero daha yanına varmadan sordu:

"Guro Kero, gören mören oldu mu?" diye.

Kero, Paşo'nun yanına varıncaya kadar bir yanıt vermedi. Yanına vardı, önce selam verdi, sonra da:

"Olamadı beğim," dedi usulca. "Bir Zır Şemo'nun tulası gördü o kadar."

Paşo önce atın boynunu okşadı, sonra kolanları yokladı, yeniden bir delik daha geri attı, at tepindi, huysuzlandı. Kero atın ayağına sardığı keçeleri açtı. Paşo ayağını üzengiye koydu, binmeden Kero'ya döndü:

"Ağzını sıkı tutasın. Babam sorarsa odasında yatıyor diyesin.

Senden başka kimse bilmeye benim köyde olmadığımı. Ben gece dönerim. Şimdi tek dileğim o iti Kanlı derede sıkıştırmak. O da yola çıkmıştır herhal."

"Herhal beğim. Benim adamımın dediğine bakılırsa şafakta ancak ulaşır Kanlı dereye."

Paşo atın üstüne bindi, tüfeğini kucağına aldı, atı mahmuzladı. Çok geçmeden de gecenin karanlığında kayboldu gitti. Kero bir zaman atın ayağından çıkan sesleri dinledi. Gide gide onlar da duyulmaz olunca kayanın dibine çöktü. Tütün tabakasını çıkardı, kaim bir sigara sardı, yaktı, avucunun içinde içmeye başladı.

Gecenin karanlığı, sessizliği başına vurdu Kero'nun. İnce bir hüzün yavaştan dolmaya başladı içine. Mirkan kara düşünceler gibi doldurmaya başladı içini. Ne ettiyse atamadı. Dağa çıkacağı günleri düşlemek istedi, olmadı. Kalkıp gitmek düştü aklına, ama ayaklarına söz geçiremedi. Mirkan mıhlamıştı sanki ayaklarını yere. Çaresiz söylendi:

"İyi etmedin oğlum Kero," dedi. "Bu yaşta iyi etmedin. Bir sevdanın arasına girdin, bir canda ölüm planları kurdun. Hem de bir beyin yoluna. Bu gidişle sen bok çıkarsın dağa. Bok düşer dalına yüzlerce atlı, bok dümdüz edersin Zübey beyin her şeyini. Kan üstüne kurulan beylik de, eşkıyalık da batsın yere. İyi etmedin oğlum Kero. Ne kötülüğünü görmüştün Mirkan'ın? He, ne kötülüğünü? Yol boyu sana hizmet etti. Önünde, bey önünde durur gibi saygılı durdu. Ekmeğinin yarıdan çoğunu böldü sana verdi. Atının üzengisini tuttu. Kero dayı dedi sana. Ey, sen ne ettin? Dünya malı uğruna bir sevda arasına girdin kara çalı gibi. Canı üstüne planlar kurdun kimsesiz bir yetimin. Paşo bey s... uğruna seni soktu bu yola. İnandın. Bir beyin s... üstünde dağa çıksan ne olur sonun? Bok olur, bok. İyi etmedin Kero oğlum, iyi etmedin. Vallaha da iyi etmedin, billaha da. Ya Dilan'ın suçu neydi? Sana Kero dayı demekten başka suçu neydi ha?"

Sustu. Birden başındaki papağı kaldırdı yere vurdu. Kalktı, sırtını kayaya yasladı. Yeniden sigara sardı. Bir türkü tutturdu ufaktan. Atmak istediği düşünceler yarıda koydu türküyü. Özünü kayadan aldı, papağını aradı, buldu, dere aşağı inmeye başladı. Bir su birikintisinde yüzünü doya doya yıkadı. Kalktı.

"S... Mirkan'ın da anasını avradını, Dilan'ın da. Ben de oturmuş onlara yanıyorum. Peki bana kim yansın... Ömrüm bey kapısında geçti. Elim bir kadın koynu görmedi ömrümce. Doya doya bir gece uyumadım. Peki bana kim acısın! Herkes kendi derdinde. Mirkan Dilan'ın, Paşo bey s...nin. Ya ben? Ben niye elin itinin derdinde olacakmışım. Kendi derdim yeter artar bana. Eğer düşündüklerim olursa ne Dilan'ın hayfını koyarım yerde, ne de Mirkan'ın. Onlar çekti, ben çektim, köyler çekti, aşiretler çekti, ama bizden sonrakiler çekmez hiç değilse. Dalımdan dualar ederler, namım kalır. Ne yapayım? İşte bu kadar."

Rahatladı. Bir sigara sardı, tellendirdi. Bir halay türküsü döküldü dudaklarından. Kendinden utanmasa oynayacaktı nerdeyse. Eli götünde dere baş yukarı çıkmaya başladı. Şafağın kızartısı dereyi aydınlatmaya başlamıştı bile. Dereden kurtuldu, düşüncelerinden kurtulamadı. Binlerce karışık düşünce içinde dolaşan yumak oluyordu. Açıyor açıyor, tam kurtulacakken yeniden düğümleniyordu. Sanırsın kuzu emiştiriyordun. Sen bir yandan ayırıyordun, o bir yandan karışıyordu sürüye. Çıkılması zordu işin içinden. Bir adamın harcı değildi.

Harmanlara doğru yürüdü. Başı önünde gidiyordu. Birden bir ayak tapırdısı duydu, irkildi. Başını kaldırdı, baktı. Dilan'dı gelen. Koşuyordu. Yelinden dayrası savruluyor, puşusu dalgalanıyordu. Kero saklanmak istedi. Şaşkınlıkla dört bir yanına bakındı. Harmanları yarılamıştı. Gece köye girmiş, günün şaşkınlığına uğramış kurttan da zavallıydı. Büzüldü olduğu yerde. Kıpırdayacak hali yoktu.

Dilan on adım kala gördü Kero'yu. Durdu. Anlamsız gözlerle baktı Kero'ya. Kero Dilan'ın durduğunu hissetti. Başını usulca kaldırdı, Dilan'a baktı, gözlerini kaçırdı. Dilan ağırdan yürüdü, geldi Kero'nun önünde durdu.

"Hayırdır Kero dayı" diye sordu korkuyla. "Senin bu vakitler ne işin var burada?"

Kero gülmeye çalıştı:

"Hiç kızım. Uyku tutmadı da... Peki senin ne işin var bu vakitte. Nereye?"

Dilan kızardı, gözlerini indirdi önüne.

"Hiç işte. Bugün belki Mirkan gelir diye düşündüm. Yoluna çıkayım dedim. Cahillik işte."

"Cahillik ya. Başka ne olur kızım. Dön geri, vazgeç bu sevdadan. İran eline gidip gelmek kolay mı sanırsın? Ne olur, ne olmaz. Git evinde bekle. Malamat olma köye. Dönerse köyü aşıp gidecek değil ya! Geleceği yer burası nasıl olsa. Ama ben senin yerinde olsam beklemezdim yolunu. Kaçakçılık kolay değil kızım. Ben gittim bilirim. Beş gidenin ancak biri döner geri. Kendini kapıp koyverme böyle."

Dilan'ın gözleri irileşti, Kero'ya doğru birkaç adım daha attı.

"Senin bir bildiğin var Kero dayı," dedi sert sert. "Bu ağız üç gün önceki ağzın değil. Üç dört güne kalmaz gelir diyen sendin geçende. Ne oldu şimdi?"

Kero başını iyice yasladı. Konuşacak hali yoktu. Kendini zor tutuyordu. Birden patlayıp her şeyi anlatmak istedi, yapamadı. Bu öz canına kıymak olurdu. Kero konuşmayınca Dilan iyice yaklaştı Kero'ya. Elini tuttu, dudaklarına götürdü. Kero kaçırdı elini, vurup geçmek istedi. Dilan kolundan tuttu, bırakmadı. Yalvaran gözleri Kero'nun gözlerini aradı, bulamadı.

"Doğru söyle Kero dayı," dedi yalvarırcasına. "Yoksa Mirkan'ın başına bir iş mi geldi? Benden sakladığın bir şey var Kero dayı. Önünde ölürüm doğru söyle. Ne oldu Mirkan'a?"

Kero hırsla kolunu çekti, kurtuldu. Yürüdü. Yürüdükçe hızlandı. Dilan bir zaman baktı arkasından Kero'nun. Sonra dağlardan yana döndü, koştu. Harmanları geçti, dereye indi. İnmesi kolay, çıkması zor oldu derenin. Günlerdir güç kalmamıştı bacaklarında. Derenin başında bir kayaya yaslandı, nefeslenmeye başladı. Bacakları sızlıyor, içi dışını dövüyordu.

Geçten geç nefesi duruldu. Ama bacaklarının sızısı daha çok vurmaya başladı içine. Acıyla kaldırdı başını, karşı dağlara baktı. Günün doğacağı yer kızıl bir aleve bürünmüştü. Birden gözlerini üst üste kırpıştırdı. Kara kirpikleri yaladı durdu şakaklarını. Gözlerine inanamadı. Elini gözlerine siper etti, olmadı. İnanmıyordu gözlerine. İnanmıyordu ama, gördüğü düş değildi. Kızıl alevlerin içinde, şafağın kızartısına yapışmış bir at duruyordu. Ara sıra kuyruğunu kızıl alevin içine doğru sallıyordu. Dilan dondu kaldı. Düş görüyorum sandı. Memesinin ucunu sıktı bütün gücüyle. Acı yüreğine vurdu.

Yeniden baktı kızıllığın içine. Yalan değildi. İşte o demeye kalmadı, gün doğdu. Atın karnının altından doğdu hem. Sonra at sırtını güne döndü, koşmaya başladı. Dilan atın günün üstünde koştuğunu bir zaman gördü. Sonra gün birden kurtuldu attan. Dilan gözlerini dağın aşağılarına kaydırdı, atı göremedi. Dağ kapkara duruyordu aşağılarda. Gözünü gün almıştı üstüne üstlük. Gözlerini yumdu, bir zaman bekledi. Sonra usulca açtı gözlerini. At dağı inmiş üstüne doğru geliyordu. Üstünde adam yoktu atın. Rengi ise belli olmuyordu. Parçalanmış dizginleri önünde sallanıyordu. Dilan da ata doğru koşmaya başladı. Atın eğeri de karnına kaymıştı. At iyice yaklaşınca Dilan dondu kaldı olduğu yere. Gözleri bulandı, başı döndü. Gelen Mirkan'ın al tayıydı ayan beyan. Dizleri titredi Dilan'ın. Sonra usuldan büküldü, çöktü olduğu yere. At ağzından köpükler saça saça vurdu geçti yanından.

Dilan dişlerini sıktı, dayanmak istedi, güç yetiremedi içinden sökülüp gelen hıçkırıklara. Dizlerini döve döve ağlamaya başladı. Sesinde yitip giden bir mutluluğun acılığı vardı. Bir yandan dizlerini dövüyor, acıdan eliyle tuttuğu otları söküp çıkarıyordu. Tırnaklarıyla yüzünü gözünü yırtıyordu. Akan kanlar boynundan göğsüne doğru kopup geliyordu kökünden. Dilan insanlıktan çıkıyordu gide gide. Ama bir zaman geldi yoruldu. Eli kolu yanına düştü. Yüzünden akan kanlar kurudu. Gözleri duman dumandı. Yırtılmış, dayrası lime lime olmuştu. Kalktı. Dayrasından sarkan parçalarla ayıp yerlerini örttü. Otların üstünde duran puşusunu aldı, kanlı yüzüne sardı, başı önünde geri döndü, köyden yana yürüdü.

Harmanlarda bütün köy al tayı tutmaya çalışıyordu. Bağırtı çağırtı yeri göğü inletiyordu. Eğer atın karnına deydikçe al tay huysuzlanıyor, dört bir yanına çifteler savuruyordu. Dizginini tutmaya çalışan köylülere doğru saldırıyor, şaha kalkıyor, iki ayağı ile yeri dövüyordu. Sanki Mirkan'dan gayrısına dizgin tutturmamaya yeminliydi. Bir zaman bütün köyü uğraştırdı, durdu. Sonunda kolan koptu, eğer düştü. Al tay bir zaman daha çiftelendikten sonra sakinleşti, harmanın yeşil otuna ağız attı. Ve sessizce yanına yaklaşıp elini boynuna süren Şafo'ya ses etmedi.

Dilan dereyi sessizce, bütün canını saran sızıları duymadan çıktı. Köyün yarısı daha harmanlardaydı. Sessizlik bütün acılığı ile çöreklenmişti harmanlara. Dilan görününce yaşlılar dikeldiler, gençler

iç geçirip başlarını önlerine indirdiler. Çocuklar anlamsız gözlerle, acımalarını saklamadan Dilan'a doğru koştular. Kadınlar seslerini Dilan'a duyurmamak için başlarını göğüslerine gömüp ağlamaya başladılar.

Dilan ise onları ne gördü, ne duydu. Başı bir yana kaymış, adımları sersem, vurdu geçti harmanları. Gün karşı dağlara vurmuştu. Yamacına üç çoban Zübet beyin sürülerini yaymışlardı.

On Üç

Kero omuzluğu usulca aldı omuzundan. Kovaların götü yere değince, kancaları çıkardı. Al tay geri döndü, suya baktı, fırıldadı. Kero kovanın tekini aldı atın yanına gitti. Kovayı dizine dayadı, taya doğru uzattı. Al tay suya ağız değdirdi, dudaklarından sular aka aka başını kaldırdı, Kero'ya baktı, yeniden suya ağız uzattı. Kero bir ıslık çalmaya başladı. "Koyunu suya indirme," türküsüydü bu. Al tay huysuzlandı, ayağını yere vurdu, sinirli sinirli kuyruk salladı, burnuyla kovayı itti. Suyun yarıdan çoğu Kero'nun üstüne boşandı. Kero kovayı ahırlığın yanına koydu, geri çekildi, ellerini beline dayadı, ata söylenmeye başladı:

"Ulan al tay sen susuzluk bilmez misin? Yedin bitirdin beni günlerdir. Ota arpaya gelince iyi, iyi ama ya şu içmeye gelince? Anlamadım gitti... Bu Mirkan gurosu sana su içmeyi öğretmedi mi? Niye içmezsin buz gibi suyu. O seni dereye götürürdü sulamaya. Ben dereden de kestim ayağını. Omuzlarım yara oldu su taşımaktan. Hem gözeden alırım suyunu. Bilirim yanar kavrulur için, kavrulur ama içmezsin. Yoksa bilir misin benim eski sahibine ettiklerimi?"

Usulca ata yaklaştı, boynunu okşadı. Al tay zevkle kuyruk salladı. Kero umutlandı, öbür kovaya seğirtti. Al tay yeniden suya ağız vurdu, Kero daha bir içten çalmaya başladı ıslığı. At yeniden huysuzlandı, başını sudan kaldırdı. Kero'ya baktı. Kero başını iki yana sinirle salladı, kovayı öbür kovanın yanına koydu.

"Aloşum," dedi usulca, "bu işte valla bir suçum yok benim. Eğer kinin banaysa boşuna. Ben kimim ki! Altı üstü bir hulam. Kinin, hıncın bana değil Paşo'ya olsun. Seni Mirkan'dan ayıran o, ben değil. Hem benim kinim de o it dölüne. Bana yâr olursan hayfını beraber alırız Mirkan'ın, o boynu bükük Dilan'ın. Benim tek suçum seni çok sevmemde. Etme al tay, gel iç suyunu. Bütün umudum sende al tay. Etme."

Yeniden tayın sağrısını ve boynunu okşadı.

Çıranın ölgün ışığında parladı ala çalan tüyler. At kuyruk salladı, hoşlandığını belli etti. Kero yeniden umutlandı, kovaya el attı. Tay başını soktu kovaya. Suyu sorumaya başladı. Çocuğun memeye saldırdığı gibi. Kero sevindi, yâr olmak istedi al tayın sevincine. O türkü yeniden ıslık oldu dudaklarında. Al tay sinirle aldı başını kovadan. Ağzından sular aka aka salladı başını. Sular Kero'nun yüzüne saçıldı. Kero kızdı.

"İçmezsen içme," dedi. "Dert sanki. Görmemişin atı bu kadar olur işte. Ne göze suyundan anlar, ne kovadan su içmekten. Alışmış bir kere. Alıp götüreceksin dereye, vereceksin ağzını cengerli bir suya, içe içe patlayacak itoğlitin malı. Suç sende değil, suç bende. Suç bende ki seni alıştığından geri koydum. Sabahın erinden biner üstüne vurur giderim dereye. Giderim ama kazın ayağı öyle değil. Arka iki ayağın topuk vurur. Köylüler görürse gülerler üstüme. İsterim ki kusursuz çıkalım köyün içine. Herkes de bile Kero'nun ne biçim bir adam olduğunu. Herkesler bile Köroğlu'nun babasından bile yaman bir at bakıcısı olduğumu..."

Sustu, elini papağının altına soktu, başını kaşıdı, bir zaman düşündü.

"Olmaz bu gece sabaha kadar gergide tutarım bacaklarını," diye söz etti düşüncesini ağzında. "Sen yatmaktan ben de uykudan olurum. O zaman düzelir biraz topuk vurman. Yarın erkenden de dereye ineriz. Bilirim bütün köy günlerdir benim seni dışarı çıkaracağım günü bekler durur. Sahibinin şanına layık çıkmak istemez misin dışarı? İstemez misin bütün köy ulan bu Kero gerçekten usta bir bakıcı, yaman adam demesin? Ama sende sabır yok. Alıştırmamış Mirkan seni kovadan su içirmeye. Öz canına kıymamış. Dilan'ı senden çok düşünmüş valla. Ya ben? Ben canımdan önde tutarım seni. Ama nerde beni anlayacak o akıl sende. Neyse bir gün anlarsın beni. Ardımızda yüzlerce atlı dağlardan bir sel gibi indiğimizde anlarsın. Ben sabırlıyım."

Kovaları aldı kapının arkasına koydu. Sonra kapıyı küsküledi. Zırzaya asıldı özüne doğru bir iki çekti. Kapı yerinden oynamadı. Korkuyordu nedense! Mirkan'ın evine taşındıktan sonra kapı kilitlemeyi, korkmayı öğrenmişti. Kızıyordu kendine. Sık sık "Kimden korkuyorsun ulan Kero?" diye soruyor, yanıtına yanıt bulamıyor,

daha çok korkuyordu. İlk gecesini Mirkan'ın yatağında geçirmişti. Sabaha kadar Mirkan'ı görmüştü düşünde. Mirkan iki parmağını gözüne uzatıyor, "Ulan bey iti," diyordu, "ulan karnı doymamış it. Ulan dünya malı uğruna bir cana kıydın, bir sevda ateşine su serptin, yanmadan kararttın," diyordu. İşte korkusu o geceden sonra başlamıştı. Oysa Paşo Mirkan'ı nasıl öldürdüğünü, bir kayanın dibine nasıl gömdüğünü bir bir anlatmıştı. Ama korkusu neyeydi, bilmiyordu. Bu yüzden artık atın ahırlığında uyuyor, atıyla uğraşıyor, sabah gün doğmadan Zübet beyin ahırlarına koşuyor, çalışıp didiniyor, başını kaldırıp kimseye bakmıyor, gece olunca da Mirkan'ın evine koşuyor, yarı uyanık yarı uykulu sabahı al tayla birlik ediyordu. Gene onu kurtaran tek umut dağlara çıkacağı günleri düşlemek oluyordu. Düşlemiyordu aslında. Artık konuşacağı, derdini, umutlarını anlatacağı bir dert ortağı bulmuştu: Al tay.

Kapının iyice sağlam kilitlendiğine inandıktan sonra çıranın durduğu direğe gitti, bir mısmara asılmış uzun urganı aldı. Urganın başını ilmik yaptı al tayın arka ayaklarından birine geçirdi. At döndü, ardına baktı, yeniden başını ahırlığına uzattı, aldırmadı. Günlerdir alışmıştı. Önce tekmelenmiş, tepinmiş, sonunda alışmıştı.

Kero ipin ucunu atın ayağına iyice bağlayıp ilmiği sıktıktan sonra ipi atın sağrısından aşırdı öbür ayağına çeke çeke sardı. Atın arka ayakları yanlarına açıldı, gergide kaldı. Kero atın ardına geçti, ellerini beline koydu şişe şişe seyretti yaptığı işi. Sonra gitti çırayı söndürdü, geldi el yordamıyla atın ahırlığını buldu, çıktı ahırlığa oturdu. Dizlerini karnına çekti, başını ahırlığa dayadı, yarın al tayı nasıl dışarı çıkaracağını, köylülerin nasıl şaşırıp kalacağını düşünmeye başladı. Sabahın erinden çıkarırsam köylülerin çoğu görmez," diye düşündü. Yanıtını da;

"En iyisi kuşluk vakti çıkarmak. Köylüler Koppo'nun duvarı dibine oturdukları vakit," diye sesli sesli verdi.

Kuşluk vakti al tayın üstünde köyün içinden geçişini düşledi, rahatladı. Rahatlık uyku getirdi, göz kapakları ağırdan indi, uyudu.

Gürültüye açtı gözlerini. At tepiniyor, soluklanıyordu. Aceleyle indi ahırlıktan. Ceplerinde kibrit arandı, bulamadıkça küfürler etti

kibrite. Sonunda buldu, yaktı. Çıra sarı ışıklarını saldı damın içine. Çırayı eline aldı, attan yana tuttu. Kalın ip atın beline doğru kaymış, atın ayakları iyice gerilmişti. Durmadan tepiniyor, belini acıtan ipten kurtulmak istiyordu. Kero çırayı yere koydu, atın ayak bileğini kavradı. At tepinmeyi bıraktı. Kero atın bileğinden ipi açtı. At gerindi, arka ayaklarını geriye doğru uzattı, kuyruğunu kaldırdı, sarı sarı işedi. Kero atın belini, ayaklarını yokladı. Bir şey olmadığını anlayınca korkusu dağıldı, hareketleri düzeldi, rahatladı. Atın önüne saman koydu, Zübet beyin evinden çaldığı arpadan da üstüne serpti, üstten karıştırdı. Sonra bir sigara sardı, çıradan yaktı, direğe yaslandı, atın alaf[38] yiyişini seyretti. Atın iştahı özüne de bulaştı. Köşede dürülü duran Mirkan'ın yatağının arasından bir ekmek çıkardı, geldi yeniden direğe yaslandı, ağzını atın ağzına uydurdu, ekmeği yemeye başladı.

At önündekini, Kero da elindekini yedi bitirdi. Kero, boğazının kuruluğunu kovadan aldığı birkaç avuç suyla giderdi. Sonra atın susuzluğu düştü yadına. Korkuyla kovayı aldı, atın yanına geldi. Kovayı dizine dayadı, at suya saldırdı. Kero keyiflendi, tam ıslık çalmaya başlayacakken dışarda bir horoz öttü, horozun sesine bir tula uludu. Kero bacaya baktı, baca kapalıydı. Kovayı usulca atın önüne koydu, kapıya gitti. Küsküyü kaldırdı, dışarı çıktı. Her yan ışıklanmıştı. Yaz günün serin sabahında doya doya nefeslendi, içeri girdi. Atın yanına gitti, kovaya eğildi. Dondu kaldı. Kova boştu. Yanına yöresine bakındı döküldü mü diye. Her yan kupkuruydu. İçini bir korku aldı ki hiç bilmediği. Çırayı söndürmeden dışarı çıktı. Kapıyı örtmeyi bile unuttu. Hızla Zübet beyin evlerine doğru yürüdü. Zübet beyin kapılarına vardığında korkusu biraz dağılır gibi oldu.

"Eğer bu at bir şeylerden anlamıyorsa eşşek olurum," diye söylendi, içindeki nefesini boşalttı.

Birden adının zaten Kero olduğunu anımsadı, güldü.

"İt olurum," dedi samanlıktan yana yürüdü.

Ağanın atlarına alaf verirken, ahırları süpürürken bokları dışarı taşırken hep al tayı düşündü. İşini aceleyle bitirdi, gün kuşluğa ulaşmadan da eve yollandı. Kapı açık duruyordu. Yeniden korktu, kapının önünde bir zaman durdu, ikirciklendi, köyü gözden geçirdi.

38 Alaf: Hayvan yemi.

Dilan'ların kapısı dışında bütün kapılar açıktı, bütün evlerin önü kaynaşıyordu. İçinden dualar okudu, açık kapıdan içeri üfledi, içeri girdi.

Damın içi ışıktı. Gölgesi girdi özünden önce içeri. Al tay başını çevirdi, Kero'ya baktı, kişnedi. Kero usulca, korka korka ata yaklaştı, elini sağrısına sürdü. At zevkle kuyruk salladı, Kero sevindi. Kaşağıyı aldı, atı tımar etmeye koyuldu. Atı baştan aşağı tımar etti. Kan ter içinde bitirdi işini. Sonra kıl bir eldivenle tüylerini parlattı. Kapıdan vuran ışıkta al tay şavkılanmaya başladı. Elini beline koydu, bir zaman seyretti tayı. Sonra usulca kapıya çıktı, köyü gözden geçirmeye başladı. Köylüler Koppo'nun duvarı dibine toplanmaya başlamışlardı. Zır Şemo her zamanki gibi kapısının önündeki sal taşın üstüne bağdaş kurmuştu. Köyün çocukları meydanda bok topluyorlardı.

Kero içeri girdi. Atın başından yuları çıkardı, yerine kantarma taktı. Bakır demir atın dişleri arasında şıkırdadı. Kero dizgini koluna taktı, atı çekti. At hızlandı, Kero'yla birlik çıktı kapıya. Günlerdir gün görmeyen tay sevinçten kuyruk sallayıp oynamaya başladı. Kero'nun keyfi ise attan bin daha yüceydi. Atı kapının önünde zorla bir zaman tuttu. At harmanlara doğru gitmek istiyor, Kero ise köyün içine doğru çekiyordu. Uğraş bir zaman sürdü kapının önünde. Sonunda Kero kazandı. At oynaya oynaya düştü Kero'nun peşine. Kuşluk güneşi ise sırtında oynaşıyordu al tayın.

Kero'nun gelişini ilk Zır Şemo gördü. Bağdaşını bozdu, sal taşın üstünden indi. Başka gören var mı diye etrafına bakındı. Köylüler Koppo'nun duvarı dibinde gene her zamanki gibi bir şey tartışıyorlardı. Zır Şemo fazla dayanamadı.

"Heyy, milleeeet," diye bağırdı.

Köylüler ağırdan başlarını kaldırıp Zır Şemo'dan yana baktılar.

"Hey, Millet hele gelene bakın," diye Kero'yu gösterdi.

Kero duydu Zır Şemo'nun sesini. Atın dizginlerini daha bir sıktı, kendine doğru çekti. Ağzı acıyan at huysuzlandı, oynamasını hızlandırdı.

Köylüler başlarını çevirip Kero'dan yana baktılar. Acıma dolu, kin dolu, iğrenme dolu baktılar. Sonra da hiçbir şey olmamış gibi başlarını önlerine indirip sustular. Zır Şemo çöplüğünün başına geldi. Kero tam karşısından geçerken:

"Kero dayı, maşallah iyi bakmışsın atına," dedi.

Son sözcüğü üstüne basa basa söyledi. Kero başını çevirdi Zır Şemo'ya baktı, güldü. Zır Şemo:

"Maşallah topuk vurması da geçmiş. Yaman adamsın billahi. Hele bir bin de öyle görelim. Eğer binici üstündeyken de topuk vurmazsa bu dünyada senin üstüne bakıcı yoktur diyeceğim."

Kero "olur" anlamında başını salladı. Tam köylülerin önüne gelince durdu. Göz ucuyla köylülerden yana baktı. Onları sözlerine dalmış görünce sıkıldı. "İtoğlitlerinki çekememezlikten," diye düşündü. Sonra sinirle atı bir taşın yanına çekti, dizginleri atın boynuna geçirdi. Al tay üstüne binileceğini anlayınca huysuzlandı, göt atmaya başladı. Kero fazla durmadı taşın üstünde. Bakıcılığının yanında biniciliğinin de yaman olduğunu göstermek için sıçradı atın üstüne. At göt attı o sırada. Kero'nun ancak omuzları ulaşabildi atın sırtına. Gerisin geri yeri düştü. Yeniden kalktı, atı taşın yanına çekti. Köylüler de katıldılar oyuna. Sessizce, göz uçlarıyla Kero'yu seyre koyuldular. Kero yeniden sıçradı atın üstüne. Bu sefer de at Kero'dan yana göt attı. Kero atın üstünden öbür yana kaydı, bok sepeti gibi düştü yere. Dizginler elinden çıktı, al tay ürktü, dört bir yanına çifteler savurarak harmanların yolunu tuttu.

Kero köylülerin gülüşlerine kulaklarını kapamak istedi, beceremedi. Her yanı sızlıyordu. Ellerinin üstüne basarak zorla kalktı. Başı önünde atın peşine gitti. Üstü başı toza bulanmıştı. Bir ayağı aksıyordu. Şafo peşinden bağırdı:

"Zavallı Apo," diye, "ne olacak herif ömrünce at bakmaktan at binmeye fırsat bulamamış ki!"

Kero söyleneni duydu. Sözler eritilmiş kurşun gibi oturdu içine. Aksadığını göstermemeye çalışarak hızlandı. Gülüşmeler, konuşmalar birbirine karıştı kulaklarında. Harmanlara ulaşınca durdu. Döndü ardına baktı. Bütün köyün çocukları ardına düşmüştü. Eğildi yerden bir taş aldı, çocuklara fırlattı, çocuklar peran peran oldular, yeniden toplandılar. Biri tiz bir sesle bağırdı:

"Al tay Mirkan'ın atı, Kero Zübet'in iti."

Bu sözlere öbür çocuklar da katıldılar. Hep bir ağızdan:

"Al tay Mirkan'ın atı. Kero Zübet'in iti," diye bağırmaya başladılar.

Bağırmalar türküye döndü sonunda.

Kero yeniden taşa sarıldı, çocuklara hücum etti. Ama fayda etmedi. Kero atın peşine gitmekten vazgeçti, döndü evin yolunu tuttu. Adımları hızlandı, koştu. Çocuklar peşinden gitmediler. Zübet beyin korkusu harmanları geçmelerine izin vermiyordu.

Kero eve zor attı özünü. İçi bulanıyor, başı dönüyordu. Ömrünce duymadığı bir eziklik vardı içinde, işin kötüsü hiçbir şey düşünemiyordu. Her şey öylesine karmakarışıktı ki! Çaresiz oturdu ahırlığın dibine. Atın yeri boştu. Yalnızlığını ilk kez bu kadar derinden duydu. Ne anasız babasız kalışı, ne yetimliği, ne arkadaşsız oluşu onu böylesine bir yalnızlığa itmemişti. Başı zonkluyordu. Başını iki eli arasına aldı, öylece kaldı. Gün ikindi oldu, akşam oldu, karanlık çöktü duymadı Kero.

Geçten geç bir at kişnemesine kaldırdı başını. Ceplerini karıştırdı, kibriti buldu, yaktı. Gözlerine fer gelmişti. Çırayı yakar yakmaz kapıya koştu. Kapı açılır açılmaz da al tayın başıyla karşılaştı.

"Geldin mi gülüm," dedi sevinçle. "Demek beni yalnız koymak istemedin."

Dizginlerinden tuttu, içeri çekti. Bir yandan da:

"Ben de sana hiç kimsenin bakmadığı gibi bakacağım. Namın bu köyü aşacak göreceksin. O ki sen beni yalnız koymadın, canım yoluna fedadır."

Atı ahırlığına bağladı, önüne saman arpa koydu. Sonra kovaları omuzluğa taktı, çıktı. Gökte solgun bir ay duruyordu. Serin yaz yeli ufaktan ufaktan esiyordu. Kero yel gibi gitti, kovaları gözenin boğazından doldurdu nefes nefese döndü. Kapıyı açınca al tay da döndü, Kero'ya baktı, kişnedi. Kero kovaları atın yanına koydu, nefeslendi. Sonra kovanın birisini aldı, atın ağzına tuttu. At suya ağız değdirdi, soluk almadan içmeye başladı. Kero sevinçten "Koyun suya indirmeyi" çalmaya başladı. At hırsla ağzını sudan aldı, huysuzlandı. Kero önce şaşırdı, korktu. Ama birden her atın bir ıslığa alıştığını anımsadı, sevindi. "Acep Mirkan gurosu bunu hangi ıslığa alıştırdı," diye düşündü, bulamadı.

"Ne yapayım Aloş'um," dedi, "ben de bundan sonra sen sulanırken ıslık çalmam. Koy derdin bu olsun."

Kero ıslık çalmadan al taya iki kova suyu da içirdi. Derin bir rahatlık içinde kendi karnını da doyurdu, kalktı. Çırayı söndürdü, ahırlığa çıktı, büzüldü. Eski düşleri sökün etti geldi. Şimdi dağlardaydı. Altında al tayı, ardında yüzlerce atlı. Düşüncesinin bir yerinde Al taya hiç binemediğini anımsadı. Düşündü ona da çare buldu:

"Bundan sonra evde binerim. Bir de geceleri binerim sırtına. Yemin olsun bundan sonra ne seni rezil ederim, ne de özümü," diye söylendi.

Sonra içi rahat, gönlü hoş derin bir uykuya daldı.

O günden sonra da köyün yaşlıları, gençleri, çocukları boşuna beklediler Kero'nun atı dışarı çıkarmasını.

On Dört

Apo Eho sabahın erinden çıktı evden. Üç gündür Zübet beyin koyunlarını kırkmaya gidiyordu. Kızı Şilan da yardım ediyordu babasına. Koyunları beraber tutup bağlıyorlar, Apo Eho kırkım yapıyor, Şilan da kırkılan yünleri bir araya topluyordu. İki kuru ekmekle getiriyorlardı akşamı. Yaz hükmünü yitirmiş, havalar serinlemeye başlamıştı. Köylülerin kimi Zübet beyin tarlalarında, kimi koyunlarının peşinde, kimi de birkaç dönümlük öz tarlalarında didinip duruyorlardı. Kış geliyordu, ama onlar çıplaktılar, açtılar, umutsuzdular. İşi bitmiş ineklerden daha yılgındılar.

Apo Eho sırtına aldığı çuvala iyice sarındı. Döndü arkasına baktı, Şilan'ın gelmediğini görünce geri döndü, kapıyı açtı, karanlığın içine bağırdı:

"Geberdin mi itoğlitin kızı? Davransana! Bak neredeyse gün çıkacak. Tez ol, yoksa gelir seni tekmenin altına alırım," dedi.

Döndü, hızla yürüdü. Beline soktuğu ağızları keskin, ucu sivri kırklığı çıkardı, elinin ucuyla ağızlarını yokladı, yeniden beline soktu, kamburunu daha bir çıkardı, koyun yataklarından yana hızla yürüdü.

Ana, Şilan'ın hâlâ evin içinde dolanıp durduğunu görünce ocağı yakmaktan vazgeçti, eline aldığı bir tezek kırığını Şilan'a fırlattı. Tezek kızın belini buldu. Şilan ikiye büküldü, yere çökerken:

"Vayy, anoooo," diye ünledi.

Dilan sese başını kaldırdı. Yerde kıvranan bacısına baktı, kalktı yatağın içinde oturdu. Ana ocağın altına üflemekten vazgeçti, kalktı. Yaradana sığınıp Şilan'a bir tekme savurdu.

"Kalk başımın belası, nazlanma yalandan. Bak ihtiyar baban ne zamandan düştü yola. Git de bir işine yara fakirin. Haydi mızlanma. Yoksa deli inek danasını çiğneyen gibi çiğnerim seni ayağımın altında. Kalk!"

Şilan ağzına bulaşan sümüğünü koluyla sildi, kalktı. Önce ablasına, sonra anasına baktı.

"Sabahları çok üşüyorum ana," dedi usulca.

"Geber," dedi anası, "sanki ben şallar içindeyim. Ne edelim yok. Var da mı vermiyorum. O sandığın üstündeki çulu al sırtına, ısınırsın."

"O da çok ağır ano, yoruluyorum," dedi Şilan.

Ana başını iki yana acıyla salladı, sesine dokunaklık verdi:

"Bir şey olmaz kızım, alışırsın. Hem burda kaç günlük işiniz kaldı ki! Beş bilemedin altı. Haydi benim kızım, tez ol. Bir de babandan azar işitme."

Şilan bir iki kurcalandı, gitti sandığın üstünden çulu aldı, başına geçirdi, kapıyı açacakken durdu. Korkulu gözlerle önce anasına, sonra yatağın içine büzülmüş bir topak olmuş Dilan'a baktı:

"İş bunla mı bitecek ano?" dedi. "Kırkımdan sonra da haydi yaban tezeği toplamaya. Bu yazdan bu yana canım çıktı valla."

Ana hırsla döndü gerisine. Yorgun, yaşlı gözleri kıvılcımlanmak üzereydi.

"Cehennem ol itoğlitin eniği," dedi hırsla. "Ben boş mu duruyorum? Toplama. Kışın ocağın başına ben yalnız mı kurulacağım. Cehenneme git, kara yola git."

Şilan usulca kapıyı açtı, çıktı.

Ana ocağa üfledikçe damın içine dumanlar doldu. Hem üfledi, hem söylendi:

"Ölsem de kurtulsam. Bu it günüyle yaşamaktansa ölmek daha iyi. Ne yapayım, ne edeyim? Zavallı Şilan'ım... Daha emeklediği günden işe başladı. Bir çocuk olup oynamadı. Ne etsin zavallı. Hiç, bu soğukta yalın ayak başı açık işe gidilir mi? Offf, of. Of ki ne of..."

Döndü yatağın içinde büzülmüş oturan Dilan'a baktı, başını iki yana salladı, bir elini dizine vurdu, sonra iki elini de kaldırdı havaya:

"Ey yüce Allahım," dedi yalvarırcasına, "al bu canımı. Kurtar bu dertlerden. Çekemiyorum artık. Ne zulüm bir yükmüş bu dünya yükü. Kurtar."

Başı önüne düştü. Ocağın tütsüsünün de yardımıyla dolu dolu ağlamaya başladı.

Dilan ise günlerdir devran sürüyordu. Kalkıyor, yatağını toplamadan bir köşeye gidip büzülüyor, saatlerce öyle kalıyordu. Bazen usulca kalkıyor, ahıra gidiyor, ihtiyaç gördükten sonra tekrar gelip köşesine büzülüyordu. Rengi gitmiş, benzi küle dönmüştü. Gözünü bacadan düşen güne takınca da akşamı buluyordu. Gün ışığı bacadan çıkıp gidince, o da gözlerini önüne indiriyordu. Anasının önüne koyduğu bir tas sütten bir iki kaşık alıp öbür kardeşlerinin önüne sürüyordu. Evin içine karanlık düşünce de kalkıp yatağına giriyor, yorganını başına çekiyordu.

Ev de Dilan'a uymuştu. Yoksulluğun kahrı üstüne bir de Dilan'ın kahrı binmişti. Günler çekilmez, geceler bitmez olmuştu. Yoksul ağzına bulaşan küçük bir gülücük bile uğramaz olmuştu tek göz damın içine.

Koyun kırkımı bitti sonunda. Artık baba işe gitmiyordu. Ama sabahın erinden kalkıyor başını dışarı atıyordu. Karanlık çökmeden de gelmiyordu eve. Her şeyden kaçıyordu. Köylülerden, evinden, her şeyden. Gene böyle bir sabah erkenden kalktı, eski sakosunu giydi, tam dışarı çıkacakken Dilan:

"Baba," dedi inilti gibi.

Apo Eho tuzağa düşmüş hırsızdan beter ürktü, korkuyla döndü, Dilan'dan yana baktı. Göz göze geldiler. Baba inanmadı gözlerine. Şaşırdı. Yatakta oturan Dilan değildi sanki. Bir deri bir kemikti. Yanakları içine çökmüş, gözleri çukura düşmüştü. Apo Eho Dilan'dan yana bir adım attı, durdu. Dilan zorla gülümsemeye çalıştı. Babaya güç geldi. Birkaç adım daha attı, kızının yatağına ilişti. Ana yatağından doğrulmuş ölü gözlerle kızıyla kocasına bakıyordu. Dilan nefesini topladı:

"Böyle erkenden nereye baba? İşe mi?" diye sordu.

"Yok kızım," dedi Apo Eho, "ne işim olacak. Benim işim bitti. Köyün içine. Günah çıkarmaya kızım. İşlediğim günah çok kızım. İki cana kıydım. Daha ne olsun?"

Kollarından güç alıp kalkmaya yeltendi. Dilan tuttu babasının kolundan.

“Senin bir suçun yok bu işte baba,” dedi. “Yeyip bitirme özünü. Benim yazgım böyleymiş. Senin ne suçun var bu işte. Töre ne emrettiyse sen onu yaptın. Sen mi dedin Mirkan gitsin gelmesin. Hem olan oldu baba. Ölenle olanın çaresi bulunmaz, diyen sen değil miydin eskiden?”

“Haklısın kızım,” diye sözü aldı Apo Eho, “yerden göğe kadar haklısın. Ne desem boş. Ana olmadın ki evlat acısı nedir bilesin. Ben seni bin bir yokluk içinde büyüttüm. Bir gününü görem dedim. Bırak gününü, güldüğünü bile göremedim. Suçun neydi kızım? Evlenmek, yuva sahibi olmak da mı çok bize. Beni yakan bu. Sonra bir yiğidin başını yemeye ortak oldum.”

“Onun başını sen niye yiyesin baba. Bırak işin o tarafını. Onun başını yiyen yedi. Kapat işin o tarafını.”

Yorganı attı üstünden, kalktı. Aceleyle dayrasını giyindi, saçlarını düzeltti. Sonra babasının yanına oturdu.

“Yanında yüzü karalık olmasın baba, ama çok düşündüm. Düşündüm ki üzülmem boşuna. Ölen öldü. Belki de ölmedi... Ama bir şey var ki artık geri dönmeyecek. Ben umudumu kestim. Kesmesem de ne olur. Elim bağlı, kolum bağlı. Ama söz bundan sonra üzülmeyeceğim. Siz de üzülmeyin artık, öz derdiniz yeter. Bir de benim derdime yanmayın. Şimdi gitme bir yana. Kalkıp sana süt sağayım. Yeter düşmanlarımızın yüreğine yağ bağlattığımız.”

Kalktı, kapının yanından kovayı aldı, ahıra gitti. Babanın yüzüne güleçlik geldi. Ocağın başına otururken karısına döndü:

“Öyle domuz gibi yatıp durma karı,” dedi. “Kalk da şu ortalığı düzelt. Çocukları da kaldır yaban tezeğine gitsinler. Tez.”

Kadın aceleyle kalktı, çocukları kaldırdı. Evin içi vayşivana büründü. Çocukların kimi evin ortasına sıçmaya, kimi ağlamaya, kimi sabahın erinde uyanmanın mahmurluğunu çekmeye durdu. Baba bir zaman seyretti evin içini. Ana yatakları topladı, evi süpürdü. Şilan diğer iki kardeşini giydirdi, öbür bacısıyla bir ellerine birer ekmek, öbür ellerine de birer beyaz torba alıp çıktılar. Baba arkalarından bağırdı:

“Kız, ubanmayın düzde. Bugün tam üçer torba tezek isterim.”

Sözü ağzında bitmeden Dilan girdi içeri. Yarım kova sütü ocağın yanına koydu, ocağı yakmaya başladı. Bir yandan da anasına:

"Ana külekleri yıkayıp su almaya bugün de sen git. Ben evi bir düzene sokayım. Yarından sonra gene ben giderim suya," diye söylendi.

Anasının fersiz gözlerine can geldi, ellerini sevinçle ovuşturdu.

"Giderim kızım, giderim," dedi. "Tek sen gül, tek sen iyi ol, bütün işi ben yaparım, hem iş dediğin ne..."

"Yok, yok ana," diye Dilan anasının sözünü kesti. "Sadece bugünlük git."

Ocak alev aldı binbir zahmetten sonra. Dilan ocağın üstüne bir tas süt koydu. Apo Eho dizlerine dayandı kalktı. Kızının soran gözlerine yanıt verdi:

"Çıkayım bacayı açayım kızım. Duman çıksın. Tilki çıkarmıyoruz ya!"

Çıktı. Bacanın üstündeki ot yığını kalkınca ışık doldu içeri. Duman bacaya doğru oluklandı. Apo Eho tez döndü geri. Elini beline koydu dumanın bacadan çıkışını seyretti bir zaman.

"Dilerim derdimiz kasavetimiz de bu duman gibi çıkar gider inşallah," dedi gülerek.

Dilan başını kaldırdı, dumanın çekilişine baktı, babasına döndü, güldü.

"Eline sağlık baba," dedi.

Pişen sütü babasının önüne koydu sonra. Gitti sandıktan bir ekmek çıkardı, getirdi. Anası ortalığı topluyordu. Dilan:

"Ana gel sen de babamla birlikte doyur karnını. Etrafı ben toplarım."

Ana çocukların altına serdiği çulu kaldırırken yanıt verdi kızına:

"Yok kızım, aç değilim. Baban yesin. Biz ikimiz sonra yeriz."

Dilan kapının ardından süpürgeyi aldı, yeniden döndü anasına.

"İyi ana," diye söyledi, "öyleyse sen evin içini toparlayana kadar ben de kapıyı süpüreyim."

Kapıyı açtı, dışarı çıktı. Gün yüzüne vurdu, gözleri kamaştı. Yazın son günleriydi. Sarı bir sıcak etrafı kavuruyordu. Gözleri güne alışıncaya kadar kapıya yaslandı, bekledi, bir yandan da köyü gözden geçirdi.

Beş on kişi Zübet beyin konaklarının ardına otluk yığıyorlardı. Zübet beyin otlarını. Birkaç kadın karşıda Şafo'ların evinin önünde toplanmış konuşuyorlardı. Bitli Hazo da aralarındaydı. Bir sürü çıplak, yarı örtük çocuk köyün meydanında leppik[39] oyununa tutuşmuştu. İri, anaç bir tavuk Zır Şemo'nun çöplüğünde civcivleriyle çöpleniyordu. Bir çocuk da çöplüğün başına oturmuş, bir eli gözünde siper gökyüzünü gözlüyordu. Dilan'ın gözleri de gökyüzünü taradı, aradığını buldu. Bir kartal göğün derinliklerinde kanat çırpıyordu ağırdan. Bir zaman köyün üstünde döndü durdu. Sonra yan yattı, karşı dağlara doğru aktı. Dağların koyuluğunda kayboldu, bir zaman sonra ufuktan yukarı doğru çıktı, köyün içine doğru süzüldü. Köyün içine gelince yeniden yükseldi, Zır Şemo'nun çöplüğünün üstünde durdu, ağırdan kanat vurmaya başladı. Çocuk oturduğu yerden kalktı, kartalı korkutmaya çalıştı el kol hareketleriyle. Kâr etmedi. Kartal olduğu yerden birden aşağı doğru süzüldü. Anaç tavuk kanatlarını vurdu, civcivlerini çağırdı. Civcivler analarının yanına toplandılar. Çocuk ünledi, çırpındı. Kartal çöplüğün az ötesine vurdu özünü. Kanatları yerden toz kaldırdı. Dilan ellerini yüzüne kapadı. Açtığında, kartalın pençeleri arasında kıvranan, "cik cik" öten bir karartıyla üstünden geçip kayalıklara doğru gittiğini gördü.

Konuşan kadınlar da gördüler olanı. Bir kadın saçını başını yola yola çöplüğe doğru koştu, çocuğu dövmeye başladı. Dilan'ın içi burkuldu, yerden süpürgeyi aldı, tozu dumana katarak önünü süpürmeye başladı.

Dilan'ı ilk Bitli Hazo gördü. Kartal Dilan'ın üstünden uçup gitmese belki görmeyecekti. Gözleri kartalı kovalarken Dilan'a takıldı. İnanamadı önce gözlerine. Yanındaki Şero'nun karısına dürttü, Dilan'ı gösterdi. Sonra bütün köyün kadınları gördüler Dilan'ın yasının sona erdiğini, dışarı çıktığını. Çok geçmeden de bütün köy duydu Dilan'ın yas tutmaktan vazgeçtiğini. Kimi sevindi, kimi sevinmedi.

39 Leppik: Çocukların oynadığı yuvarlak taş.

Neylersin ağalı köydü bu köy. İçine kin tohumu ekilen de vardı, insanlık tohumu ekilen de.

Haber Paşo'ya da ulaştı. Konuk odasına öğle uykusuna yatmıştı. Başka bir iş için uyandırılsa köyü birbirine katardı. Ama bu sefer haberi getiren hulama:

"Sağol guro," dedi.

Hulam çıktıktan sonra aceleyle üstünü başını düzeltti, kunkulunu alnına döktü, dışarı çıktı. Dilan'ı görünce içi dışına dövmeye başladı. Duvara yaslandı, içinin çırpınışını susturmak için sigara sarmaya durdu. Alışık parmakları bu sefer tütün sarmayı beceremediler. Vazgeçti. Göz ucuyla Dilan'ı seyretmeye koyuldu.

Dilan kapıyı boydan boya süpürdü, düzeldi. Elini beline koydu, gerindi. Kendisine bakan gözleri gördü o zaman. Bekleşenler ürktüler Dilan'ın onlara bakmasından, onları onlar gibi süzmesinden. Şaşırdılar. Elleri ayakları birbirine dolaşır oldu. Kimi kapının karanlığında kayboldu, kimi dondu kaldı. Dilan bütün köyü, bütün özüne bakan gözleri süzdü tek tek. Gözleri en son Paşo'da durdu.

Paşo duvardan aldı özünü, başını önüne indirdi. Dilan'ın bakışları üstünden geçti diye de tezden geri kaldırdı başını. Dilan'ın hâlâ baktığını görünce de şaşırdı, dudakları oynadı, gülmek istedi, beceremedi, beceremedikçe şaşırdı, elini papağına atıp kunkulunu alnına düşürmek istedi, kunkulu alnında eline değince iyice şaşırdı, boku bulamacına karıştı, ıslık çalmayı denedi, dudaklarına gücü yetmedi, öylece kaldı. Dilan birden gözlerini Paşo'nun üstünden aldı, alımlı bir dönüşle dayrasını yellendirdi, bel kırdı, yürüdü, içeri girdi.

Dilan ertesi günü şafak sökmeden kalktı. Yatağını topladı, inekleri sağmaya gitti. Danalar büyümüş, ipe sapa gelmez olmuşlardı. İnekleri sağarken ikisini de direğe bağlamak zorunda kaldı. Ter kana bağlarken, ineklerin sütü azalmıştı. Yaz her şeyi kuruta kuruta güze doğru gidiyordu. İki inekten yarım kova süt ancak sağdı.

Ahırdaki işi tezden bitti. Dama girdi, yatağının üstüne oturdu, nefeslendi. Sonra kalktı bir duvarın deliğinden sürmesini, aynasını, sandıktan da anasının çeyizi kemik bir tarak çıkardı, geldi yeniden yatağın üstüne oturdu. Gözüne sürme çekti, saçlarını taradı. Ayaklarına bulaşan bokları külle iyice sildi. Kofisini yan koydu başına. Bir

tutam saçı da alnından ikiye ayırıp koyvermeyi unutmadı. Kapının ardında duran kovadaki sütü bir çanağa boşalttı, küleklerin her birini bir koluna taktı, çıktı.

Gün ışığı köyü sarı bir renge bulamıştı. Kalak[40] gölgeleri köyü aşıp dağlara doğru uzanıyordu. Köye yarı can gelmek üzereydi. Gözleri Mirkan'ın kapısına gitmeden Paşo'yu aradı kapılarında. Paşo gün vuran duvara yaslanmış, kendinden yana bakıyordu. Elleri götünde, ağızlığı ağzında, yanan sigarası da ağızlığın uçundaydı. Dilan'ı görünce usuldan kıpırdadı, elini papağına götürdü, kunkulunu alnına doğru koyverdi. Dilan alımlı baktı, gözlerini ufaktan süzdü, naz yapan kuğu gibi başını kaldırdı, cilve dolu döndü, harmanlardan yana yürüdü.

Bir kalağın arkasından olup biteni gözleyen Bitli Hazo, Paşo'dan önce davrandı, eteklerini yeldire yeldire Dilan'ın ardına düştü. "Beyin eyisi kurt sezişli olanıdır," derdi babası Zübet bey. Paşo da bir şeyler olup bittiğini, bir şeylerin değiştiğini sezdi. Ağırdan aldı işi. Ağızlığının ucundan aldığı pöçüğü iki parmağının arasında ezdi, tütünü ufaladı, göz ucuyla köyü taradı, ellerini götüne koydu, harmanlardan yana doğru yürüdü ufaktan.

Dilan harmanlara ulaşınca daha bir ağırlaştı. Eğildi yerden kurumuş bir deli ot kopardı, sarı çiçeğini yalandan kokladı, usuldan döndü ardına baktı. Bitli Hazo peşindeydi. Paşo daha yeni uç veriyordu konaklarının ardından. Daha bir ağırlaştı.

Paşo Bitli Hazo'nun da yola düştüğünü görünce ellerini götünden aldı, kollarını salladı, hız aldı. Bitli Hazo da gördü Paşo'nun hızlandığını. O da hız verdi bacaklarına. Kurtulmak, Paşo ulaşmadan dereye inmek istedi, beceremedi. Ayaklarının beceriksizliği öz başına dert açtı. Paşo ulaştı dereye varmadan Bitli Hazo'ya.

"Nereye kız?" diye sordu anlamlı, sinirli.

Bitli Hazo el bağladı, boyun büktü, sustu.

"Haydi dön işine git," dedi Paşo, ardından, "Her işe burnunu sokma Şafo'nun iti gibi."

Bitli Hazo söze uydu, çarnaçar geri döndü, canı istemeden, ayak-

40 Kalak: Tezek yığını.

ları istemeden yürüdü. Paşo ardından baktı, başını iki yana salladı, güldü.

"Meraklanma kız Hazo," diye bağırdı peşinden. "Sende de gözü olan var. Bizim hulam Fadıl sana yaman sevdalı. Hele bir öz işimi bitireyim, sonra Fadıl'ın derdine sıra gelecek."

Hazo ömründe ilk kez kızardı, ayakları birbirine dolaşa dolaşa hızlandı.

Dilan derenin başına ulaşınca durdu. Bir zaman öylece kaldı. Bahardan bu yana ilk kez iniyordu dereye. O çağıldayan, taşlarda köpüklenen, yol iz tanımayan sular gitmiş, yerine küçük küçük gölcükler kalmıştı. Yamaçların çiçeği kurumuş, otlar sararmış, her şey güz sarısına bürünmüştü.

Dilan içi kurbağa yavrularıyla dolmuş küçük bir gölcüğün başına oturdu, yerden aldığı kumlarla kovaların içini sildi, sütünü temizledi. Ağırdan görüyordu işini. Bir zaman suya daldı gitti. Gölün çamurları içinden yukarı doğru yükselen kuyruklu kurbağa yavrularını seyretti bir zaman. Geçten geç kalktı kovaları doldurdu, döndü yokuşa vurdu. Göz ucuyla Paşo'yu aradı, buldu. Paşo derenin yamacında bir kayanın üstüne oturmuş, ayağının biri altında, biri karnına dayalı sigara içiyordu. Dilan'ın yokuşa vurduğunu görünce kalktı, kayadan atladı, elleri belinde Dilan'ı beklemeye başladı.

Dilan Paşo'dan yana yürüdü. Paşo'ya on adım kala kovaları yere koydu, başı önünde bekledi. Paşo bir iki yutkundu, Dilan'dan yana birkaç adım attı zor ha zor. Dilan başını kaldırıp özünden yana bakınca da dayanamadı, konuştu:

"Etme Dilan," dedi, "yeter yaktığın beni. Aylardır gözüm kapındadır. Çıkmaz oldun dışarı. Yas tutarsın dediler, inanmadım. Ölen öldü. Ne yapsan boş. Benim ne suçum var bu işte. Mirkan gelip benden isteseydi o parayı vallahi veririm. Ama o yiğitliğine yedirmedi. İranlara vurdu gitti. Verirdim valla. Seni sevdiğim için verirdim. Ama ne yapalım?"

Dilan ağırdan kaldırdı başını. Çukura düşmüş gözleri çok gerilerden baktı Paşo'ya. Baktıkça yüzü aklaştı, dudakları seğirtti, gülmeye çalıştı, beceremedi. Eğildi kovaları yerden aldı, yürüdü. Geçmeden Paşo'nun önünde durdu, başını kaldırmadan:

“Burda söylenip duracağına iş yap. Bende gözün varsa yolla elçilerini,” dedi yürüdü.

Paşo hiçbir şey söyleyemedi. Damağı kurudu, aklı durdu. Kaldı olduğu yerde. Dilan dereye çıktı, azala azala kayboldu. Paşo koca derede yalnız başına kaldığını anlayınca söylendi:

“Olur Dilan. Sen yeter ki iste. Canımdan başka ne istersen iste.”

On Beş

"Artık burda oturmanın da tadı kalmadı," dedi Koppo. "Kalmayacak da ne olacaktı? Yıl boyu burayı yurt mu edinecektik özümüze?" diye Bişo karşılık verdi. Sustular yeniden.

Gün akşama doğru gidiyordu. Köyün bütün yaşlıları Koppo'nun duvarı dibinde bu yazın son demlerini yaşıyorlardı. Güzün acılı rüzgârı duvarın bir yanını yalayıp duruyordu. Köy toz duman içindeydi. Ara sıra konuşuyorlar, sonra aralarına uzun bir sessizlik giriyor, rüzgârın uğultusunu dinliyorlar, arada sırada tek tük söz açıyorlardı. Yazla birlik söz de bitmişti sanki. Bişo'nun sözünden sonra gelen sessizliği Muhacir bozdu:

"Her şey neyse de bir şey zor. Bu kış kimin evine toplanacağız. Geçen kış keyfimiz keyfti valla," diye.

"Öyle," dedi Apo Eho, "yamandı keyfimiz. Bu Zeko da nereden çıkardı oğul evlendirmeyi bilmem ki! Daha oğlanın yaşı on üçü bulmamış. Neyse, hayırlı olsun gene de."

"Eh, dünya bu. Anlayacağınız geçen kış bizim lafladığımız odada bu yıl Zeko'nun oğluyla gelini dem sürecek," diye Rezak katıldı söze.

"Canım bu yıl bizim işimiz kötü. Bu yıl kotur itten çıplak kalacağız anlayacağınız."

İkindiden bu yana başı göğsünde düşünen Mello Rızo da söze katılma gereği duydu. Başını göğsünden kaldırmadan konuştu:

"Öyle Rezak, haklısın," diye. "Kotur itten de beter hem. Hem sonra güzü böyle amansız gelen yılın kışı nasıl olur kim bilir? Ne demişler: Kızı yaman olanın anası aman olur."

Sustular.

Amanı yamanı düşünmeye durdular. Rüzgâr hızını arttırdıkça artırdı. Üşümeye başladılar. Büzüldüler, birbirlerine sokuldular, ne ettilerse fayda etmedi. Sonunda Rezak kalktı.

“Valla ben yaman üşüdüm, ama sizi bilmem. Dağılsak iyi olur. Kışı yatakta geçirmek iş değil.”

Sessizce kalktılar. Herkes evinin yolunu tuttu. Apo Eho sırtındaki eski keçeye iyice sarındı, yürüdü. Ardında yalancı bir öksürük duyunca döndü, baktı, Melle Rızo’ydu gelen. Apo Eho’nun baktığını görünce seslendi:

“Hele dur Apo,” diye.

Apo Eho durdu, bekledi. Melle Rızo ulaştı, sakalını ovuşturdu.

“Bu akşam evde misin?” diye sordu.

“Beli, evdeyim. Nerde olurum ki!”

“İyi, bu akşam Mahacır’la size geleceğiz de... Hayırlı bir iş için.”

Apo Eho şaşırdı, soran gözlerle baktı Mello Rızo’nun yüzüne.

Melle Rızo elini Apo Eho’nun omuzuna koydu:

“Hayır dedik ya canım. Akşam görüşürüz.”

Apo Eho başka bir şey sormaya cesaret edemedi.

“Buyurun, başım gözüm üstünde yeriniz var,” dedi yürüdü.

Öksürükler içinde açtı evin kapısını. Dilan ayağa kalktı. Baba eliyle otur dedi, Dilan oturdu, elindeki çorabı örmeye başladı. Ocakta tencere kaynıyordu. Ana ocağın başında kurdalanıp duruyordu. Çocuklar gaz lambasının ışığında cimcime oynuyorlardı. Apo Eho gitti köşedeki halı yastığın üstüne oturdu, ellerini koynuna soktu, düşünmeye başladı. Mello Rızo’nun sözü içine binbir vesvese sokmuştu. Bir zaman düşündü, işin içinden çıkamadı. Sonunda sözü karısına açtı:

“Mello Rızo bu akşam hayırlı bir iş için size geleceğiz, dedi. Gönülsüzdü. Anlamadım ne hayrıdır. Bir şey de soramadım. Ne ola ki!”

Ana kurcalandığı yerden başını kaldırdı, kocasına baktı.

“Ne bileyim herif. Senin aklının ermediği işe benim aklım nasıl ersin?” dedi, tencerenin kapağını kaldırdı, içindeki un çorbasını karıştırmaya başladı.

Dilan elindeki çorabı örmekten vazgeçti. Yüzünü elleri arasına aldı, gözleri lambanın soluk ışığında bir zaman düşündü. Sonra gözlerini lambadan aldı, babasını seyre koyuldu. Apo Eho sigara

dumanları arasında dalmış gitmişti. Dilan usulca kalktı, geldi babasının baş ucunda durdu. Neden sonra baba başını kaldırdı, kızına baktı. Şaşırdı.

"Ne oldu Dilan kızım," dedi gülmeye çalışarak.

"Bir şey yok ama... Demin anama bir şey sordun ya!" dedi, boynunu büktü.

"Hele yanıma otur kız," dedi Apo Eho, "senin bir bildiğin var herhal."

Dilan oturdu. Baba yastığın üstünden biraz yana çekildi.

"Baba," dedi Dilan, "senin yanında da yüzü karalık ediyorum ama, herhal Melle Rezo'lar bana elçiliğe geliyorlar. Beni Zübet beyin oğlu Paşo beye isteyecekler herhal."

Sustu, başını önüne indirdi, gözlerini babasından saklamaya çalıştı. Babanın yorgun gözleri birden çakmak taşı gibi kıvılcımlandı.

"Ne? Seni mi istemeye geleceklermiş? Deli mi bunlar? Kudurdular mı? Daha ölümüzün kanı kurumadan... Tövbe tövbe. Ne günlere kaldık Allahım. Olmaz... Olmaz... Değil Zübet beyin oğluna, Allah'ın oğluna isteseler olmaz."

Sustu, burnundan solumaya başladı. Ana işini bıraktı, ellerini koynuna soktu, anlamsız gözlerle bir kocasına bir kızına bakmaya başladı. Çocuklar ise oyunlarına dalmış gitmişlerdi. Dilan başını göğsünden kaldırmadan yanıt verdi babasına:

"Olur baba," dedi kararlı bir sesle. "Deli değiller hem. Akıllarını da kaçırmamışlar. Mirkan öldükten bu yana Paşo bey peşimdedir... Hem Mirkan'dan evvel de gönlü vardı bende. Şimdi benim de gönlüm var Paşo beyde. Vermezsen kaçarım. Ama ben istiyorum ki bu son çağınızda karnınıza bir sıcak aş girsin. Kardeşlerim üst baş görsünler. Bırak benim kaçmamı, onlar iş olsun diye istiyorlar beni. İsteseler evimizi başımıza yıkar alıp götürürler beni. Siz de yana yana kalırsınız o kadar..."

Sustu, nefeslendi.

"Yanında yüzü karalık ettim baba. Bağışla... Çaresizim baba. Senden tek isteğim başlığımı yüksek tut. Bana, kendine acımasan bile anama, kardeşlerime acı."

Çocuklar oyunlarını bıraktılar. İki küçük geldi anasının kucağına sığındı. Civciv gibi sezinlediler evin içinde kötü şeyler olduğunu. Şilan olduğu yerde kaldı. Baba ağırdan başını kaldırdı, Dilan'a baktı. Dilan da başını kaldırdı. Baba birden bütün nefretiyle tükürdü Dilan'ın yüzüne.

"Senin gibi kızım olmaz olaydı. Anan senin yerine taş doğursaydı daha iyiydi. Demek namusumuz senin elinde olmuş tiftik papak, canı isteyen örtmüş başına. Yazıklar olsun. Bunca emeğimiz haram olsun."

Daha fazla konuşamadı, başı önüne düştü. Dilan ayağa kalktı. Kolları yanında, ayaklarını yerden sürterek yürüdü, gitti yerine oturdu, yeniden başını kaldırdı, babasına baktı:

"Baba ben namusunu tiftik papak etmedim. Etmem de," dedi kararlı.

Ana sessizce çocuklarının karnını doyurdu, altlarına çullarını serdi, yatırdı. Bunca zaman içinde ne baba kıpırdadı olduğu yerden, ne de Dilan. Dondu kaldılar sanırdınız.

Geçten geç kapıda yalancı öksürükler duyuldu. Dilan'la anası kalktılar, delikten ahıra geçtiler. Kapı açıldı, Mello Rızo önde Mahacır arkada içeri girdiler. Selamlarını Apo Eho yarım ağız aldı, yarım ağız yer gösterdi, oturdular. Tabakayı çıkardı konukların önlerine doğru kaydırdı. Sigaralar sarıldı, yakıldı.

Geçten geç Mello Rızo sözü açtı:

"Elçilik Peygamber efendimizden yadigâr Apo. Öyle olmasaydı değil Zübet bey, önüme altın serseydiler kalkıp gelmezdim. Bugün Zübet bey çağırtmıştı beni, gittim. Kızın Dilan'ı Allahın emriyle Peygamberin kavliyle oğlu Paşo'ya istememi söyledi. Benim diyeceklerim bunlar. Bundan öte söz sana düşer."

Apo Eho'nun içine acılar doldu. Başını konuklardan kaçırdı, gözleri yerdeki hasırın yırtıklarında bir zaman düşündü. Her söze başlamak istediğinde içi ezildi, kulakları uğuladı. Sonunda:

"Verdim. Başlık olarak da on beş bin lira para, iki top bez, bir çuval kuru üzüm, bir teneke yağ, yarım çuval pirinç, bir de at isterim."

Sustu.

Bir zaman daha konuşmadan oturdular. Melle Rızo yerinden dikeldi.

"Bize müsaade Apo. Allah hayırlı etsin," dedi, kalktılar.

Apo Eho kımıldamadı bile.

On Altı

Köy üç gündür çalkalanıyordu. Paşo'nun Dilan'ı istemesine akıl eriyordu. Bey işiydi. Alır, kullanır, atardı. Ama Dilan'a kimse akıl erdiremiyordu. Şafo yeni terleyen bıyıklarını zorla burmaya çalışarak arkadaşı Mısto'nun kulağına eğildi:

"Karı milleti değil mi, en iyisinin dinini imanını..." dedi.

Mısto dört bir yanına bakındı.

"Valla öyle. Anam olsa aklım ererdi, ama bu Dilan'a aklım ermedi. Mirkan gibi bir yiğitten sonra git Paşo itinin koynuna gir. Hem de bir yıl sonra koyun sağmaktan başka bir işi olmayacağını bile bile."

Oturdukları çöplüğün üstünden kalktılar, yan yana, başları önlerinde köyün dışına doğru çıktılar. Sırtlarını rüzgâra dönüp oturdular. Şafo:

"Bu Mirkan işi çok karışık iş Mısto," dedi. "Benim bu işe de aklım ermedi. Mirkan kaçakçılığa gitsin. Yanına da Paşo bey Kero itini taksın, sonra Kero sağ salim dönsün, Mirkan dönmesin. Sonra da Paşo kalksın Dilan'ı alsın. Var bu işte bir iş. Yoksa bu bıyıklarım itin götüne."

"Haklısın," diye Mısto sözü aldı, "benim de aklım almadı bu işi. Ama kim başına bir iş getirdi Mirkan'ın? Kero desen tavuk kesemez, Paşo bey desen orda biraz dur. Dur ama bizim bildiğimiz Paşo bey Mirkan kaçakçılığa gittikten sonra köyden çıkmadı. Bir adamını yolladı desem, kimi? Anlayacağın karışık iş. Hem bilsek ne olacak Şafo? Gücümüz mü yeter beye. Şikata gitsek cendırme ondan yana, başçavuş ondan yana. Suçlu gene biz oluruz. Mapuslarda yattığımız yetmezmiş gibi bir de köyden kovuluruz. En iyisi bu işi kapatmak. Olan Mirkan'a oldu. İyi arkadaşımızdı. Allah gittiği yerde utandırmasın." Şafo:

"Amin," dedi, derinden iç geçirdi, çaresiz kalktılar.

Köyün içine vardıklarında Mısto Şafo'yu dürttü, başıyla Dilan'ların kapıyı gösterdi. İki hulamın sürdüğü bir öküz arabası Dilan'ların çöplüğü çıkıyordu. Üstüne Dilan'ın başlığı yüklenmişti. Paşo'nun anası önde, eli götünde yürüyordu.

Şilan koşarak girdi içeri. Ocağın başında uyuklayan babasını dürttü.

"Baba, baba kalk hele. Zübet beyin karısı bize geliyor neyse!"

Dilan elinden işini bıraktı. Apo Eho gözlerini açtı, anlamsız anlamsız kızına baktı. Şilan:

"Kalk baba, Zübet beyin büyük karısı bize geliyor valla."

Apo Eho aceleyle kalktı, yırtık gömleğini şalvarının içine sokuşturdu, kapıya doğru yürüdü. Paşo beyin anasıyla kapıda karşılaştılar. Apo Eho yol açtı, buyur etti konuğunu. Kadın kapının ağzında durdu. Burnuna gelen bok kokusundan yüzünü buruşturdu, karanlık dama gözlerini alıştırmaya çalıştı. Dilan'ın koyduğu döşeğin üstüne oturdu. Gözleri karanlığa alışınca Dilan'ı gördü, elini uzattı. Dilan istemeden öptü uzanan eli. Sonra geri çekildi, el bağladı, bekledi. Kadın alttan yukarı bir iyice süzdü Dilan'ı.

"Kızınız Paşo'mun yandığı kadar varmış," dedi Apo Eho'ya dönerek.

Apo Eho ses etmedi, tabakaya el attı. Dilan kızardı, gözlerini önüne indirdi. Ana ocağa kararmış bir çaydanlıkla su koydu.

Paşo'nun anası kuşağından bir deste para çıkardı, Apo Eho'ya uzattı.

"Al, say Apo," dedi umursamaz bir tavırla. "Tamı tamına on beş bin lira. İyi sakla kaybedersin sonra."

Sonra kapının ağzında duran Şilan'a:

"Kızım kapıdaki hulamlara söyle eşyaları içeri taşısınlar," dedi.

Yeniden Apo Eho'ya döndü:

"Atı da gelinimi götürdükten sonra yollarım. Şimdi atı bağlayacak yeriniz yoktur herhal. Oldu mu Apo?"

"Sen iyisini bilirsin Cemile hanım," diye Apo Eho sözü kesti attı.

Kapı açıldı, hulamlar çuvallar dolusu şekeri, kuru üzümü, pirinci damın içine taşıyıp bir köşeye yığdılar. Ana çaydanlığa çay attı, gitti köşede bardakları hazırlamaya başladı. Cemile hanım elini anaya uzattı:

"Anası sen dur da gelin kız hizmet etsin. Bakayım iş görmeyi bilir mi?"

Dilan usulca döndü, anasının elinden bardak tepsisini aldı, kirli bir bezle bardakları temizlemeye başladı. Cemile hanım yeniden Apo Eho'ya döndü:

"Zübet beyimiz istediklerini bir tamam gönderdi. Bütün bunlara karşılık düğün yapmak istemiyor. Bilirsin ağamız onuruna, töresine çok düşkündür. Aslında oğluna Zürbe beyin kızını almayı düşünüyordu, ama olmadı. Oğlunun hatırından geçemedi. Beş on güne kalmaz gelinimizi götürürüz. Nikâh kıyar sonra da baş göz ederiz. He oldu mu Apo?"

Apo Eho başını kaldırmadan yanıt verdi:

"Kız bundan sonra sizin malınız Cemile hanım. Ne yaparsanız yapın. Biz işin o tarafına karışmayız artık," diye.

Cemile hanım bir bohça açtı sonra. Bardakları kurulayan Dilan'a döndü:

"Gel gelin kız hele," dedi.

Dilan işini bıraktı, kalktı, geldi Cemile hanımın önünde el bağladı.

"İzin verdim, otur," dedi Cemile hanım.

Dilan oturdu. Cemile hanım bohçayı açtı, içinden bir al puşu çıkardı.

"Bunu al, seni götürürken başına örtersin." Sonra iki dayra çıkardı alttan.

"Bunları da giyersin... Aha bu ayakkabıları da al. Ayağına olur mu olmaz mı bilmem, ama gene de uydurmaya çalış. Artık Zübet beyin kapısına gidiyorsun unutma. Atacağın her adımda beyinin namını, şanını, onurunu düşün. Anladın mı?"

Dilan başını "evet" anlamında salladı. Kalktı, çayları doldurmaya

gitti. Cemile hanım önüne konulan çayı tiksine tiksine içti. Gözleri iğrenerek dolaştı evin içini. Bir bardaktan başka da çay içmedi. Bir zaman sessizce oturdu, sonra da izin istemeden kalktı.

"Gideyim... Çok kaldım... Bir yığın işimiz var evde... Zübet beyimizin şehirden konukları var bu gece."

Şişe şişe, ardına bakmadan çıktı.

Dilan kapıya kadar uğurladı Cemile hanımı. Apo Eho aldırmadı bile.

On Yedi

Apo Eho'nun evi on beş gün şenlik yaptı. Yediler, içtiler. Sabah pirinç pilavı, öğlen hoşaf, akşam pirinç pilavı. Tam on beş gün. Dilan pişirdi, onlar yedi, Dilan pişirdi, onlar yedi. Apo Eho'nun gözlerine fer, çocukların yüzüne kan geldi. Bir Dilan nasibini almadı bu şenlikten. Yalnız anası, babası, kardeşleri yedikçe, doya doya yedikçe içine yağ aktı dersin. Gözleri güler oldu onları seyrettikçe.

Dışarda yağmur yağdı, rüzgâr esti. Güz bütün kinini kustu köye. Ama Apo Eho'nun evi duymadı. Tok karın ne rüzgâra aldırdı, ne yağmura, ne gelen kışa.

"Bıldırcının beyliği yığınlara kalkana kadardır," demişler eskilerimiz. Apo Eho'nun evinin beyliği de Cemile hanım yanında iki kadın, üç hulamla kapıya dayanana kadar sürdü.

Cemile hanım elleri belinde, diğerleri arkasında açtı evin kapısını. Apo Eho kalktı, buyur etti. Dilan altına döşek serdi. Cemile hanım buyura uydu, ama oturmadı.

"İşimiz çok Apo," dedi Apo Eho'ya. "Şu kadınlar gelin kızı hazırlasınlar da hemen yola düşelim. Hava kar havasına benzer. İşimiz çok."

Apo Eho sesini çıkarmadı. Cemile hanım iki kadına döndü:

"Haydin gelin kızı tez hazırlayın yola düşelim," dedi.

Dilan sandıktan bohçasını çıkardı, iki kadınla birlik delikten ahıra geçtiler. İşleri çok sürmedi. Dilan başında al puşu, üstünde çiçekli basmadan bir dayra, ayağında lastik ayakkabılar çıktı dışarı. Kadınlardan biri:

"Cemile hanım, ayakkabılar bol geldi Dilan'ın ayağına. Ucuna çaput doldurduk," dedi

"Bir şey olmaz. Dilan hulam kapısına gelin gitmiyor Kıyafet bacı, Zübet beyin kapısına gidiyor. Gelinliğini bilsin yeter. Yeter ki bizim kapımıza layık olsun. Bir çift değil on çift ayakkabı alınır o zaman."

Sustu. Elleri belinde Dilan'ı süzdü bir zaman. Sonunda:

"Haydi gelin kız, ananla babanla helallaş, gidelim."

Dilan önce döndü babasına baktı. Babası başı önünde düşünüyordu. Cemile hanımın seslerini duymamıştı sanki. Anası ise çoktan göz yaşlarını akıtmaya başlamıştı bile. Dilan önce anasının elini öptü, sarıldılar. Ayrılmaları kısa sürdü. Sonra gitti babasının baş ucunda durdu. Cemile hanım hulamlardan birine:

"Guro haydi atı kapının önüne yanaştır," dedi, hulam çıktı.

Dilan usulca eğildi, babasına sarıldı. Apo Eho fazla dayanamadı, kollarını açtı, Dilan'ı içine aldı. Cemile hanım:

"Yeter Apo," dedi, "erkeğe ağlamak yakışmaz. Bunu da sizde gördüm. Haydi gelin kız sen de bırak ağlamayı. Evde bir yığın işimiz var yapılacak."

Dilan zor ha ayrıldı babasından. Kalktı. Cemile hanım geldi Dilan'ın al puşusunu yüzüne örttü, bir koluna girdi. Kapının ağzında duran hulama döndü:

"Guro, gel bir koluna da sen gir, çıkaralım gelini," dedi.

Dilan, bir kolunda kaynanası, bir kolunda yaşı belli olmayan bir hulam kapıya doğru yürüdüler. Dilan kapıyı açmadan durdu, döndü damın içine, anasına, babasına, korkudan köşeye büzülmüş kardeşlerine son bir kez bakar gibi baktı:

"Hakkınızı helal edin," dedi, çıktılar.

Batmaya giden gün vurdu yüzüne. Al puşunun altından kızıl alevler içinde gördü batan günü. Köylüler çöplüklere dökülmüştü. Dilan başını eğdi. İki hulamın yardımıyla ata bindi. Hulamlar atın dizginine sarıldılar. At ağır ağır yürüdü. Zübet beyin kapısında durdu. Dilan'ı Zübet beyin ak konaklarının önünde attan indirdiler. Cemile hanım hulamlardan birine döndü:

"Guro tez köyü dolaş, gençleri bu gece güveyi oğlumun başına toplanmaya çağır."

Sonra öbür hulama döndü:

"Guro sen de atı ahıra çektikten sonra kısır bir koyun kes. Tez ol."

Hulamlar emirlere uyunca Cemile hanım Dilan'ın koluna girdi, konuk odasına doğru çekti.

Ay, yıldızlar kaybolup gitmişlerdi. Yığın yığın ak bulutlar köyü dört bir yandan kuşatmışlardı. Gece ne karanlıktı, ne de aydınlık. Ak bulutların altında bir garip geceydi. Rüzgâr durmuş, hava ılımıştı. Şafo öz kapılarının önünde bir zaman sigara tüttürdükten sonra Mısto'ların eve doğru yürüdü, kapılarını çaldı. İçerden gelen sese:

"Benim," dedi, "Şafo. Mısto evde mi?"

Sonra geldi duvarın dibinde bekledi. Mısto dışarı çıktı çok geçmeden. Sağına soluna bakındı, Şafo'yu gördü.

"Oğlum sen güveyi başına gitmedin mi?" diye sordu.

"Görüyorsun gitmemişim. Sana geldim. Gidelim mi diye sorayım, dedim."

"Boş ver."

"Niye boş ver oğlum. Gitmeyince Paşo şeyine kara mı bağlayacak. Köyün itlerinden ikisi ha gelmiş, ha gelmemiş. Sabahtan beri kapıdayım. Çok düşündüm. Baktım çocukken Zübet beyin kapısında, çöplüğünde salatalık kabuğu, karpuz-kavun kabuğu toplayanlar gün batmadan tuttular Zübet beyin evinin yolunu. Kala kala üç dört genç kaldık gitmeyen. Kısır koyunun etini gene onlar yiyecek, Paşo beyin yanında gene onlar iyi olacak. Ya biz? Ne kokuyoruz, ne bulaşıyoruz."

Şafo sustu, elini Mısto'nun omuzuna koydu, derinden iç geçirdi.

"Ne düşündüm biliyor musun Mısto?" dedi. "Haydi biz de gidelim. Töreye sığınıp verelim zopayı Paşo beye. Hem biliyor musun sağdıcı da kimmiş? Zır Şemo. Arayıp da bulamadığımız bir it. Elimizden başka bir iş gelmez. Bari Mirkan'ın hayfını böyle alalım."

Mısto tütün tabakasına el attı. Sigara sardılar konuşmadan. Mısto:

"Haklısın," dedi sonunda. "Haydi gidelim. Burda eli kolu bağlı durmaktan ne geçecek elimize! Gidelim."

Hızla evlerinden aşağı indiler, meyili çıktılar, ağanın çöplüklerinin altında nefeslendiler, sonra kapıya dayandılar. Ahırın kapısında hulamlardan biri karşıladı.

"Oho beyler," dedi alaylı. "Siz Zürbe beyi de geçtiniz. Bu zamana kalınır mı ulan? Nerdeyse yemek gelecek. Ama gene de buyurun."

Ahırlardan içeri girdiler. Ahırın biri boşaltılmış, altına ot serilmişti. Köyün bütün gençleri oradaydılar. Ahırın orta direğine asılan lüks lambası içeriyi ışığa boğmuştu. Paşo ile Zır Şemo yeni konukların geldiğini görünce töre gereği ayağa kalktılar, ellerindeki beyaz mendillerle de ağızlarını kapadılar. Mısto ile Şafo ahırın ortasına doğru ağırdan yürüdüler. Gençler oynadıkları tura oyununu bıraktılar. İçlerinden biri:

"Dayan Paşo bey," dedi. "Dayan ki bu gelenler Şafo ile Mısto'dur."

Şafo'nun yüzüne bir gülümseme geldi, gitti. Ellerini götüne koydu, ayakta bekleyen güveyi ile sağdıcın önünde bir zaman gezindi. Gülüşmeler çoğaldı yavaştan. Şafo birden adımlarını sertleştirdi, yarım döndü tam Paşo'nun karşısında durdu.

"Söyle bakalım ulan? Sen askerliğini yaptın mı?" dedi.

Paşo, başını yaptım anlamında salladı. Şafo gerildi, yaradana sığınıp bir tokat vurdu Paşo'ya. Beş parmağının yeri de bembeyaz kaldı yanağında. Ardından gürledi:

"Ulan demek askerliğini yapmadın? Ama evlenmeyi biliyorsun. İyi, öyleyse sana biraz talim yaptırayım da askerlikte zorluk çekmeyesin."

Ahırı dolduranlar iyice zevklendiler. Fısıltılar bile kesildi. Şafo bir zaman daha dolaştı durdu ahırın içinde. Sonra birden:

"Hazır ol!" diye bağırdı.

Paşo hazır ola geçti. Şafo Paşo'nun önünü arkasını dolaştı, alttan yukarı süzdü. Ve bütün gücüyle bu sefer de öbür yanağına indirdi tokatı, Paşo sendeledi, düzeldi.

"Herife bakın yahu," dedi Şafo ahırdakilere dönüp, "ben herife rahat diyorum, o hazır ola geçiyor."

Eli götünde yeniden dolaşmaya başladı. Sonunda:

"Rahat," diye gürledi.

"Paşo rahata geçti. Şafo bu sefer de beklemeden iki tokat daha indirdi bütün gücüyle. Paşo kızardı, bozardı, renkten renge girdi. Şafo yeniden ahırdaki gençlere döndü:

"İşe bakın, ben herife rahat diyorum, o hazrola geçiyor, hazrol diyorum rahata geçiyor. Ama meraklanmayın, öğreteceğim."

Paşo'ya döndü sözünü bitirir bitirmez. Canını alacakmış gibi baktı gözlerine. Paşo gözlerini yere indirdi. Şafo:

"Hazrol," diye gürledi.

Paşo bu sefer rahat durdu. Şafo yeniden oturttu tokadı. Sonra:

"Rahat," diye bağırdı, Paşo hazır ola geçti. Şafo yeni bir tokat indirecekken gençlerden biri kolunu tuttu.

"Etme Şafo," dedi, "herifte hal koymadın. Kesme dermanını. Birazı da geceye kalsın. Biliyorsun bu gece çok işi var güveğinin."

Bütün gençler ağız dolusu güldüler. Şafo yeniden Paşo'ya döndü:

"Neyse oturun. Sizi burada oturanlara bağışladım," dedi.

Tam oturacaklarken Mısto çıktı arkadan. Çıkmasıyla Zır Şemo'ya okkalı bir sille indirmesi de bir oldu.

"Vay vay, işe bakın hele. Töre möre unutulmuş burada. Ulan ben size oturun dedim mi?"

Zır Şemo'ya döndü.

"Sen burada necisin?" diye sordu.

"Sağdıcım."

Bu sefer de öbür yanağına indirdi tokadı. "Herife bak ulan bir de utanmadan karşımda durmuş 'sağdıcım' diyor. Peki adın ne senin?"

"Şemo."

"Nasıl Şemo ulan?"

"Zır Şemo."

Ahırdakiler yeniden güldüler. Mısto döndü, gitti gençlerin arasına oturdu. Oturduğu yerden bağırdı:

"Ben otur demeden oturmak yok anlaşıldı mı?"

Sağdıçla güveği bir zaman ayakta kaldılar. Sonunda Mısto'dan izin çıktı, oturdular.

Derken yer sofraları kuruldu. Gençler kısır koyun etine, pirinç pilavı ile hoşafa aç kurtlar gibi saldırdılar. Konuşmadan, birbirlerinin yüzlerine dahi bakmadan ne var ne yok silip süpürdüler. Boğazlarına çıkıncaya kadar yediler.

Sıra güveyinin tıraş olmasına geldi. Gençlerden biri usturasını bileylerken biri de ova köylerinden öğrendiyi bir oyunu yapmaya başladı. Güveyinin boynuna bir sepet taktı, içini taşlarla doldurdu. Paşo'nun boynu göğsüne dayandı, damarları şişti. Sonra tıraş başladı. Paşo boynunda bir sepet dolusu taş, yüzünde usturanın soğukluğu öyle tıraş oldu. Tıraş boyunca gençler halay çektiler. Tıraştan sonra güveyinin yüzüne inek sidiği sürdüler koku yerine. Sonra güveyinin iç çamaşırları getirildi. Bir hulam bütün konuklara ak bir donla ak bir gömleği tek tek gösterdi.

Gecenin bir vaktine kadar güldüler, oynadılar. Midelere oturan et, derken yorgunluk getirdi. Esnemeye başladılar. Sonra tek tek kalkıp Paşo beyin elini sıktılar.

"Hayırlı olsun, yatakta beline kuvvet," dediler, evlerinin yolunu tuttular.

Herkes dağıldıktan sonra Paşo ile Zır Şemo bir zaman daha oturdular. Paşo iç çamaşırlarını giydi. Göz göze gelip güldüler, kalktılar. Dışarı çıktılar.

Ak bulutlar beyaz karlar dökmeye başlamıştı. Gece yeriyle göğüyle bembeyazdı. Kışın ilk karı hiç kimseye duyurmadan, sessizce dünyayı beyaza buluyordu.

Ahırların önünde durdular, sigara tazelediler. Konuk odasından gelen ışığa baktılar. Zır Şemo elini Paşo'nun omuzuna koydu:

"Haydi Paşo bey beline kuvvet. Ben seni burada beklerim," dedi, eliyle belindeki tabancasını yokladı.

Paşo ağırdan konuk odasına doğru yollandı. Zır Şemo ardından usulca seslendi:

"Dalgınlığa getirip namaz kılmayı unutma Paşo beyim," dedi, ahırın kapısına yaslandı.

Paşo kapının önünde durdu. İçeri giremedi bir zaman. Ağırdan yağan karın yere kayarak düşüşünü seyretti bir zaman. Yüreğinin çırpması gittikçe artıyordu. Ayaklarının ucundan başlayan tatlı bir uyuşukluk bütün vücudunu sarmıştı. Daha fazla dayanamadı, kapıyı usulca açtı, içeri girdi.

Dilan sekiye ilişmiş oturuyordu. Paşo'nun içeri girdiğini görünce ağırdan kalktı, başındaki al puşuyu yüzüne indirdi, el bağladı.

Paşo bakamadı Dilan'a. Kapının ağzında bir leğenle bir ibrik duruyordu. Odanın ortasında, kocaman bir yatak serilmiş, yorgan biçimli bir şekilde katlanmış, ayak ucuna konulmuştu. Döşeğin ortasına kaim bir bez serilmişti. Paşo göz ucuyla döşeğin ortasında duran beze baktı. Kasıkları titredi, zor aldı gözlerini bezden. Yatağın alt tarafına ilişti, ayakkabılarını çıkardı. Sonra çoraplarına el attı. İşini ağırdan almaya çalışıyor, heyecanını bastırmak istiyordu. Zorla abdest aldı. Abdest alırken öğrendiği bütün duaları okudu. Ne ettiyse aklını Dilan'dan, yatağın ortasında duran bezden başka yana alamadı.

Sekide duran namazlığı aldı, yere serdi. Kıbleye döndü, namaza durdu. Dualar birbirine karıştı. İki rekat namaz yıl oldu Paşo'ya. Son rekatta her iki yanına selam verdi, ellerini duaya kaldırdı. Bütün günahları için af dilemeye başladı yüceltilerden. Vurduğu, kırdığı, öldürdüğü, yaktığı her şey için. Sonra ellerini yüzüne sürdü. Elleri bir zaman kaldı yüzünde. O zaman her şeyi unuttu. Bütün ettiklerini, yaptıklarını, yıktıklarını. Tek şey düşündü elleri yüzündeyken. Dilan'ı yatağa nasıl yatıracağını, nasıl soyacağını, nasıl sarılacağını. Canı düşüncelerine uydu düşündükçe. Erkekliği kabardı, coştu. Daha fazla dayanamadı, kalktı, hızla geri döndü.

Dönmesiyle acı bir sancı saplandı yüreğinin başına. İçi aktı, gitti. Gözleri karardı, duruldu. Göğsüne baktı yarı bulanık gözlerle. Dilan'ın sapladığı tek ağızlı kırklık öylece duruyordu göğsünde. Apo Eho'nun koyun kırktığı kırklık. Gözleri ağırdan Dilan'a kaydı. Dilan daha hızla bastırdı kırklığa. Yüreği içinden sökülür gibi oldu. Ellerini kaldırıp Dilan'ı boğmak geldi aklına. Ne kollarına güç yetirebildi, ne dizlerine. Ağırdan çöktü olduğu yere. Son bir güçle Dilan'ın dizlerini tırmıkladı o kadar.

Dizleri büküldü. Kırklık elinde kaldı Dilan'ın. Açılan yaradan oluk gibi kan boşanmaya başladı. Paşo gözlerini son bir kez açtı, Dilan'a baktı. Zor duyulur bir sesle:

"Bunu niye yaptın Dilan?" dedi, başı yatağın ortasına düştü.

Göğsünden akan kanlar az önce baktığı bezin üstüne göllendi; Dilan kırklığı Paşo'nun ölüsüne sildi, yanına koydu. Soğukkanlılıkla yapıyordu işini. Yüzünde ne bir korku, ne bir heyecan vardı. Sanırsınız bir tavuk kesmişti de şimdi yolup pişirmeye hazırlanıyordu.

Bezin üstüne göllenen kanın başına diz çöktü sonra. Bir avuç aldı içti kandan. Kan üstüne başına bulaştı. "Bu Mirkan için."

Sonra bir avuç daha içti.

"Bu da benim için."

Üçüncü avuçta eli titremeye başladı. Avucunu doldurdu, ağzına götürecekken durdu, birden bütün kan avucundan üstüne aktı. Ellerini korkuyla açtı, sıçradı kalktı. Paşo'nun ölüsüne bakmadan bir zaman deli koyun gibi odanın içinde dolandı durdu. Her yanı kana bulanmıştı. Gözleri irileşmişti. Yuvalarından çıkacaktı neredeyse.

Kar giderek azaldı, durdu. Dağa taşa beyaz bir örtü örttükten sonra durdu. Zır Şemo bir kapı gıcırtısına açtı gözlerini. Özünü ahır kapısından ileri aldı, bir karartının konağın dalına gittiğini gördü:

"Paşo bey, Paşo beyim," diye seslendi usulca.

Doğa korkunç bir sessizlik içindeydi. Sıçan oynasa duyulurdu. Zır Şemo yanıt alamayınca konağın arkasına doğru gitti, kimseyi göremedi.

"Paşo bey, Paşo beyim," diye seslendi yeniden.

Bir zaman sustu, kulak kesildi. Her yan sessizdi. Geri döndü. "Uyku sersemliği olacak belki. O yüzden gözüme karartı göründü," diye düşündü. Konağın önünden geçerken içine fitnelik düştü. Pencerenin altına yanaştı, kulak verdi, içeriyi dinledi. Çıt çıkmıyordu. Erkekliği kabardı. Dilan'ı Paşo'nun altında kıvranırken düşündü. Daha fazla dayanamadı. Pencerenin demirlerine tutundu, özünü yukarı çekti. Gözleri irileşti içeri bakar bakmaz, Bir zaman asılı kaldı demirlerde. Geçten geç bir çuval gibi bıraktı kendini aşağı. Karların içine yuvarlandı, kalktı. Elleriyle yüzünü ovuşturdu, bağırdı.

"Geliiiin, durmayıııın, Paşo beyi vurmuşlaaaaaaar!"

On Sekiz

Zır Şemo'nun ünlemesine bütün köy indi kalktı. Köpekler yattıkları yerden başlarını kaldırdılar, havlamaya başladılar. Köpek sesleri tâ ahırlara ulaştı. Koyun inek sesleri birbirine karıştı. Atlar acı acı kişnediler. Köy çoluk çocuk ayağa kalktı. Paşo'nun anası olanı anlayınca saçını başını yola yola konuk odasına girdi. Don gömlek katına bir yığın kadın da peşinden. Ağıtçılar ağıta başladılar. Konağın içinde bir vayşivan koptu ki akıllara ziyan. Üç dört hulam Zır Şemo'yu zor zaptediyordu. Kendini kaldırıp kaldırıp yere atıyordu:

"Vay benim Paşo beyiiiim, vay benim arkadaşıııııım, vaaaaaaay, vay!"

Çok geçmeden Zübet beyin konağının önü ana baba günü oldu. Titreşen çocuklar, ağlaşan kadınlar, yeri gözüyle oyan gençler, kara kara düşünen yaşlılar. Bir Zübet beyle Apo Eho yoktu aralarında. Bir de Kero. Üçü de duymamışlardı olup biteni.

Zübet bey konaklarının en iç tarafında bir odada küçük karısıyla yatıyordu. Kimse cesaret edip çağırmaya gidemiyordu. Hiddetinin kimi kavuracağı bilinmezdi.

Apo Eho ise Dilan'ı yolcu ettikten sonra oğul uşak gece yarısına kadar kara kara düşünmüş, sonra da ölü uykusuna yatmıştı.

Kero'nun ise geceleri işi başından aşkındı. Tek göz damın içinde gece yarılarına kadar Al taya binmeyi öğreniyor, halden düşünce de özünü ahırlığa atıp uyuyordu. Değil köyün sesten inip kalkması, köyü topa tutsan duymazdı.

Birden Cemile hanım çıktı konaktan. Yüzü gözü kan içindeydi. Saçları yolunmuş, elleri arasında duruyordu. Üstü başı darmadağınıktı. Kanlı gözleriyle bütün bekleşenleri gözden geçirdi. Kocasını göremeyince bağıra bağıra eve girdi. Sesi dışarıya taşıyordu:

"Nerdeee benim oğlumun babasıııı, nerdeeee! Oğlum kanlar içinde yatarken nasıl uyku tutar bey babasının gözünüüü! Hele bir

kalk Zübet beyiiiim, kalk oğlunun halini göööör," diye.

Herkes susmuş, Cemile hanımın yeri göğü inleten çığlıklarını dinliyordu. Sesi gittikçe azalıyor, iç içe girmiş damların arasında eriyordu. Sonunda duyulmaz oldu.

Çok geçmeden Zübet bey sırtında bir palto, don gömlek katına kapıda göründü. Kalabalık önünde ikiye açıldı. Hızlı adımlarla geçti kalabalığın açtığı yerden. Cemile hanım yüzünü gözünü tırmıklaya tırmıklaya ardından gidiyordu. Zübet bey konak kapısını tekmeyle vurdu açtı, içeri girdi. Zır Şemo yeniden kendini kaldırıp atmaya başladı yerlere. Zübet bey kapıya çıkıncaya kadar da başını taşlara, duvarlara vurdu durdu. Zübet bey kapıya çıkınca sustu. İçini çekmeye başladı yalandan. Zübet bey elleri götünde konağın merdivenlerinde durdu bir zaman. Gözü uzaklara bakıyordu. Köy ışımıştı. Karşı dağlar beyaz karın altında ayan beyan görünüyordu. Zübet bey:

"Bu iş kimin işi bilen var mı?" diye sordu kalabalığa.

Kalabalık sustu, herkes birbirinin yüzüne baktı. Zır Şemo öne doğru bir iki adım attı, içini çeke çeke:

"Kimin olacak beyim Dilan kaltağının işi," dedi.

Zübet bey elini kırlaşmış sakalına götürdü, çenesini sıktı.

"Kim bu Dilan?" diye sordu. Kalabalıktan bir ses: "Apo Eho'nun kızı. Gelininiz yani beyim."

"Gelinim mi?" dedi Zübet bey şaşkınlıkla, "Gelinim niye yapsın böyle bir işi. Oğlumu öldürmek için niye gelin olsun bize. Akıl almaz iş... Yanında başka biri olmasın? Ya da gelinime göz koyan biri yapmasın bu işi? Ya da başka bir aşiretin işi olmasın? He söyleyin bakalım?"

Başlar öne indi, kalabalık sustu. Zır Şemo başını kaldırdı:

"Başkası olsa da olmasa da bu işte o kaltağın parmağı var."

Zübet beyin rengi sarardı, elleri titredi. Çözleri önce derinden baktı kalabalığa, sonra kızardı, çakmaklandı. Apo Eho'nun evini buldu sonunda.

"Basın o itoğlitin evini," dedi.

Kalabalık dalgalandı, dört beş hulam Apo Eho'nun evinden yana koştu. Zübet bey arkalarından bağırdı:

"Kızı bulursanız kızı, kızı bulamazsanız o kırboz itoğliti getirin buraya."

Hulamlar tekmelerle kapıyı kırıp içeri girdiler. Evin içinde bir vayşivan koptu ardından. Çok geçmeden de Apo Eho'yu sürüye sürüye getirdiler. Zübet beyin önüne bıraktılar. Zübet bey:

"Kalk bakalım itoğliti," diye ünledi.

Apo Eho iki eli üstüne doğrulmak istedi, başını zorla kaldırdı, yüzü kan içindeydi. Sonra yeniden karın üstüne kapaklandı. İki hulam Zübet beyin işaretine koştu, Apo Eho'yu kollarından tutup kaldırdılar. Zübet bey:

"Ulan tez o kaltak kızının yerini söyle bakalım. Yoksa kemiklerini kırdırtırım," dedi.

Apo Eho anlamsız gözlerle önce Zübet beyin yüzüne, ardından da kalabalığa baktı.

"Kızımı siz gelin götürmediniz mi beyim?" dedi.

"Ulan bilmezlikten gelme. Kızının ne halt yiyeceğinden haberin yoktu demek he? Aslan gibi oğlumun canına kıydı. Yanında senin koyun kırktığın kırklığı bulduk. Söyle şimdi o orospu nereye gitti?"

Apo Eho'nun gözlerine ışık geldi. Gururla dört bir yanına bakındı, sonra Zübet beye döndü:

"Bilmiyorum," dedi, sözcük ağzından küfür gibi çıktı. Zübet bey bir zaman Apo Eho'nun yüzüne baktı, sonra yanındaki hulamlarından birine döndü:

"Gebertin bu iti," dedi.

Hulamın biri aceleyle belinden tabancasını çıkardı, içindeki bütün kurşunları Apo Eho'nun karnına boşalttı. Apo Eho kıvrıldı, yüzü koyun yere kapaklandı usulca. Yatıyormuş gibi. Kar kana bulandı.

Zübet bey merdivenlerden indi.

"Atlara binilsin. İz karda kaybolmamıştır. O orospu bulunduğu yerde kurşunlansın, kanlı donu buraya getirilsin."

Sonra köylülere döndü:

"Siz de bu iti kaldırın kapımdan. Kanı bulaşmasın kapıma," dedi.

Şafo ile Mısto başları önlerinde yaklaştılar Apo Eho'ya. Şafo kucağına aldı Apo Eho'yu. Mısto sallanan ayaklarını tuttu, kalabalıktan ayrıldılar, kapılarının önünde üç çocuğu kucağında ağlayan karısına doğru yürüdüler.

Zübet bey içeri girdi. Giyinip dışarı çıktığında beş atlı ellerinde tüfek kapıda bekleşiyorlardı. Zübet bey atlılara:

"Önce köyün dört bir yanını dolanın," dedi. "Şemo oğlum sen önden sür atını. İzi görünce takip edin. Uzağa gidememiştir kaltak. Aman vermeyin, kurşunlayın. Kanlı donunu da getirmeyi unutmayın." dedi.

Zır Şemo önde dört hulam arkasında atları mahmuzladılar. Zübet bey yanında duran köylülerden birine döndü bu sefer de:

"Sen de içeri gir söyle ağlamasınlar. Ağıt yok," dedi.

Atlılar köyü alt baştan başlayıp dolandılar. Harmanlara gelince Zır Şemo izi gördü. İz tekti. İz boyu kırmızı kan damlaları duruyordu karın üstünde. Zır Şemo:

"Demek kaltak tekmiş. Haydi sürün," dedi.

Dereyi inip çıktılar. İz dağa doğru gidiyordu. Zır Şemo bir yandan atı mahmuzlarken bir yandan da arkasından gelen hulamlara döndü bağırdı:

"Gördünüz mü Dilan orospusunun aklını. Mirkan'ın gittiği yolu tutmuş," diye.

Köylüler atlıların dağ yolunu tuttuğunu görünce izi bulduklarını anladılar. Çoluk çocuk damların üstüne çıktılar. Zübet bey de yanında üç beş kişiyle konuk odasının damına çıktı. Sigaranın birini yakıp, birini söndürüyordu. Atlılar dağı dört nala aştılar.

Kero kapısını açtı, başı önünde dışarı çıktı. Ayağı beyaz kara değince şaşırdı, "iyi, bundan sonra al tayı geceleri dışarı çıkarırım. Hem binmesi kolay olur, hem de kar ata iyi gelir," diye düşündü. Zübet beyin konaklarından yana yürüdü. Başını kaldırdı, göğe baktı. O

sırada damlara çıkmış köylüleri gördü. "Herhal biri tilki kovalıyor gene. Bizim köylülere de iş çıktı böylece," diye düşündü.

Zübet bey Kero'nun şaşkın şaşkın yürüdüğünü gördü, ağzındaki sigarasını attı.

"Guro Keroooo," diye ünledi.

Kero sıçradı, olduğu yere çakıldı kaldı. Sesin geldiği yana baktı, Zübet beyi gördü, koştu. Konağın duvarı dibine geldi, el bağladı, başını yukarı kaldırdı:

"Buyur beyim," dedi.

"Ulan itoğlit," dedi Zübet bey sinirli. "Ben seni bugüne kadar ne için besledim ha? Söyle ne için? Paşo beyini öldürdüler, sen de evinde yatarsın he? Tez atına bin. Benim tüfeği de evden al. Bizim adamlar dağ yoluna gittiler. Sen de düş peşlerine. Adama ihtiyaçları olur belki."

Kero iyice şaşırdı. Söylenenleri bir anda toparlayamadı. Dört bir yanına bakındı, birden beyin konağına doğru koştu, içeri girdi, çok geçmeden de elinde bir Rus beşlisi çıktı, evine doğru koşmaya başladı.

"Davran guroooo," diye Zübet bey ardından bağırdı.

Kero daha hızlı koştu, evden içeri girdi. Göz açıp kapayıncaya kadar da al tay ardında dışarı çıktı. Al tayı bir taşın yanına çekti, üstüne atladı. Eski acemiliği kalmamıştı. Ata biner binmez döndü yeniden Zübet beye baktı. Zübet bey eliyle dağ yolunu gösterdi. Kero atın başını harmanlardan yana çevirdi, mahmuzladı. At kur-şun gibi atıldı ileri. Dereyi bir solukta geçti, dağa vurdu. Dağın ardından silah sesleri gelmeye başladı kulağına. Al tayı kamçıladı.

"Davran aloşum," dedi. "Davran gün bu gündür."

Dağın yarısında silah sesleri kesildi. Al tay ağırlaştı, Kero aldırmadı. Doruğa giden vadiye vurunca yukarıdan gelen sesler duyuldu. Tüfeğini kucağından aldı, hazneye mermi verdi. Vadiyi eli tetikte çıktı. Yukarıdan aşağı inen beş atlı gördü o zaman. Al tayın dizginlerini çekti, al tay durdu. Zır Şemo önde, beş hulam da ardında aşağı iniyorlardı. Kero atı onlara doğru sürdü. Onlar da gördüler Kero'yu. Zır Şemo elindeki bir bezi salladı, bağırdı:

“Geç kaldın Kero dayı,” diye. “Biz işimizi bitirdik. Hem o işimizi, hem o işimizi. İstersen sen de git gör.”

Kero söylenenden bir şey anlamadı. Atını onlara doğru sürdü. Yaklaşınca Zır Şemo’nun elinde kanlı bir kadın donu gördü. Her şeyi işte o an anladı. Beyninde şimşekler çaktı birden.

“Neredeeee,” diye bağırdı Zır Şemo’ya.

“Nerede olacak orada, dağın dalında bir gözenin başında. Donmak üzereyken bulduk. Önce ısıttık, sonra da işini gördük.”

Kero al taya öyle bir mahmuz vurdu ki tay iki ayağı ile şaha kalktı, öne doğru fırladı. Zır Şemo ardından bağırdı:

“Emeğin boşuna Kero dayı,” diye. “Soğumuştur. İşine yaramaz. Ömründe bir kadın görecektin, onu da kar ile kurşun soğuttu.”

Kero söylenenleri duymadı. At soluk soluğa çıktı dağı. Bir zamanlar Dilan’ın Mirkan’ı beklemek için yaslandığı kayanın bir yanını kar almıştı. Öyle sessiz, öyle çaresiz, öyle kimsesiz duruyordu ki Kero görmedi bile. Başka zaman olsa dibinde biten kuzukulaklarına dayanamazdı. Vurdu geçti yanından. At inişe dönünce ağırlaştı. Aşağılarda bembeyaz bir ova uzanıp gidiyor, sonunda beyaz dağlara kavuşuyordu. Kero bir solukta gözleriyle dağı kolaçan etti. İleride akarı kar tutmamış bir gözenin başında yatan karartıyı gördü. Attan indi, dizginleri eline aldı, karartıya doğru yürüdü. Yaklaştıkça karartı büyüdü. Yatan bir insandı. Sanırsın kuş tüyü bir yatakta yatıyordu. Sessizliği karın beyazlığına, ovanın sessizliğine uymuştu. Karartı iyice belli olunca karın üstüne serpilmiş kanları da gördü. Dersin ki beyaz çiçekli ovanın ortasında kırmızı dağ gülleri çiçek açmış. Kero yanılmadı. Yatan Dilan’dı. Bir kolu uzağında, bir kolu başının altında kalmıştı. Ayakkabısının biri ayağında, öbürü tâ aşağılarda duruyordu. Bacakları beline kadar açıktı. Her yanı delik deşik, her yanı kandı.

Kero atın dizginini koluna doladı, Dilan’ın baş ucunda durdu. İnsan canında açılan onca deliği görmese, onca kanı görmese, Dilan uyuyor sanırdı. Öyle sakin öyle duruyordu ki yüzü. Bir gözü hafif aralıktı. Kero eğildi o gözünü de kapadı. Uyuyordu işte. Yanında bir küçük göze ufaktan kaynıyordu. Suyu sessizce aşağılara doğru akıp gidiyordu. Kero bu bahar gözenin başında kendisiyle Mirkan’ı beklediğini nereden bilecekti Dilan’ın.

Gözlerini kapadıktan sonra kendi gözlerini de kapadı Kero. Elini uzattı, sıyrılmış güllü dayrasını bacaklarına örttü. Pınarları kurumuş, çukura inmiş gözleri çağıldadı, Dilan'ın göğsüne kapandı, dolu dolu ağladı. Bir zaman sonra birden başını kaldırdı.

"Beyleeeeeeeeer, nedir bu çektiğimiz sizlerdeeeeeeen!" diye bağırdı, doğruldu. Şaşırdı. Gözlerini üst üste birkaç kez kırpıştırdı, yeniden baktı. Doğruydu. Yüzlerce atlı duruyordu yanında. Hepsi kaytan bıyıklıydılar. Hepsinin şahin gözleri vardı. Ellerindeki tüfekleri pırıl pırıldılar. Gözlerinin içine içine bakıyorlardı Kero'nun, Kero da hepsine ayrı ayrı baktı. Ta gözlerinin derinliğine. Gözlerinde korku yoktu hiç birinin. Birden sıçradı, atına atladı. Al tay şaha kalktı, kişnedi Kero'nun altında.

"Hazır mısınız koçaklarııım," diye bağırdı Kero.

"Hazırııııııız," diye hepsi birden ünlediler.

Bağırırken ağızları kurt ağzı gibi açıldı. Hepsinin dişleri pırıl pırıldı. Kero yeniden ünledi:

"Bu dağın ardında hangi beyin köyü var bilir misiniiiiiz?"

"Sen bilirsiiiiiiiiin," diye yanıt verdiler hep bir ağızdan.

"Bir beyin köyüüüüüü vaaaaaar, Zübet beyin köyüüüüüü! Kan emen bir bey köyüüüüüü!"

"Hangi bey kan emen değil kiiii," diye bağırdılar.

Kero tüfekli kolunu kaldırdı havaya.

"Haydin koçaklarııım, haydin yiğitleriiiiiiim, davranıııın. Davranın bir beyin daha sonu geldiiii," diye.

Tüfeğini indirdi, al tayını mahmuzladı. Yüzlerce atlı birden şaha kaldırdılar atlarını Kero'nun ardından. Dağı tavşan gibi çıktılar. İnişe dökünce Kero yeniden ünledi:

"Aman vermeyin koçaklarııım, neyi var neyi yok dümdüz ediiiiin,"

Yüzlerce atın kişnemesi, yüzlerce kurşunun namluya sürülüşü cevap verdi Kero'ya. Kero atını daha bir kamçıladı. Yüzlerce atlı karı hallaç pamuğu gibi atarak dereyi geçtiler. Harmanlara vurduklarında Zır Şemo'lar da Zübet beyin kapısına ulaştılar. Kero tüfeğini beyin kapısına doğru düzeltti, ilk kurşunu attı.

Kurşun vınlayarak geçti Zübet beyin başı üstünden. Beş atlı, Zübet bey, yanındakiler dönüp harmanlardan yana baktılar.

Kero döndü ardındaki yüzlerce yiğide bağırdı: "Vuruuuuun, aman vermeyiiiiin, dümdüz edin neyi var neyi yoooook."

Harmanları yel gibi geçtiler. Kero kapıda Zübet beyi gördü. Tüfeğini düzeltti, yeniden bağırdı:

"Bu kan emeniiii bana bırakıııın," diye.

Sonra dolu gibi kurşun yağdırmaya başladı Zübet beyin kapısına. Kapıdakiler peran peran dağıldılar. Herkes bir köşeye sindi. Zübet bey saklandığı köşeden bağırdı:

"Ulan tez gebertin bu itoğlitiii! Yoksa hepimizi kıracaaaak!" diye.

Korkmuştu. Eli ayağı titriyordu. Kapıya dolu gibi kurşun yağıyordu.

Beş hulam birden nişan aldılar Kero'ya. Birden ateş ettiler Kero çöplüğün altına ulaşınca. Önce al tay havaya kalktı, yere kapaklandı. Acı acı kişnedi. Kero sürüne sürüne yanaştı atın yanına. Göğsünden ince bir kan pınar olmuş sızıyordu. Dağın böğründeki o göze gibi. Hulamlar yeniden ateş ettiler. Kero yeniden sarsıldı. Başını usulca geri çevirdi, "koçaklarıııım," diyecekti vazgeçti. Ardında kimseler yoktu. Damların üstünden birkaç eli koynunda, boynu bükük baş bakıyordu kendisine. Son bir gayretle uzağa fırlayan tüfeğine doğru süründü. Daha eli tüfeğin kundağına ulaşmadan dermanı kesildi, döndü geriye son bir kez daha baktı, bakarken öylece kaldı.

SON